

DUHA

Informace
o knihách
a knihovnách
z Moravy

studie/články
veřejné knihovny
medailon
konference/akce
informace pro knihovny
z činnosti MZK
recenze
rozhovor

1-2 / 2013

Duha online: <http://duha.mzk.cz>

Obsah

úvodník

studie/články

Knihovny muzeí a galerií – *Štěpánka Běhalová* 2

Z dějin Knihovny Uměleckoprůmyslového musea – *Jarmila Okrouhliková* 5

Změny v psychice a chování u dospívajících ve věku 11–15 let – *Iva Žaloudíková* 8

Proměny čtenářství – *Helena Selucká* 12

dvacet let českého knihovnictví Rozhovor s Bohdanou Stoklasovou – *Libuše Foberová* 14

veřejné knihovny

O aktivitách s dětmi a pro děti v knihovnách Zlínského kraje –

Miroslava Čáповá, Hana Hanáčková 22

Noc s Andersenem v knihovnách Jihomoravského kraje

Strašidelná noc v boskovické knihovně – *Miroslava Jurdičová* 24

Noc s Andersenem v Letovicích – *Barbora Bolomská* 26

Noci s Andersenem v lysické knihovně – *Jitka Severová* 28

Po stopách nejen písma s Cyrilem a Metodějem

v hodonínské knihovně – *Svatava Hýbnerová* 30

konference/akce

Dvacet let Mahenova památníku – *Jana Černá* 31

Nemusíme ještě umět číst, abychom ... – *Ivana Vaňková* 33

informace pro knihovny

Výsledek čtenářské ankety časopisu Duha – *Monika Kratochvílová* 37

Zpracování novinových článků v Digitální knihovně Arna Nováka:

výtah z magisterské diplomové práce – *Lenka Damborská* 40

Studijní a dokumentační centrum ve vile Tugendhat – *Dagmar Černoušková* 45

Představujeme vysokoškolské knihovny

Ústřední knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity –

historie a současnost – *Lenka Hořínková-Kouřilová* 46

Z činnosti MZK

Přednáškový cyklus „Odlišné jazyky – společné dějiny“ v MZK – *Jan Rybníkář* 49

Výstava k výročí rajhradského kláštera – *Jindra Pavelková* 50

STARÉ MAPY.CZ – výsledek spolupráce veřejnosti s pamětovými

institucemi – *Jiří Dufka* 51

Medailon

Zuzana Nováková – *Milena Šubrtová* 53

Recenze

Pět kytiček tvůrcům brněnské Thálie – *Vít Závodský* 55

Hospodáři a podnikatelé města Brna – *Jaromír Kubiček* 58

Regionální nakladatelství

Nakladatelství Masarykovy univerzity – *Alena Mizerová* 60

Knihovnické časopisy

Ohlédnutí za dvaadvaceti ročníky knihovnického zpravodaje U nás –

Božena Blažková 62

Rozhovor

Rozhovor s Hanou Karkanovou – *Monika Kratochvílová* 65

DUHA. Informace o knihách a knihovnách z Moravy. Ročník 27 (jaro-léto 2013), číslo 1-2.

Vydává Moravská zemská knihovna v Brně pro potřebu knihoven, knižního obchodu,

nakladatelství a literárních pracovišť.

Adresa vydavatele a redakce:

Vedoucí redaktorka: Jana Nejezchlebová.

Moravská zemská knihovna v Brně

Redakční rada: Martina Bartáková,

Kounicova 65a, 601 87 Brno

Libuše Foberová, Tomáš Gec,

Telefon: 541 646 128

Monika Kratochvílová (výkonný redaktor, jazyková korektura),

E-mail: duha@mpz.cz

Jan Lidmila (technický redaktor).

IČ 094943, DIČ CZ00094943.

Foto na přední obálce:

Knihovna Muzea Kroměřížska. Fotografie použita s laskavým svolením Muzea Kroměřížska. Autor fotografie:

Josef Ščotka.

Tiskne CCB, spol. s r. o., Okružní 19, Brno.

Vychází 2x ročně [4x ročně on-line].

Náklad 600 výtisků. Rozšiřování bezplatné.

Reg. číslo MK E 7312. Duha ISSN 1804-4255

(Online), ISSN 0862-1985 (Print).

Vážené čtenářky,
Vážení čtenáři,

tištěná Duha číslo 1–2 odráží témata, jimiž jsme se zabývali v prvním pololetí roku 2013. Práce s dětmi a mladými lidmi v knihovnách je základem práce každé knihovny. Vychovává čtenáře oddělení pro dospělé a uživatele dalších služeb knihoven, vytváří dobré povědomí u občanů – pedagogů, rodičů i prarodičů. Ve svém článku se Iva Žaloudíková z Pedagogické fakulty MU věnuje změnám v psychice a chování dospívajících ve věku 11–15 let. Pohled knihovnice z praxe Heleny Selucké přibližuje proměny čtenářství v posledních letech. Význam knihoven na osobnost mladého člověka byl i tématem sekce Začni zde, jdi kamkoliv (aktivity knihoven pro náctileté) na celostátní odborné konferenci Knihovny pro budoucnost – Budoucnost pro knihovny konané ve dnech 19. a 21. června 2013 na Mendelově univerzitě v Brně. Elektronické číslo 2 jsme věnovali práci a rozvoji knihoven paměťových institucí. Obálka tohoto čísla přináší pohled do krásného, klasického interiéru knihovny Muzea Kroměřížska. Text Štěpánky Běhalové, předsedkyně Komise knihovníků Asociace muzeí a galerií, ukazuje, že tyto knihovny pracují s nejmodernějšími technologiemi, rozšiřují služby pro své uživatele a mají před sebou náročné úkoly a plány. Na dějinách knihovny Uměleckoprůmyslového musea lze sledovat, jak rychle tento typ knihoven prochází zásadními změnami.

V nové rubrice Dvacet let českého knihovnictví vám budeme předkládat témata k zamyšlení. Začínáme rozhovorem Libuše Foberové s Bohdanou Stoklasovou o významných projektech v knihovnictví, o rozvoji Národní knihovny i o knihovnách v zahraničí.

Veřejné knihovny se zabývají aktivitami knihoven ve Zlínském kraji a přinášejí postřehy z organizace Noci s Andersenem v několika jihomoravských knihovnách. Rubrika Konference, akce přibližuje zajímavé projekty MěK v Hodoníně a MěK ve Velkém

Meziříčí. Připomíná také 20. výročí Mahenova památníku v prosinci roku 2012.

Informace pro knihovny přináší rozbor a zhodnocení výsledků čtenářské ankety časopisu Duha a seznamují s projektem Zpracování novinových článků v Digitální knihovně Arna Nováka. Z vysokoškolských knihoven se představuje Ústřední knihovna FF MU v Brně. Moravská zemská knihovna vybrala ze své činnosti přednáškový cyklus Odlišné jazyky – společné dějiny, projekt Staremapy.cz a upozorňuje na výstavu k výročí rajhradského klášteřa.

Medailon Mileny Šubrtové Zuzana Nováková je věnován brněnské prozaičce a básnířce, autorce pohádek, knížek poezie i hravých veršů pro malé děti. Spisovatelka se ve své rozsáhlé tvorbě věnuje i adaptacím dětských knížek domácí i zahraniční proveniencí.

Recenze upozorňují na dvě knihy věnované osobnostem, které měnily město Brno. V oblasti kultury, Pět kytiček tvůrcům brněnské Thálie, a průmyslu, Brněnští podnikatelé a jejich podniky.

Z regionálních nakladatelství se představuje Nakladatelství Masarykovy univerzity a v rubrice Knihovnické časopisy se redaktorka časopisu U nás ohlíží za dvaadvaceti ročníky knihovnického zpravodaje, který vydává Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové.

Hana Karkanová, dlouholetá vedoucí Knihovny Moravské galerie, v rozhovoru s Monikou Kratochvílovou přibližuje rozsah práce knihovníka paměťové instituce (dokumentace a evidence sbírek, formování souboru bibliofilii, knižních vazeb, ale i práce s informačními technologiemi). Hana Karkanová také stála u zrodu Virtuální umělecké knihovny, dnes oborové brány Umění a architektura (OB ART).

Jistě si z nabídky článků tištěného dvojčísla vyberete, další zajímavé texty najdete v elektronických číslech. Přejeme vám příjemné chvíle s Duhou a krásné prožití nadcházejícího letního období a doby dovolených.

Jana Nejezchlebová

Knihovny muzeí a galerií

Štěpánka Běhalová

Bohatá historie muzejních knihoven sahá do počátku 19. století, stejně jako historie samotných muzeí – tedy institucí, jimž měly primárně sloužit a jejichž nedílnou součástí od počátku byly a jsou. Vznik knihovny Slezského zemského muzea, která vychází z tradic veřejné knihovny v bývalém rakouském Slezsku založené spolu s přírodovědeckým muzeem, sahá až k roku 1814. Do roku 1817 se datují počátky Knihovny Moravského zemského muzea a o rok později bylo založeno Národní muzeum, kde se právě dary knih a přírodnin z majetku jeho zakladatelů a mecenášů staly základem jeho dnešních sbírek. Podobně vznikaly v druhé polovině 19. století knihovny dalších regionálních muzeí.

Práce muzejních knihoven má svá specifika, která byla zřetelnější spolu se vzrůstající velikostí knihovnických fondů i požadavky na jejich služby. V současnosti jsou fondy muzejních a galerijních knihoven rozděleny na odborné a sbírkové. Legislativní zakotvení mají muzejní knihovny v zákonu č. 257/2001 Sb., o poskytování knihovnických

služeb a v zákonu č. 122/2000 Sb., o sbírkách muzejní povahy. S činností muzejních knihoven souvisí i zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě.

Vlastní činnosti knihoven se týká především zákon č. 257/2001 Sb. o poskytování knihovnických služeb a jeho příslušné vyhlášky. V současné době je zapsáno podle zákona v evidenci knihoven na Ministerstvu kultury České republiky 140 muzejních a galerijních knihoven (cca 70%). Muzejní a galerijní knihovny díky zákonu o poskytování knihovnických služeb našly svou pozici mezi ostatními knihovnami a upevnily své postavení uvnitř svých institucí.

Regionální a sbírkové fondy muzejních a galerijních knihoven – paměť minulých generací

Přínos muzejních knihoven pro širokou knihovnickou obec a uživatele dalších knihoven spočívá především

Účastníci 36. semináře knihovníků muzeí a galerií AMG ČR v Uherském Hradišti v roce 2012

v existenci jejich specializovaných sbírkových fondů. Téměř 70% knihoven muzeí a galerií uchovává soubory starých tisků a rukopisů. Knihovny muzeí a galerií disponují také bohatými fondy regionální literatury. Dále jsou zde uloženy drobné tisky – kramářské písně, svaté obrázky, kalendáře, gymnazijní ročenky, aj., prvotisky a ostatní typy souborů budované podle formálního hlediska (knižní vazba, bibliofilie, výstavní katalogy apod.). Řada fondů v knihovnách muzeí a galerií se vztahuje k zajímavým osobnostem nebo institucím, často se jedná o pozůstalostní knihovny, a to osobnostní, rodové, klášterní, zámecké nebo jednotlivých korporací (např. školní a spolkové). Cíleně knihovny muzeí a galerií budují tematické fondy shromažďující knižní materiál k význačným osobnostem nebo k jednotlivým tiskárnám a nakladatelstvím.

Komise knihovníků muzeí a galerií

Již v 50. letech 20. století byla při tehdejší Ústřední knihovnické radě založena samostatná sekce muzejních knihoven. Na základě zákona č. 53/1959 Sb. byla vyhlášena samostatná síť muzejních knihoven a ústřední knihovnou této sítě se stala Knihovna Národního muzea v Praze. V roce 1976 byla z podnětu ředitele Knihovny Národního muzea PhDr. Jaroslava Vrchočky při Ústředním muzeologickém kabinetu založena oborová komise knihoven muzeí a galerií, kterou po roce 1990 zařadila přímo Knihovna Národního muzea. Tehdy také vznikla tradice pořádání pravidelných seminářů pro knihovníky muzeí a galerií. Od roku 1997 jsou knihovníci muzeí a galerií sdruženi v Knihovnické komisi Asociace muzeí a galerií ČR. V současné době má komise 100 zapsaných členů z 64 institucí a je druhou největší odbornou komisí AMG ČR. Komise pracuje na regionální bázi, do výboru komise jsou na valné hromadě voleni předseda, místopředseda a tajemník a zástupci jednotlivých regionů podle současného územního uspořádání na kraje. Veškeré materiály komise jsou přístupny na stránkách Asociace muzeí a galerií ČR (www.cz-museums.cz pod záložkou Knihovnická komise). Komise pořádá každý rok semináře knihovníků

muzeí a galerií, zároveň se také podílí na organizaci odborných školení, především v oblasti katalogizace fondů a spolupráce se souborným katalogem. Ve dnech 3.–5. září 2013 se uskutečnil již 37. seminář knihovníků muzeí a galerií, který tradičně připravuje pro své členy i zájemce z řad odborné veřejnosti komise knihovníků při AMG ČR. Organizace letošního semináře se ujalo Muzeum města Ústí nad Labem. Odborný program semináře bude zaměřen do dvou základních bloků – **Knihovnická koncepce a její implementace do praxe a Periodika v muzejních knihovnách**.

Hlavní programové linie činnosti komise knihovníků AMG ČR

- posilovat postavení muzejních knihoven uvnitř vlastních institucí (muzeí a galerií)
- upevňovat postavení muzejních knihoven mezi ostatními veřejnými knihovnami
- poskytovat etické i odborné zázemí knihovníkům muzeí a galerií
- pořádat odborné semináře pro knihovníky muzeí a galerií
- aktivně se podílet na naplňování Koncepce rozvoje knihoven na léta 2011–2015
- podporovat odbornou činnost muzejních knihoven
- zastupovat muzejní knihovny a prezentovat jejich činnost odborné i laické veřejnosti
- spolupracovat s pamětovými institucemi (muzei, galeriemi, knihovnami a památkovými institucemi)
- spolupracovat s Ústřední knihovnickou radou, se Sdružením knihovníků a informačních pracovníků, Sdružením knihoven České republiky a samostatným oddělením knihoven na MK ČR.

Muzejní knihovny a moderní trendy

Muzejní a galerijní knihovny využívají současné knihovnické a informační technologie, především v oblasti automatizovaného zpracování fondů, on-line katalogů, digitalizace fondů a jejich zpřístupnění veřejnosti. Celkem 42 muzejních knihoven, které přispívají do Souborného katalogu CASLIN tvoří 13 % jeho

příspěvatelů. Mezi 564 486 záznamy z muzejních knihoven je vysoké procento naprosto unikátních záznamů.

Více než 80 % muzejních a galerijních knihoven běžně používá automatizované systémy pro evidenci fondů – téměř polovina muzejních knihoven využívá knihovní systém Clavius, další muzejní knihovny pracují v systému KPWin, menší muzejní knihovny využívají systémy pro evidenci sbírek – Bach a Demus. Dokumenty z muzejních knihoven jsou zastoupeny v digitálních knihovnách Kramerius a Manuscriptorium.

K novým iniciativám v tomto ohledu patří i budování oborové brány ART, která umožňuje uživatelům z jednoho místa jedním vyhledávacím rozhraním paralelně prohledávat různé české a zahraniční zdroje (katalogy knihoven, souborné katalogy, plnotextové databáze atd.) z oblasti umění, architektury a řady příbuzných oborů.

Literatura:

BĚHALOVÁ, Štěpánka. Muzejní knihovny současnosti a budoucnosti a uchování významných odkazů osobnosti. *Karel Jaromír Erben a úloha paměťových institucí v historických proměnách*. Semily: Státní okresní archiv Semily; Turnov: Pekařova společnost Českého ráje v Turnově, 2011, s. 313–321. *Z Českého ráje a Podkrkonoší*, Suppl. 14. ISSN 1211–975X. [ISBN 978–80–86254–24–1](#).

HARTMANOVÁ, Květa [s. est.]. *Adresář knihoven muzeí a galerií ČR*. Praha 2007, 239 s. Aktuální podoba adresáře je k nahlédnutí na stránkách Asociace muzeí a galerií ČR pod záložkou oborové komise knihovníků (www.cz-museums.cz).

HARTMANOVÁ, Květa. Muzejní knihovny České republiky na webových stránkách muzeí. In: *Knihovny současnosti 2006*. Sborník z 14. konference, konané ve dnech 12.–14. září 2006 v Seči u Chrudimi. Brno 2006, s. 193–209.

OKROUHĹÍKOVÁ, Jarmila. *Semináře pro muzejní knihovníky. Část 3*. Čtenář, 58, 2006, č. 11, s. 373–375. Spolupráce knihovníků je zajištěna též přes elektronickou konferenci KOMIG.

OKROUHĹÍKOVÁ, Jarmila. *K postavení muzejních knihoven*. In: *Knihovny současnosti 2004*. Sborník z 12. konference, konané ve dnech 14.–16. září 2004 v Seči u Chrudimi. Brno 2004, s. 88–96.

OKROUHĹÍKOVÁ, Jarmila. *Jsou muzejní knihovny knihovnami veřejnými?* In: *Knihovny současnosti 2006*. Sborník z 14. konference, konané ve dnech 12.–14. září 2006 v Seči u Chrudimi. Brno 2006, s. 285–388.

ŠEDO, Ila. *Knihovny a zákon o sbírkách*. In: *Knihovny současnosti 2006*. Sborník z 14. konference, konané ve dnech 12.–14. září 2006 v Seči u Chrudimi. Brno 2006, s. 389–394.

ŠEDO, Ila. *Systémy muzejních digitálních informací na WWW*. Rigorózní práce. Praha 2004, 149 s.

VRCHOTKA, Jaroslav. *Semináře pro muzejní knihovníky. Část 1*. Čtenář, 58, 2006, č. 7–8, s. 248.

VRCHOTKA, Jaroslav. *Semináře pro muzejní knihovníky. Část 2*. Čtenář, 58, 2006, č. 9, s. 296–298.

Interiér nově zrekonstruované knihovny Slezkého zemského muzea

Z dějin knihovny Uměleckoprůmyslového musea

Jarmila Okrouhlíková

Uměleckoprůmyslové museum v Praze bylo založeno v roce 1885 Obchodní a živnostenskou komorou. Jako součást muzea byla založena i knihovna. V zakládací listině muzea stojí, že „Museum se zřizuje proto, aby účastenství obecnstva pro uměleckoprůmyslové výrobky bylo buzeno, jeho vkus třiben a podnět k přísnějším požadavkům pro výrobky umění byl podán.“ Už od samých počátků se počítalo s tím, že knihovna bude otevřená nejširší veřejnosti a bude pomáhat rozšiřovat znalosti uměleckého řemesla i třibit estetický vkus svých návštěvníků.

Veřejnosti se otevřela knihovna až v roce 1887. Nejprve bylo potřeba zpracovat knižní fond, vytvořený především z darů mecenášů a příznivců muzea. Byly to především základní publikace a slovníky z uměleckých oborů a historie. Muzeum po svém založení začalo s velmi intenzivní osvětovou a vzdělávací činností, na které se podílela i knihovna. Nejen, že byly pořádány různé umělecké výstavy, ale též přednášky o uměleckých řemeslech a významných umělcích minulosti, muzeum vypisovalo různé soutěže pro umělecké řemeslníky a poskytovalo stipendia nadaným umělcům.

Prvních patnáct let své existence mělo muzeum i knihovna po jedné místnosti v budově Domu umělců, dnešního Rudolfiny. Knižní fond se rychle rozrůstal, brzo byl ukládán na policích ve dvou řadách i do skříní na chodbě. Protože vyhrazené místnosti pro bohatou činnost instituce nestačily, koncem 19. století se začalo uvažovat o stavbě vlastní budovy. Byl vybrán pozemek a vypracováním projektu byl pověřen architekt Josef Schulz, který velice rychle vytvořil plány nového muzea a současně navrhl i vnitřní vybavení budovy a zařízení interiérů včetně knihovny. Roku 1898 se začalo se stavbou, takže po necelých třech letech od zahájení stavby se na podzim v roce 1900 knihovna

stěhovala do místností v nové budově, ve kterých je až dosud. Zatímco už knihovna byla otevřena veřejnosti a rovněž některé sály se sbírkami, pokračovaly práce na dokončení výzdoby muzea. Slavnostní otevření muzea se konalo až v roce 1905.

Každého návštěvníka knihovny překvapí velká studovna vybavená širokými stoly, které umožňovaly čtenářům rozložit si pohodlně velké knihy a především předlohy. Do studijního sálu byla přenesena velká barokní knihovna z piaristické koleje u Benešova a do ní byla umístěna příruční literatura. V tomto sále se konávaly a dodnes konávají různé přednášky. Knihovna měla též samostatnou kreslírnu, která když ztratila svůj význam, se v polovině 20. století přeměnila na kanceláře. Jako sklad knihovně sloužily dva rozsáhlé sály, spojené výtahem. Knihovna shromažďovala nejen knihy, ale též výstavní a aukční katalogy, fotografie, plakáty, drobnou a užitou grafiku. Využívané byly především předlohy – na velkých kartonech nalepené reprodukce významných děl uměleckého řemesla minulosti, které sloužily ke kopírování nebo jako inspirace řemeslníkům všech uměleckých oborů. Katalog této bohaté sbírky předloh vyšel v roce 1897. Zpracoval ho F. A. Borovský, který v roce 1907 vydal i Seznam knih v knihovně muzea.

V době 1. světové války bylo muzeum kromě knihovny uzavřeno. Po válce dochází k rozvoji a rozšíření všech činností muzea i knihovny. Zpracování knihovního fondu se vždy věnovala velká pozornost a budované lístkové katalogy poskytovaly na tehdejší dobu velmi podrobné informace. Již od 20. let 20. století byla zahájena věcná katalogizace, a to nejen knih, ale výběrově i časopiseckých článků a statí ve sbornících. Výstavní katalogy bylo též možné vyhledat podle místa a roku konání výstavy. Byly budovány další odborné kartotéky a katalogy, například katalog

osobností. Tento „informační komfort“ způsobil, že knihovna byla čtenáři velice vyhledávaná. Ve třicátých letech byla návštěvnost knihovny tak velká, že se uvažovalo o přístavbě muzejní budovy, kde by byla samostatně umístěna knihovna. Uskutečnění těchto plánů zastavila 2. světová válka. Muzejní sbírky byly vystěhovány a ukryty mimo Prahu, v budově byly umístěny kanceláře letecké firmy Junkers. Ve zbylých omezených prostorách muzea se konaly i během války výstavy. Knihovna zůstala také na svém místě a byla otevřená pro veřejnost. Ve studovně byly pořádány cykly přednášek a především přednášky o českém umění měly vysokou návštěvnost.

Po válce došlo k řadě změn. V roce 1948 bylo muzeum postátněno a od té doby je státní institucí. Do sbírek muzea přibýlo velké množství sbírkových předmětů. Sbírký plakátů, drobné grafiky a fotografií přešly z knihovny do sbírkového oddělení. V té době byla knihovna už významnou odbornou knihovnou. Zůstala proto referenční veřejnou knihovnou a nestihl ji osud jiných muzejních knihoven, které se staly pouze neveřejnými ústavními knihovnami, kterým v některých případech byly administrativně odňaty významné části knihovnických fondů a vloženy do nově vznikajících státních vědeckých knihoven. Knihovna UPM dostávala též omezený počet „poukazů“ na nákup zahraniční literatury. Rozsáhlý knihovnický fond byl nově uspořádán podle formátů, aby se získalo více místa. Jmenný katalog byl přebudován podle zásad prozatímních katalogizačních pravidel (dříve byl budován podle pruské instrukce), dosavadní systematický katalog byl nahrazen nově budovaným katalogem podle MDT, byla vybudována kartotéka jednotlivých míst, umožňující snadnější hledání v českém Soupisu památek. A samozřejmě se pokračovalo ve věcném zpracování literatury podle předmětu, o kterém kniha nebo článek pojednával.

V letech 1959–1969 bylo Uměleckoprůmyslové museum sloučeno s Národní galerií, stalo se jedním z jejích oddělení. Ke Knihovně Uměleckoprůmyslového musea byla připojena odborná neveřejná ústavní knihovna galerie. Připojení bylo jen formální, obě knihovny si zachovaly své

specifické zaměření, oddělené umístění, oddělené knihovnické fondy i katalogy. Když byl v roce 1970 obnoven statut Uměleckoprůmyslového musea jako samostatného ústavu, obě knihovny se bez problému opět rozdělily. Koncem 60. let dvacátého století byla budova muzea ve špatném stavu a prostorově už naprosto nevyhovovala, nemohla pojmout bohaté sbírky ohromné ceny. Od roku 1968 se muzeum postupně rekonstruovalo. Rekonstrukce se dotkla i knihovny, především jejího skladiště, které už také nepostačovalo nárůstu knihovnického fondu. Byl stržen strop mezi dvěma skladištními sály a do vzniklého prostoru byla zabudována čtyřpatrová železná konstrukce s regály. Vznikla tak dostatečná rezerva místa pro příští léta. Během rekonstrukce skladiště byla knihovna otevřena pro veřejnost v provizorních prostorách muzea a po krátkém uzavření a přestěhování fondu se r. 1972 otevřela opět veřejnosti. V rámci muzejní edice Acta UPM, vyšlo několik sešitů ročních přírůstků knihovny.

V roce 1985 oslavilo muzeum – a spolu s ním i knihovna sto let svého trvání. V následujících letech už některé odborné knihovny začínaly zpracovávat své fondy na počítačích. Nová éra pro Knihovnu UPM nastala o pár let později, kdy získala v roce 1993 první počítač a záznamy knih a časopiseckých článků začaly být ukládány do elektronické databáze TINLIB. Díky grantové podpoře byla v knihovně v roce 1997 zřízena lokální počítačová síť, která byla za dva roky připojena k internetu. Knihovna UPM byla první muzejní knihovna, která zpřístupnila své webové stránky a katalog veřejnosti. Na pravidelných seminářích muzejních knihovníků pracovníce Knihovny UPM informovaly své muzejní kolegy o různých aktuálních knihovnických událostech, o možnostech žádostí o podporu různých knihovnických projektů, především o vybavení muzejních knihoven počítači a získání vhodného knihovnického programu. Na tomto místě musíme konstatovat, že knihovny v oblasti zavádění počítačů a zpracování sbírek předhony muzea. Ani vzájemná spolupráce mezi jednotlivými institucemi na tomto poli nebyla tak rozvinutá jako mezi knihovnami.

Na zlepšení tohoto stavu měla vliv Asociace muzeí a galerií ČR, která vznikla na počátku devadesátých

let. Při Asociaci byla ustavena řada odborných komisí, mezi ně se zařadila i komise muzejních knihovníků, která existovala pod různými institucemi již dříve. V této době neměla Asociace ještě dobře fungující vlastní webové stránky. Protože pracovnice Knihovny UPM byla několik let předsedkyní této knihovnické komise, přímo se nabízel, aby stránky Knihovny Uměleckoprůmyslového muzea sloužily k informování muzejních knihovníků. Vznikla na nich rubrika „Muzejním knihovnám“. Tato rubrika existuje dodnes, i když se její obsah pomalu přeusouvá na stránky Asociace.

Pracovnice knihovny UPM jsou si dobře vědomy významu knihovnických databází, a proto se snaží uložit záznamy o celém knihovním fondu (180 tisíc svazků) do elektronického katalogu. Pro umělecké obory je velmi důležitá možnost vyhledávat potřebnou literaturu podle jejího obsahu, z tohoto důvodu katalogizují znovu celý fond „s knihou v ruce“. Nové záznamy obsahují plné znaky MDT a věcné výrazy tezauru. Ověřování jmenných a dalších autorit je samozřejmostí. Vznikají tak velmi kvalitní záznamy odborné literatury, která není v jiných knihovnách, a zájemci se o ní mohou dozvědět též prostřednictvím Souborného katalogu, do kterého knihovna už řadu let své záznamy posílá. Tato velká práce i díky podpoře z programu VISK5 pokračuje velmi zdárně kupředu.

Dalším projektem, který vzešel z iniciativy Knihovny UPM a který je rovněž podporován z programu VISK, je tvorba Jednotné oborové brány ART. Tento projekt vznikl postupně transformací virtuální umělecké knihovny, která spojila katalogy různých knihoven s uměleckou literaturou. Postupně k tomuto projektu přistupovaly další knihovny, v současné době je už zapojeno devět knihoven a další se hodlají připojit. Knihovna UPM je garantem a koordinátorem tohoto projektu. Přes omezené finanční prostředky a za podpory z programu VISK se knihovně podařilo přejít na modernější knihovnický program Kp-Win a začít s digitalizací nejohroženějších architektonických periodik první poloviny 20. století. Jen se zveřejňováním jejich

digitální verze prostřednictvím programu Kramerius má v současné době knihovna potíže.

Z důvodů narušení statiky muzea musela proběhnout nová rekonstrukce skladiště, aby se obnovil stav před rokem 1972. Práce proběhly v letech 2002–2004. Budova byla zpevněna a bylo prohloubeno spodní podlaží, takže knihovna má nyní třípatrový sklad. I během rekonstrukce knihovna zajišťovala výpůjční služby a žádané publikace byly přiváženy z mimopražského depozitáře, kde po přestěhování zůstaly méně frekventované části knihovního fondu. Nodostatek místa pro muzejní i knihovní sbírky je stálým problémem, který bude vyřešen, až se postaví nový depozitář. Jeho stavba je však bohužel stále ministerstvem kultury odkládána. Podle schválené koncepce i plánů by se uvolnilo v původní budově další místo pro knihovnu i rozšíření stálé expozice.

Za sto dvacet osm let své existence Knihovna UPM prokázala, že je užitečným referenčním střediskem, důležitým pro studium výtvarného umění. Je největší knihovnou v České republice, která je specializována na literaturu o výtvarném umění. Neshromažďuje pouze literaturu o užitém umění a uměleckém řemesle, ale o celé oblasti výtvarného umění včetně architektury, designu a fotografie. Rovněž shromažďuje literaturu příbuzných oborů, jako je historie, pomocné vědy historické, archeologie, estetiky, muzeologie apod. Její fondy obsahují důležité výtvarné encyklopedie a slovníky, odborné příručky i monografie, časopisy a sborníky, které prezenčně zpřístupňuje veřejnosti. Má rozsáhlou sbírku výstavních, aukčních a firemních katalogů, která je intenzivně využívána. Knihovna má přes 180 tisíc svazků, které získala z poloviny koupí. Druhou polovinu tvoří dary, mezinárodní výměna, výtisky za reprodukční práva a za zápůjčky sbírkových předmětů na výstavu. Ve fondech knihovny je i velmi početná sbírka předloh zapsaná v celostátní evidenci sbírek (více než 34 tisíc listů), která sice v první třetině 20. století ztratila svůj původní význam, ale v poslední době se opět obnovuje zájem o její využívání. Svůj význam rovněž ztrácí v důsledku technologického rozvoje menší

sbírka barevných diapozitivů, která je v knihovně uložena. Kromě přístupu do Krameria umožňuje knihovna svým uživatelům přístup do specializovaných databází EBSCO a Art Full Text.

Uživatelé knihovny jsou odborní pracovníci, učitelé, novináři, výtvarníci, umělci řemeslníci a další profese. Více než polovinu návštěvníků tvoří studenti. V současné době lze pozorovat pokles fyzických návštěv, stoupá však velmi rychle počet virtuálních

návštěv a žádostí o MVS i MMVS. Spolupracuje nejen s Národní knihovnou, ale s výtvarně zaměřenými knihovnami a muzejními knihovnami. Její pracovníci poskytovali vždy podporu a metodické rady kolegům z jiných knihoven. V prostorách knihovny byly a jsou stále pořádány přednášky a příležitostně malé výstavy buď k aktuálním kulturním a historickým výročím nebo výstavy představující speciální části uměleckých sbírek muzea.

Změny v psychice a chování u dospívajících ve věku 11–15 let

Iva Žaloudíková

Dospívání /adolescence je období v životě člověka, kdy dochází k hlubšímu uvědomování sebe sama a formování identity jedince. Je to most mezi dětstvím a dospělostí. Je to nejdynamičtější komplexní proměna v životě jedince, která modifikuje všechny složky osobnosti. Je možné ji rozdělit na tři fáze: časná adolescence 11–12 let někdy nazývána také prepuberta, střední 13–16 let puberta a pozdní 17–20 let, kdy již dochází nejen k pohlavnímu dozrání, fyzickému a duševnímu rozvoji, ale především sociální zralosti, volbě povolání, profesionální orientaci, hodnotovému a morálnímu zakotvení.

Dospívání je, podle Eriksona, obdobím, kdy člověk hledá svou vlastní osobní i sociální identitu. Klade si otázky typu „Kdo jsem a kam patřím?“. Hledá na ně odpovědi, je často emočně labilní, což je způsobeno činností hormonálního systému pohlavních žláz. Puberta je důležitým biologickým mezníkem. Je to období nové kvality sebeuvědomování, kdy si jedinec všimá více toho, jak myslí, jak prožívá, komunikuje. Důležité události, pocity a zkušenosti z tohoto období obvykle již nikdy nezapomene a nese si je v mysli a pocitech po

celý život. Důležitá je vlastní adolescentní zkušenost. Z adolescenta se stává dospělý v okamžiku, kdy přestává být centrem vlastního zájmu a obrací se ve svých aktivitách k druhým, kdy již nepotřebuje péči, ale sám má potřebu se o někoho starat. Zakládá rodinu a chce být užitečný ve své profesi. Klade si nárok na autorství vlastního života. Dospívání je hledání a přehodnocení. Adolescence je někdy charakterizovaná jako nevyhnutelný a dramatický střet protikladných tendencí v člo- věku. Erikson vymezuje v adolescenci psychosociální moratorium, což chápe jako odklad dospělosti a využívání prostoru pro experimentování v oblasti sexuální, sociální, v odmítání odpovědnosti, upřednostňování silných prožitků např. hlučná hudba, rychlá jízda, užívání návykových látek, extrémní prožitky v jakékoli podobě. V současné době sledujeme snahu o odpoutávání od rodičů a nezávislost v rozhodování, ale prodloužené závislosti na rodičích v oblasti sociální. Tělesná atraktivita má u dospívajících svou sociální hodnotu. Dívky jsou více nespokojené se svým zevněškem, neboť je více kladen důraz na jejich tělesnou přitažlivost. Dříve dospívající chlapec s fyzickou silou má vysoký sociální

status a prestiž ve skupině. V pubertě změna tělového schématu v důsledku dospívání vede ke ztrátě jistoty a hledání a přijetí sebe sama.

Kognitivní procesy

Dospívání je obdobím utváření formálních operací v myšlení. Přibližně od 12. roku se rozvíjí abstraktní myšlení, schopnost konceptualizace a zobecňování symbolů verbálních i neverbálních, operace s abstraktními pojmy, kombinační schopnosti, hledání alternativních cest k řešení problému (divergentní myšlení), hypotetické myšlení. Paměť se mění, zvyšuje se kvantita informací uložených v dlouhodobé paměti, zvyšuje se kapacita pro zpracování informací. Rozvíjí se paměť logická, jež využívá vztahů mezi pojmy. Paměť mechanická však přetrvává a je používána po celý život. Pozornost je záměrná, plánovitější, systematictější v důsledku vyšší úrovně myšlenkových procesů. Zároveň je ale v důsledku vlivu hormonálních funkcí dočasně narušena. Schopnost koncentrace osciluje. Projevuje se to nesoustředěností v učení, střídáním zájmů, emoční labilitou. Adolescentní období je typické vysokou intelektuální aktivitou, ukončuje se rozvoj intelektuálních schopností, rozvíjí se logicko-deduktivní myšlení. Funkce smyslových orgánů dosahují vrcholu. Myšlení je flexibilnější a komplexnější. Do popředí obrazotvornosti vstupují erotické představy, denní snění a bohatá fantazie a tvořivost. Aplikuje logické operace nezávisle na obsahu soudů. Je schopen sledovat formu myšlenkového úsudku a odhlédnout od konkrétního obsahu. Myslí o myšlení (metakognice). Formálně abstraktní způsob myšlení ovlivňuje postoj dospívajícího k celému světu – srovnává, kritizuje, používá kritické myšlení, nachází nový způsob morálního hodnocení založeného na vlastních zvnitřněných pravidlech a normách, je empatický, pohlíží na sebe. Zaměřuje se na své sebehodnocení.

Emocionalita

Citové zážitky se v dospívání více diferencují, přibývá více druhů a odstínů emocí. V časně adolescenci se projevuje zvýšená emoční labilita, což souvisí

s hormonálními změnami, zvýšenou mírou sebereflexe a egocentrismu tzv. adolescentní egocentrismu s vysokou potřebou sebehodnocení. Vysoká labilita a náladovost odeznívá ve střední a pozdní adolescenci. Může se projevit ve větší extraverci, menší impulzivité, emocionální dráždivosti a vyšší stálosti v citových projevech. Temperament jedince dozrává v pubescenci. Je to období citlivé na silné prožitky. Významné jsou projevy přátelství, lásky, empatie, vytváření a udržování vztahu přátelství a partnerství. Typická je také nejistota, vztek, smutek, agrese, hostilní nepřátelské projevy, vulgární vyjadřování, ale i touha po sblížení a přijetí.

Morální vývoj

Morální postoje se mění. Jednání se přesunuje z pravidel daných společností, rodinou na pravidla vlastní zvnitřněná. Mají rozvinuté svědomí a řídí se podle něj. Svědomí se liší u každého jedince a je závislé na vlastní zkušenosti i vlastnostech osobnosti. Mladí lidé v tomto období usilují o absolutní řešení. Zpočátku v pubertě nejsou schopni kompromisu. Citově i morálně akceptují jen absolutně platné zásady, ideály (přehnané aktivity s určitou ideou). Vše chtějí dosáhnout neodkladně, ihned. Mají mravní ideál, ke kterému směřují sebevýchovou. Zpočátku jsou k dospělým velmi kritičtí, obtížně mnozí přijímají autoritu, objevuje se vzdor, negace k projevům dospělých. V pozdní adolescenci jsou tolerantnější i k chybám dospělých.

Socializace

Společnost ovlivňuje významně život dítěte. Rozvíjí takové vlastnosti a kompetence, které považuje za důležité a naopak potlačuje ty, které jsou z jejího hlediska nežádoucí. Jedinec ovšem není jen pasivním objektem, ale aktivním činitelem této interakce. Dítě je od počátku života ovlivňováno různými sociálními skupinami, k nimž náleží. Působení každé z nich je něčím specifické. V dětském věku je to na prvním místě rodina jako primární skupina ovlivňující jedince po celý jeho život. Dále také škola, školní třída, spolužáci, vrstevnická skupina. Dítě si ve skupině osvojuje normy a pravidla chování, učí se přijímat určité role,

jejichž obsah, vymezený požadovaným chováním, musí pochopit a podle těchto požadavků se chovat. Musí se naučit regulovat svoje projevy a osvojit si určité žádoucí návyky. Důležitou součástí socializačního vývoje je přejímání rolí. Sociální role modifikují psychický vývoj svého nositele. Každá role podporuje rozvoj určitých vlastností, schopností a dovedností. Různé role jako např. role dítěte, sourozence, kamaráda, žaka, spolužaka atd. jsou nějakým způsobem vždy integrovány v sebepojetí jedince. Každá role má pro člověka určitý význam, je nějak hodnocena. Role školáka je první významnou institucionální rolí, dítě se stává členem společenské instituce, která na něj klade určité požadavky a vyžaduje jejich plnění. Škola umožňuje dítěti postupnou integraci do společnosti.

Vztahy s vrstevníky

V pubertě jedinec vytváří skupiny kamarádů, vrstevníků se stejnými zájmy, potřebami se sdružovat a napodobovat. Naplňuje se potřeba být skupinou akceptován, přijímán a zařazuje se do struktury. Má svou pozici a roli ve skupině. Skupina mu pomáhá realizovat se. Jedinec navazuje kontakty s vrstevníky obojího pohlaví. Je to proces osamostatňování, který začíná v raném dětství postupně a tomto období vrcholí. Vrstevnická skupina umožňuje vzájemné sdílení a poskytování názorů, pocitů, vzorců chování. Plní funkci platformy, kde dospívající může testovat sám sebe i ostatní ve vzájemné interakci. Vědomě i nevědomě sdílejí stejnou zkušenost, stejnou životní pozici, stejné problémy, nejistoty, nejasnosti. Vrstevnická skupina je prostředkem k hledání a ujasňování vztahu k sobě samému. Zakotvuje dospívajícího, nahrazuje rodičovskou podporu, mladí lidé zde získávají pocit vlastní hodnoty a sociální status. Ti jedinci, kteří jsou pozitivně hodnoceni od svých vrstevníků, mají obvykle vyšší sebehodnocení. Ve skupině vrstevníků jsou oblíbeni chlapci, kteří se vnímají jako stabilní a dívky, které se hodnotí jako spolehlivé, společenské. Chování vrstevníků ve skupině výrazně ovlivňuje procesy rozhodování. Skupinová konformita (tendence přizpůsobovat své jednání a názory podle ostatních členů skupiny) chrání adolescenty před požadavky

autorit. Nejvyšší je v časně a střední adolescenci. Projevuje se často ve vnějších znacích jako je oblečení, účes, styl, řeč, vyjadřování, atd. Mít prestiž a být akceptován skupinou vrstevníků má tradičně větší váhu pro chlapce než pro dívky. U dívek je v centru zájmu otevřená komunikace a sdílení pocitů, je ceněna inteligence, upřímnost a důvěra. Přátelství chlapců je založeno především na zájmech a sportovních aktivitách. Identifikace se skupinou má větší hodnotu u chlapců než u dívek. Je více opřena o výkon, respekt a pevnost postojů. Ceněná je originalita, síla osobnosti, schopnost „zůstat v klidu“, smysl pro humor. Přátelství u dívek je více emocionálně angažované. V pubescenci si jedinec uvědomuje vlastní sexualitu, mužskou, ženskou roli. Chlapci spojují mužskou roli s dobýváním a určitou mírou agrese a dívky s hodnocením vlastní sexuální atraktivity. Vlastní sexualitu podněcuje u dívek partner, ne vrstevnická skupina. Adolescenti s rizikovým chováním (kouření, alkohol, drogy) začínají obvykle dříve s pohlavím stykem a jsou více promiskuitní.

Rodina

Mladý člověk se s rodinou identifikuje, ale zároveň se od ní odpoutává. Je to podmínkou jeho proměny, kdy se z dítěte stává dospělý člověk se schopností samostatně jednat a přejímat zodpovědnost za svůj život i péči o generaci svých dětí. Rodina je pro každého jedince základem jistoty a bezpečí. Čím hlubší a jistější jsou vztahy v rodině, tím snáze se jedinec odpoutává a nachází nové vztahy s vrstevníky a postupně s partnerem a zakládá svou vlastní rodinu. Ze své původní rodiny čerpá podněty a vzory pro výchovu svých dětí, vztahu k partnerovi a vedení. Období dospívání je typické pro uvolňování vztahů jedinců s rodinou a navazování pevných vztahů s vrstevnickou skupinou. Je to období, kdy je vliv vrstevníků největší v životě. Vztah k rodičům může zůstat trvale pozitivní, ale přitom se může závislost snižovat. Rodiče by si měli být vědomi přirozenosti dočasné opozice a brát toto chování jako přechodné období. Konflikty nemají negativní dopad, když mají mladí lidé pocit, že mohou svobodně vyjadřovat své názory, a že se na ně bere ohled.

Důležitý je zájem rodičů, emoční podpora a vřelost ve vztazích, pak dochází lépe k osamostatňování. V přístupu k mladým lidem je vhodné zdůrazňovat nejen samostatnost v rozhodování, ale i přijímání zodpovědnosti za svá rozhodnutí. Atmosféra v rodině a sebehodnocení se více odráží v pocitech dívek než chlapců. Výzkumy potvrdily, že chlapci se silně rozvinutým pocitem vlastní hodnoty (sense of self) měli otce, kteří je chválili a jen zřídka nesouhlasili s jejich názory, daleko více poslouchali názory svých synů. (Macek, 2003). Ke konci časné adolescence, kdy je egocentrismus dospívajících největší se řada rodičů pokouší ještě zvýšit kontrolu. Tím zvyšují napětí a konflikt je pak často projevem vlastní nejistoty ve vztahu k dětem. Rodiče v té době se vyrovnávají s vlastní krizí středního věku a se ztrátou vlivu na své děti.

Zájmová činnost v dospívání

Zájmovou činností u dětí se rozvíjí individuální schopnosti a dovednosti, podporuje tvořivost, rozvíjí poznávací potřeby, sportovní nadání, technické zaměření, atd. Zájem zahrnuje poznávací, citovou i volní stránku duševního dění osobnosti. Můžeme hovořit o zájmech konkrétních, individuálních skupinových, mužských, ženských, profesionálních atd. V současné době se děti tohoto věku zajímají především o počítače a digitální technologie, a to zvláště chlapci. Zabývají se nejnovějšími technickými novinkami i internetem s jeho sociálními sítěmi (Facebook, Twitter,

atd.), kde mohou nacházet stále nové podněty pro komunikaci i hry. Využití mobilů, internetu k vyhledávání informací i podporu v zábavě a sociální interakci.

Čtenářský zájem mladých lidí není tak velký a má výběrový ráz se zaměřením naprosto individuálním, např. na historické romány, populární vědeckou literaturu, cestopisy, dobrodružné a fantastické romány atd. Mladí lidé v této době obdivují mimořádné výkony a schopnosti. Jejich vzory jsou často populární osobnosti, sportovní celebrity, ale také historické osobnosti a postavy dobrodružné literatury a filmů. Mají i fiktivní vzory, které si nacházejí v četbě. Snaží se napodobovat své vzory v jejich vnějších projevech, ale také jejich osobní vlastnosti a schopnosti. Vzory mají velký výchovný význam. Jsou často cílem sebevýchovy a ovlivňují a formují sebepečetí mladého člověka. Objevují se i první literární pokusy, zvýšený zájem o poezii a vlastní literární tvorbu. V zájmové činnosti děti mohou rozvíjet svoje nadání i talent. Navíc rozvoj zájmové činnosti může vést k jednoznačné volbě ve výběru povolání. Chlapci se zájmem o počítače najdou uplatnění v technickém zaměření studia na středních školách a atraktivní využití ve svém budoucím profesionálním životě.

Literatura

ČÁČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Doplněk, 2000. 377 s. ISBN 80-7239-060-0.

MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2003. 141 s. ISBN 80-7178-747-7.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

Proměny čtenářství

Helena Selucká

Mantrou veřejných knihoven je „podpora čtenářství“, tedy budovat pozitivní vztah ke knihám a literatuře samotné¹. Tato definice je platná již desetiletí, ale je těžké ji naplnit. A to hlavně proto, že čtenářství je něco velmi individuálního. Souvisí s podstatou nás samých. Tím, co nás ovlivňuje a formuje, co nám dělá dobře i tím, co nás dráždí.

A stejně tak, jak je těžké upoutat všechny čtenáře najednou, je těžké zvolit i tu správnou cestu k nim. Velký potenciál proto skrývají knihovny, které mají pod svou střechou skryty ukázky všech možných čtenářských zájmů a jejichž zkušenosti se způsoby podpory čtenářství jsou dány desítkami let. Na jedné straně výhoda, na druhé nevýhoda. Zejména proto, že se často v knihovnách bráníme tomu, že naši čtenáři se prostě mění s dobou, která přichází. Že jim nebudou stačit klasické příběhy plné dobrodružství, ale chtějí i méně klasického a více napínavého, okořeněného upíry, oslaženého vilami.

Čtenář. Člověk. Dospělý. Dítě. Rodina – ta jako prvopočátek. Bez působení rodiny, která lidskému jedinci jako první zprostředkuje knihu jako artefakt (v podobě předčítaného textu, obrázkového leporela, knížky s gumovými stránkami do vany...). Část odborníků² se přiklání k názoru, že vztah k četbě vzniká již v období před narozením dítěte. V době, kdy si jeho rodič-matka čte a zároveň čte svému nenarozenému dítěti. To s ní prožívá pocity, které ona prožívá při četbě. Těžko vysvětlitelné, ale přesto možné. Někteří odborníci se zase přiklání k názoru, že dítě si buduje vztah ke knihám v momentě, kdy se stávájí součástí jeho života po narození. Můžeme se přiklánět k jedné nebo druhé variantě, nebo (pro jistotu) k oběma, tím nemůžeme nic ztratit.

Není ani tak důležité kdy, ale že vždy je utváření čtenáře spojeno s knihou a rodinným zázemím.

Pokud jste se setkali někdy s dětmi, které jsou sociokulturně vyloučené a žijí v rodině, ve které není čas ani prostor pro knihy, je jejich první setkání s literaturou, podobno setkání s dravou šelmou v džungli. Najednou se ocitnou v prostředí, do kterého se běžně nedostanou a zrovna, aby toho nebylo málo, ještě i s bytostí, která na první pohled vypadá nebezpečně. A teď si musí poradit, jak na ni. Časté to bývá i v životě, že první nápad nemusí být ten správný. A to je moment, kdy musí absenci rodinného působení nahradit učitel, nebo pracovník knihovny, kteří dokáží pomoci mladému dobrodruhovi hledat jeho vlastní cestu.

Čtenářství není jen o písmenech, slovech, větách a jejich porozumění. Čtenářství může být i o piktogramech, významu skrytém v obrazech. Existují skupiny čtenářů, kteří nikdy nebudou číst „v pravém slova smyslu“, ale přesto budou vášnivými čtenáři knih, čtenáři obrazů. Podstatou jejich čtenářství bude sociální čtení, které se využívá při vzdělávání dětí i dospělých s těžším mentálním postižením³. Jeho podstatou je, že při práci s určitými skupinami dětí v knihovnách (menší děti a děti s různými specifickými vzdělávacími potřebami) nestojí programy na práci s uceleným textem, ale s obrazovou informací, která vychází z prostředí a věmů, které jsou dětem důvěrně známé a prakticky uchopitelné pro orientaci ve světě, ve kterém žijí.

Rodina, která od prvopočátku ovlivňuje malého čtenáře, nemusí však mít jen pozitivní vliv. Často si do dětí jejich rodiče projektují své čtenářské návyky, zájmy a nesplněné touhy. Je to podobné jako nenačtené sny rodičů o budoucím povolání dětí, kdy mnohdy přestanou vnímat vlastnosti a temperament svých dětí a směřují je k profesi, na kterou oni sami nedosáhli. A stejně je to i v momentě, kdy rodiče svým dětem vybírají knihy a na chvíli se nechají

1 CHALOUPKA, Otakar. *Rodina a počátky dětského čtenářství*. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 10. ISBN 80-85865-40-8.

2 CHALOUPKA, Otakar. *Rodina a počátky dětského čtenářství*. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 6. ISBN 80-85865-40-8.

3 ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Praha: Portál, 2011, s. 118. ISBN 978-80-7367-889-0.

unést dobou, kdy vznikalo jejich vlastní čtenářství. A někdy je pak rodič překvapen, že jeho potomek není „z výběru“ příliš nadšen. A přitom je vysvětlení prosté. Čtenář před deseti, dvaceti, třiceti, ale i více lety byl prostě jiný, tak jako je jiná doba, ve které děti a rodiče žijí.

Současná doba představuje čtenáře audiovizuálního. Takového, který vyžaduje, aby literární příběh nabízel více než jen práci s vlastní fantazií a hodiny strávené četbou. Touží po tom, aby se něco dělo. Aby se stal součástí příběhu. Přes ilustrace, kouzelné podkovy, lupy nebo jiné úkoly. A pak jsou tu ještě čtenáři, kteří dají přednost „četbě audiovizuálního obrazu“ – filmům. Je to rychlejší, kratší, akčnější, méně pracné, i když byste v nich prvotní literární předlohu někdy těžko hledali. A to může být také impulsem k myšlence, že filmy a seriály mohou být jen odbočkou při budování čtenářství, které může čtenáře na chvíli od knih odvést, ale které může čtenářství také rozvinout směrem, kterým jsme nečekali. Pomocí pohledu filmových tvůrců se totiž čtenář může podívat na zpracované téma jinými očima, pohledem, který jej samotného by nenapadl.

O samotném užívání audiovizuálních médií můžeme u dětí mluvit cca od 3 let jejich věku, ale tato hranice se díky „vybavenosti domácnosti“ neustále snižuje. Děti nevnímají celistvý příběh, jen jeho sekvence, do kterých se v mladším školním věku velmi rádi vžívají a doplňují je o svoji vlastní životní zkušenost. Později se dokáží vžít do příběhu, který vidí, a převypráví celý děj. Od jedenácti let zvládnou vystihnout podstatu příběhu, oddělit hlavní a vedlejší dějové linie, a i zde, stejně jako u knih, dochází k rozdělení pořadů pro dívky a pro chlapce. Podobně jako u čtenářské zkušenosti, se diváci-čtenáři setkávají s hraničními žánry. V případě čtenářském to bývá setkání s literaturou pro ženy, v případě diváckém zase setkání s akčními filmy. Asi od dvanáctého roku se diváci zaměřují i na použité prostředky, reklamní sdělení⁴. Podle toho, co filmový

průmysl nabízí této věkové skupině a i starším, je vidět zájem o klipové vnímání světa. Rychlý sled vjemů, časté střídání dějových sekvencí, je to, co je pro současnou mladou generaci velmi charakteristické. Diváci zvyklí na tento způsob vnímání, jsou pak zcela oprávněně „nespokojeni“ s tím, co jim pasivně nabízí kniha.

Je otázkou, zda-li tento přístup odsoudit. Do knihoven přichází více a více dětí, které se netají tím, že jejich první literární zkušenost s některými klasickými světovými díly není literární, ale filmová. Je to důležité? Není důležitější, že je aspoň „nějaká“? Že ví, o čem daný příběh vypráví a může na svých „zkušenostech“ stavět svůj další rozvoj, ať už audiovizuální či literární. Navíc nám filmový průmysl dává do ruky mocnou zbraň v podobě snahy zfilmovat různé literární série. Doba, kterou trvá zfilmování jednoho dílu příběhu, je pro současnou generaci (ne)čtenářů v tradičním slova smyslu příliš dlouhá, nezbyvá jim často nic jiného, než sáhnout po knižním zpracování dalšího dílu své oblíbené série, aby nezůstali pozadu. A to je ten krok, který je vrací na přímou cestu k vlastnímu čtenářství. Někdy odbočíme na dlouhou dobu, někdy se vrátíme brzy.

Může se zdát, že je to nekonečný boj s nejasným výsledkem. Sotva najdeme tu správnou cestu k našim čtenářům, objeví se něco nového, co je odvede, a my tápeme, co děláme špatně. A přitom není „špatně“, je jen jinak. Abychom mohli sledovat drobné impulsy, které tuto změnu provází, stačí se pozorně dívat a poslouchat. Na mizící knihy z regálů, na plakáty kin, nabídku televizních programů, poslouchat dotazy čtenářů a vnímat jejich zájmy. To vše nám může být vodítkem, jak připravit zajímavý program pro čtenáře, ve kterém, byť je současná mladá generace audiovizuální, by kromě filmových ukázek, měly vždy figurovat knihy. Nikdy není pozdě na překvapení v podobě věty: Chcete vědět, jak to bylo dál? A cesta plná dobrodružství může začít. Jak pro ně, tak pro nás, kteří hledáme cestu ke čtenáři a jeho čtenářství.

⁴ SELUCKÁ, Helena. *Různé druhy informací na cestě ke čtenářství*.

Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví. Kabinet informačních studií a knihovnictví, 2012. Vedoucí diplomové práce Mgr. Veronika Peslerová.

Rozhovor s Bohdanou Stoklasovou

Otevíráme novou rubriku Dvacet let českého knihovnictví po roce 1989. Historie knihoven sahá do 7. století před naším letopočtem, může se tedy zdát, že dvacet let je pouhou kapkou v moři. Přesto stojí za bilančování, protože se knihovny změny jako nikdy předtím. Dvacetiletý člověk stojí na prahu dospělosti, studuje a připravuje se na profesní dráhu, na založení rodiny apod. Společnost a rodiče investují do dětí a očekávají, že se postaví na vlastní nohy a budou prosperovat. Jsou knihovny dospělé, budou prosperovat? Vykročily správným směrem? Co se povedlo a naopak propáslo? Zeptáme se postupně renomovaných odborníků, kteří svým vkladem významně přispěli k této změně. Národní knihovna České republiky iniciovala změny, připravovala koncepční a strategické dokumenty a významné projekty, které získaly světový věhlas. Oslovili jsme PhDr. Bohdanu Stoklasovou, pracovala v Národní knihovně řadu let a osobně se podílela na její proměně.

Knihovnictví je Váš osud. Snila jste o této profesi?

Při výběru studijního oboru musí každý především zvážit své studijní předpoklady a dispozice. U mne šlo o rozhodování mezi Fakultou tělesné výchovy a sportu (na gymnáziu jsem aktivně sportovala) a Filozofickou fakultou s řadou humanitních oborů. Ze zdravotních důvodů jsem musela na atletickou závodní kariéru zapomenout a výběr se zúžil. Pak už bylo rozhodování jednoduché – nepochybně v něm sehrálo roli rodinné zázemí – otec (pozn. redakce – doc. Blahoslav Kovář) pracoval dlouho v Národní knihovně a pak na Katedře knihovnictví a vědeckých informací, obor mi byl blízký a hodně jsem o něm věděla.

Byla jste vedoucí či nyní používanou terminologií manažerem velkého množství podřízených. Kdo byl Vaším vzorem v začátcích, od kterého jste se v této oblasti nejvíce naučila a co považuje za nejcennější předaný poznatek?

Mojí první a nejlepší školitelkou manažerských dovedností byla v začátcích Eva Sošková, bývalá ředitelka Státní technické knihovny. Z ředitelské funkce odešla v plné síle a měla ještě chuť pracovat a předat někomu své bohaté zkušenosti. Nastoupila ke mně do oddělení analýzy a projekce, které patřilo do útvaru automatizace. Zpočátku jsem měla obavy z toho, jak se po letech působení ve vysoké řídicí funkci zapojuji do „normální“ práce a jak zvládne práci s počítačem. Mé obavy ale byly naprosto zbytečné, obojí zvládla výborně. To byla sama o sobě skvělá zkušenost – že odchod z vysoké manažerské pozice nemusí být konec světa, ale naopak začátek něčeho nového. V té době mne velmi bavila a naplňovala práce na automatizaci Národní knihovny ČR a práce na projektu MAKS (Modulární Automatizovaný knihovnický systém), který měl celonárodní dopad, měla jsem malé děti a vůbec jsem neuvážovala o tom, že bych měla a chtěla v budoucnu řídit stovky podřízených v knihovně nebo mezinárodní projekty. Eva ovšem došla k závěru, že mne čeká manažerská budoucnost a začala mne pro ni školit. Zpočátku skrytě, pak mi to přímo řekla. Začátky nebyly nikterak příjemné – sledovala mé každodenní počínání a říkala mi, co dělám špatně a jak by se to dalo udělat lépe. Na začátku bylo

špatně skoro všechno, postupem času mne občas i pochválila. Eva byla rozený manažer s dlouholetými zkušenostmi. To, co mi předala, se nemohla naučit v žádném drahém manažerském kurzu. Několik takových jsem v budoucnu absolvovala, řadu z nich v zahraničí. Už jsem se v nich ale nenaučila nic příliš nového.

V devadesátých letech jsem pracovala několik měsíců v MARC Standards Office Library of Congress pod vedením Sally Mc Callum. To byla obrovská škola odborného managementu na vrcholné úrovni, která nepochybně ovlivnila mé další kroky.

Postupně jsem měla to štěstí pracovat s řediteli a vrcholovými manažery největších zahraničních knihoven, i od nich jsem se mnohému naučila. V rámci mezinárodních projektů a pracovních skupin jsem mnohé z nich i řídila. Zpočátku jsem z toho měla obavy, ale bylo to nečekaně lehké. Naprosto přirozeně opustili roli ředitelů či náměstků a zapojili se do „normální“ práce. To u nás nebylo a stále ještě není zvykem.

Pracovala jsem s řadou manažerů, kteří své práci obětovali vše, včetně soukromého života a koníčků. Většinou byli velmi výkonní a po určitou dobu úspěšní, ale chyběl jim nadhled a odstup a přirozené sociální citění. To jsou věci, které se nedají ani naučit, ani koupit. Snad právě onu potřebu vyváženosti a zdravého poměru mezi prací a soukromým životem pokládám za nejcněnější předaný poznatek. S tím souvisí i to, že úzké vztahy a vazby je třeba navazovat jinde, než na pracovišti. Manažer musí být často tvrdý, ale vždy by měl být korektní a spravedlivý, měřit všem stejným metrem a nepromítat do řízení osobní sympatie či antipatie a emoce.

Realizovala jste v NK i velké organizační změny. Když se ohlédnete zpět, co byste dělala jinak?

Zřejmě největší organizační změnou byla reorganizace útvarů bibliografie a katalogizace v NK ČR v roce 1994. Práce zde probíhaly duplicitně, stejný dokument se zpracovával dvakrát (a pokaždé podle jiných pravidel) pro účely katalogizace a bibliografie,

ve zpracování byly obrovské resty, které bylo třeba srovnat. Do vedení útvaru jsem přišla z odboru automatizace, takže vlastně zvenčí. V odboru automatizace jsem řídila malé oddělení šikovných a dobře motivovaných lidí, zde mne čekala reorganizace a řízení velkého útvaru, nepopulární kroky a změny a samozřejmě odpor mnoha pracovníků. Byly to těžké měsíce a roky, ale radikální změny proběhly rychle, čistě a lidé je (byť s nelibostí) očekávali.

V průběhu dalších let jsem v NK prováděla řadu dalších organizačních změn, malých i velkých.

Co bych dělala jinak? Vyhnula bych se pomalým změnám rozložených do etap, aby byly méně bolestné. Čistý řez je vždy lepší a účinnější.

Máte velké mezinárodní kontakty. V čem vidíte největší rozdíl mezi institucemi na Západě a u nás a jak nás (myšleno ČR) nyní Západ vidí?

Před rokem 1989 a těsně po něm byl ten rozdíl propastný. Stejně jako na Západě, i u nás byla řada šikovných lidí, ale neměli možnost cestovat a sledovat rozvoj zahraničních knihoven, chyběly jim kontakty, jazykové vybavení. Postupně se rozdíl začal stírat. Kdo chtěl a měl odvalu, měl možnost v rámci různých grantových a nadačních projektů vycestovat do zahraničí i na delší dobu. George Soros ani jiní na lidech, kteří se na pobyty coby potenciální iniciátoři změn v posttotalitních zemích kvalifikovali, rozhodně nešetřili. Dostali jsme velmi kvalitní manažerskou průpravu a možnost pracovat na špičkových zahraničních pracovištích. V polovině devadesátých let se českým knihovnám podařilo probojovat se s několika projekty (již zmíněná digitalizace a retrokonverze) do světové špičky. Kolegové ze Západu sledovali ten rychlý vzestup částečně s nedůvěrou, ale mnozí nám fandili. Jejich pohled na jednotlivé posttotalitní země se hodně lišil. Zřejmě nejvíce přijali „mezi sebe“ nás a Slovince. Před několika lety to bylo téměř rovnocenné partnerství. V posledních dobách se pohled Západu na nás hodně mění k horšímu. Souvisí to s vysokou mírou korupce u nás i ve Slovinsku, množstvím nadějných a posléze zmařených projektů, ale i s nepřilíši

optimistickými informacemi o vývoji v kulturních institucích těchto zemí.

V loňském listopadu Vám paní ministryně v rámci Knihovny roku předala zvláštní ocenění a diplom za mimořádný přínos k rozvoji českého knihovnictví. Poděkoval Vám někdo za Vaši práci, když jste odcházela z NK?

Ano. Poděkovalo mi několik kolegů z vedení NK ČR, vedoucí odborů i oddělení mého bývalého útvaru, i mnoho řadových pracovníků NK ČR. Mnoho let jsem měla takovou tradici „otevřených dveří“ před Vánoci. Na předvánoční popovídání s cukrovím mohl přijít každý, kdo chtěl. A kolegové tuto příležitost rádi a hojně využívali. Mé loučení probíhalo podobně. Hojná účast a spousta květin byly o to milejší, že cesta s kyticí do mé kanceláře mohla přinést některým kolegům nepřijemnosti u té části vedení NK ČR, která měla z mého odchodu radost. Je korektní dodat, že mi poděkoval i generální ředitel, jakkoli se to může zdát v dané situaci absurdní.

Čemu se věnujete mimo knihovnickou oblast?

Věnuji se věcem, kterým jsem se věnovala vždy, ale měla jsem na ně málo času – rodině a vnučátkům, přátelům, zahradě a psům. V naší chovatelské stanici www.zlesnizahrady.cz se nedávno narodilo šest krásných štěňátek Entlebuchských salašnických psů <http://www.zlesnizahrady.cz/vrhA/vrhA-cz.html> Všechna již jsou v nových domovech, ale jednu fenku jsme si nechali pro rozšíření chovu.

Nyní pracujete na projektu KNIHOVNY.CZ – Centrální portál českých knihoven (CPK). Jaké jsou cíle tohoto projektu?

Hlavní cíl: Vytvořit silný centrální portál poskytující kvalitní, pohotovost služby, které umožní klientům získat požadovaný dokument v tradiční tištěné nebo digitální formě nebo informaci kdykoli, odkudkoli a kdekoli.

Díličí cíle:

1. Vytvořit silný portál jako základní stavební kámen pro zajištění přístupu do celého systému knihoven.
2. Vytvořit systém sdílení uživatelských identit (využití federativní autentizace).
3. Využít dostupné systémy on-line plateb pro poskytnuté knihovnické služby.
4. Zajistit koordinovaný přístup knihoven a jejich prostřednictvím uživatelů k informačním zdrojům nabízeným systémem knihoven.
5. Optimalizovat systém meziknihovnických výpůjčních služeb a dodávání dokumentů s důrazem na rychlost, pohotovost, spolehlivost a efektivní využití informačních zdrojů.
6. Vytvořit podmínky k tomu, aby každá knihovna působila jako rozhraní pro vstup do celého systému knihoven a každý knihovník byl schopen poskytnout komplexní službu.

Více informací o projektu je možné nalézt na infoportálu projektu <http://www.knihovny.cz>

V současné době se bouřlivě rozvíjí trh s e-čtečkami a jejich uživatele zajímá primárně možnost

nahrát si knihu do čtečky. Co jim nabídne CPK po spuštění a případně v budoucnu?

Informace o knihách dostupných pro nahrání do čtečky jsou prozatím velmi roztržštěné. CPK zde nabídne totéž, co v jiných oblastech – integraci na jednom místě, kterou uživatelé jistě ocení.

Pro spolupráci s nakladateli je klíčový projekt e-depot a jeho nástupce projekt e-depozit. Jaké byly Vaše první zkušenosti ze spolupráce s nakladateli a jaký předpokládáte vývoj v této oblasti (u nás i v zahraničí)?

V zahraničí existuje řada dobrých a inspirativních příkladů v této oblasti. Nejlepší motivací pro nakladatele je ekonomická výhodnost, všichni dnes musí velmi šetřit. Mnozí z nich (hlavně v zahraničí) již pochopili, že budování spolehlivých digitálních úložišť, která zaručují nejen fyzickou ochranu dat na spolehlivých médiích, ale i jejich logickou ochranu, včetně sledování a migrace formátů nebo emulace tam, kde je to nezbytné, je velmi nákladnou záležitostí a že se jim vyplatí využít služeb instituce, která spolehlivé digitální úložiště má. Toto jim zatím u nás bohužel nemůžeme nabídnout. Máme tedy hodně co dohánět v rovině technologické. Další důležitou rovinou je stanovení pravidel a smluvních podmínek pro dodávání digitálních dat a metadat a vlastní komunikace s vydavateli. Zde položili členové bývalého řešitelského týmu Národní digitální knihovna dobré základy, na které lze navázat v rámci nového projektu. K velmi pozitivní změně došlo v NK ČR v oblasti jednání s vydavateli elektronických zdrojů. Stala se standardní součástí domácí akvizice a přináší dobré výsledky.

V současné době v rámci úspor ve státní správě probíhají transformace národních specializovaných knihoven – jaký je Váš názor na jejich nové role v systému knihoven?

Role národních specializovaných knihoven v systému knihoven je velmi důležitá – vždy zastřešovaly

a měly by i nadále zastřešovat obory spadající do jejich gesce, ostatní knihovny v systému s tím počítají a obory garantované těmito knihovnami pokrývají v omezeném rozsahu od úrovně akvizice až po úroveň služeb, necitlivou transformaci a omezeným fungováním těchto knihoven by vznikla v systému bílá místa. Platná legislativa poskytuje pro transformaci těchto knihoven téměř bezbřehý prostor, Knihovní zákon 257/2001 Sb. chápe pod pojmem knihovna „zařízení, v němž jsou způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu poskytovány veřejné knihovnické a informační služby vymezené tímto zákonem, a které je zapsáno v evidenci knihoven“, v §3 se uvádí, že do systému knihoven patří specializované knihovny. Specializovaná knihovna je dle tohoto zákona knihovna se specializovaným knihovním fondem, vykonávající koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, metodické a poradenské činnosti. Na rozdíl od svého předchůdce z roku 1959 knihovní zákon nedefinuje ústřední specializovanou knihovnu a nerozpracovává hierarchickou strukturu zabezpečení oborových služeb knihoven. Mezi základní poslání knihovny patří poskytování informací/informačních zdrojů pro vědu, výzkum, pro základní i další vzdělávání a pro zábavu (půjčování čtíva). Povinností zřizovat knihovny jsou pověřeny pouze orgány státní správy, zejména Ministerstvo kultury a krajské úřady. Díkce §13 knihovního zákona směřuje k tomu, aby v rámci zákonné typologie knihoven byly mezi specializované knihovny zařazovány zejména bývalé ústřední oborové knihovny (např. Národní lékařská knihovna, Národní technická knihovna). §13 vyjmenovává činnosti specializované knihovny v tak široké škále, že téměř každá transformace bude legální.

I ústřední odborná knihovna by měla být moderní knihovnou 21. století. Pro moderní knihovnu 21. století jsou stále základem informační zdroje, na nichž staví své základní služby. Velkým tématem 21. století je knihovna jako místo setkávání, čemuž musí odpovídat adekvátní prostory. Vzhledem k tomu, že knihovny musí stále více bojovat o „místo na slunci“ a velmi často i o přežití v rámci finančních škrťů na

různých úrovních, snaží se nabídnout v porovnání s konkurencí (nejen v oblasti knihoven, ale obecně na informačním trhu) i něco navíc. Všechny ústřední odborné knihovny mají velmi solidní základ v podobě informačních zdrojů – klasických i elektronických. Velké rozdíly jsou v oblasti prostor. Zatímco například Národní technická knihovna disponuje velkými prostory v nové budově, prostory Zemědělské a potravinářské knihovny jsou velmi omezené bez možnosti větší extenze. Problémem prakticky všech ústředních oborových knihoven je absence jasně vymezené a stabilní uživatelské komunity, která by se výrazně ozvala v případech omezení některých funkcí těchto knihoven. Všechny knihovny se budou muset velmi snažit nabídnout něco navíc stávajícím uživatelům a oslovit uživatele nové.

Kdybyste se ohlédla za těmi pracovními léty, které jste prožila v Národní knihovně, co se podle Vás (ne)podařilo?

NK ČR prošla během posledních dvaceti let zcela zásadní proměnou – z uzavřené knihovny omezené totalitními mantinely, které umožňovaly spolupráci jen s povolenou částí světa, se stala otevřená instituce, které se podařilo v řadě odborných oblastí dostat mezi světovou špičku.

S původní uzavřeností souviselo i to, že se v knihovně po desetiletí mnoho věcí zásadně neměnilo. Když jsem do NK ČR před třiceti lety nastupovala, byla mi doporučena jako „klidné místo na vyvedení dětí“. Realita nakonec byla hodně jiná. Od roku 1989 začala NK ČR dohánět své západní vzory. Zpočátku zde byl dramatický vývoj zejména v oblasti standardizace, bez níž je mezinárodní spolupráce nemyšlitelná. Změny, které probíhaly v zahraničí po desetiletí, u nás proběhly během několika let. Standardizace byla základním předpokladem úspěšného zahájení automatizace v NK ČR. Zde v začátcích velmi pomohl projekt CASLIN a podpora Mellonovy nadace. Zakoupení a implementace integrovaného knihovnického systému umožnilo NK ČR převzít roli národního leadera v této oblasti

a zahájit mezinárodní spolupráci. NK ČR byla v roce 1994 s velkým předstihem první posttotalitní národní knihovnou, která začala dodávat své záznamy do největšího světového souborného katalogu WorldCat.

Výčet toho, co se v NK ČR za posledních 20 let povedlo a nepovedlo, by byl velmi dlouhý, proto se zde omezím jen na nejvýznamnější oblasti. V polovině devadesátých let se v NK ČR rozběhly velké projekty v oblasti retrospektivní konverze katalogů a digitalizace historických i novodobých fondů. Ve všech těchto oblastech se NK ČR dostala mezi světovou špičku. Technologie RETROKON a projekty MANUSCRIPTORIUM a KRAMERIUS jsou v zahraničí velmi dobře známy a ceněny. V roce 2001 byl zahájen projekt Jednotná informační brána. Jednalo se o jeden z prvních projektů v oblasti národních portálů a integrace heterogenních informačních zdrojů.

A nyní k tomu, co se nepovedlo. Především se nepodařilo postavit pro NK ČR novou budovu odpovídající požadavkům kladeným na moderní knihovnu 21. století. Klementinum jako historická budova postavená ke zcela jiným účelům nemůže z principu těmto požadavkům vyhovovat. I když koncept využití Klementina je v rámci daných možností nyní navržen optimálně, vždy se bude ve výsledku jednat o kompromisní a z hlediska funkčnosti limitující řešení.

Fakt, že jiné knihovny implementovaly integrované knihovní systémy dříve než NK ČR a vzniklo zde od počátku heterogenní prostředí, vedl k tomu, že se nepodařilo realizovat Souborný katalog ČR v podobě původně plánované centrální databáze nejen využívané, ale i plněné online a sdílené kooperujícími knihovnami. Nepříjemnou daní za dávkové plnění je velké množství již existujících a stále přibývajících duplicít, které zneprůjemňují práci uživatelům, a jsou vážnou komplikací i při využití Souborného katalogu ČR v návaznosti na postupující digitalizaci. V katalogu nejsou k dispozici aktuální údaje o dostupnosti monografií ani seriálů, to je již pro přítomnost a zejména pro budoucnost těžký handicap.

Byla jste hlavní koordinátorkou projektu NDK. To, zda projektu uspěje, bude možné hodnotit až na jeho konci v roce 2014. Co Vás po změně osoby koordinátora nejvíce osobně mrzí?

Rozpad původního velmi kvalitního týmu. Myslím, že jeho důsledky již pociťuje i nové vedení projektu. Tým jsem budovala řadu let a byli v něm světově uznávaní experti s velmi úzkou specializací, za které nebude snadné najít náhradu. Ihned po svém odchodu se velmi dobře uplatnili na renomovaných zahraničních pracovištích. Jednalo se o mladé lidi, výborně odborně i jazykově vybavené, kteří mohli v NK ČR působit ještě dlouho, předpokládala jsem, že mnozí z nich postupně i na vysokých vedoucích pozicích.

Jaký je osud dalších kooperativních projektů NK, které jste iniciovala?

Řada velkých kooperativních projektů, které jsem iniciovala, je již ukončena a výsledky slouží uživatelům. Výčet ukončených projektů by byl velmi dlouhý, za všechny jmenujme projekty Zpřístupnění záznamů české knižní produkce 20. století prostřednictvím internetu a CD-ROM nebo Zpřístupnění fondů velkých českých knihoven.

Z běžících projektů je nejdůležitější projekt Zajištění provozu Jednotné informační brány v celonárodním měřítku. Komise VISK 8/B již schválila projekt podaný na rok 2013, projekt by tedy měl pokračovat ve stávající podobě. V letech 2014–15 by měl být projekt postupně transformován do Centrálního portálu českých knihoven.

Běžící projekty související s naskenovanými katalogy (KATIF, RIS a NRIS) a obohacování záznamů o obsahy a obálky (TOC) převzala po firmě Comdat nová firma, o výsledcích její práce nemám informace.

Velké emoce vyvolalo ukončení kooperativní článkové bibliografie ANL a její nahrazení projektem ANL+. Co podle Vás přinesla tato změna a dělala byste zpětně něco jinak?

Emoce vyvolané náhlým ukončením excerptce řady titulů pro kooperativní článkovou bibliografii chápu. Jednalo se o nečekanou změnu a zásah do běžícího systému. Náhradní řešení ANL+ se osvědčilo v oblasti, která se zdála nejsložitější – využití lokálního indexu v návaznosti na kooperativní katalogizaci v MetaLibu. Naopak ztroskotalo na věcech, které by se mohly zdát triviální – digitalizace periodik a zprovoznění K4 v NK ČR. Negativně se projevily i mechanismy programu VISK, v jehož rámci je v kombinaci s dlouhými schvalovacími lhůtami u veřejných zakázek na MK ČR velmi obtížné realizovat pokračující projekty. Změna přinesla praktické zkušenosti s využitím lokálních indexů a posunula nás o značný kus vpřed při přípravě podkladů pro Centrální portál českých knihoven. A co bych dělala zpětně jinak? Zřejmě bych se snažila radikálněji předejít situaci, kdy jsem téměř ze dne na den musela ze svého útvaru v souvislosti s redukcemi mzdových prostředků dát k dispozici velké množství systemizovaných míst. Změna byla nevyhnutelná, ale při dobré a včasné přípravě vrcholového vedení NK ČR nemusela být tak náhlá. Vzhledem k tomu, že jsem hodně cestovala, věděla jsem o redukcích v zahraničních knihovnách, které probíhaly o několik let dříve než u nás. Zнала jsem i jejich důsledky – tam kde se na redukce systematicky a včas připravili, nebyly tak bolestné, jako jinde. Na nutnost systematické přípravy na finanční redukce jsem na poradách vedení NK ČR upozorňovala stále, bohužel mé návrhy neměly žádnou odezvu.

Byla jste hlavní autorkou konceptu nové budovy NK ČR a byla jste přímým účastníkem architektonické soutěže a následné bouřlivé debaty. Jak zpětně vidíte Vy dění okolo blobu a obecně dvacetileté snahy postavit Národní knihovně důstojné sídlo?

Příprava konceptu nové budovy byla náročná, ale velmi zajímavá. Účast v komisi během architektonické soutěže byla silným a pozitivním zážitkem. Sledovat, jak 350 architektů z různých kontinentů naložilo se stejným zadáním, je zážitkem samo o sobě.

Možnost probírat klady i záporné jednotlivých návrhů s osobnostmi, jakými jsou Zaha Hadid, Eva Jiřičná, Tony McLaughlin, Jose Grindberg a další, mne obohatila na celý život. Stejně jako spolupráce s Janem Kaplickým. Mrzí mne, že z toho krátkého času, který mu od vítězství v soutěži na novostavbu NK ČR zbyval, mohl věnovat tak málo práci a musel ho věnovat tak mnoho věcem zcela jiným a nedůstojným. Dnes, po zveřejnění odposlechů na pražském Magistrátu a různých konsekvencí prezidentské amnestie je již veřejným tajemstvím, že „bitva o chobotnici“ byla předem prohraná a že u této investice v řádu miliard vůbec nešlo o to, zda je budova zlatá nebo zelená, zda bude nebo nebude rušit panorama Prahy atd., ale o zcela jiné věci.

Novou budovu pro NK ČR podle vítězného návrhu se postavit nepodařilo a zřejmě se to v dohledné budoucnosti ani nepodaří. Finanční prostředky spotřebují revitalizace Klementina a dostavba Hostivaře a po dokončení obou investičních akcí bude mít NK ČR na řadu let pro své další působení uspokojivé podmínky. Přesto si myslím, že celá ta předem prohraná bitva nebyla marná. Příprava na novostavbu a možnost začít „na zelené louce“ nás přinutila podívat se na koncept fungování NK ČR novými očima, zcela jinak, než jsme byli schopni v minulých desetiletích, kdy jsme uvažovali pouze v dimenzích Klementina. „Semafor služeb“ připravený pro novostavbu se nám podařilo přenést po určitých modifikacích do budovy Klementina, celý koncept jeho využití je nyní podstatně jednodušší, přehlednější a pro uživatele srozumitelnější, než kdykoli dříve.

Novostavba NK ČR a veškeré dění s ní spojené vzbudily nečekaný zájem české veřejnosti. Lidé se začali více zajímat o moderní architekturu, v souvislosti s novostavbou NK ČR bylo zveřejněno mnoho návrhů i hotových realizací odvážných zahraničních staveb. I ti, kteří necestují za moderní architekturou do zahraničí, pochopili, že venku se staví jinak než u nás. Příští odvažné architektonické návrhy by už tak měly mít i u nás díky nerealizované novostavbě NK ČR podstatně lépe připravenou půdu.

Zatímco u nás byl funkční návrh knihovny zcela na okraji zájmu, v zahraničí vzbudil velký ohlas a stal se inspirací pro připravované novostavby a rekonstrukce

zahraničních národních knihoven. Jan Kaplický byl perfekcionista a měl věci dokonale promyšlené do detailu. Jeho návrh vypadal na první pohled velmi jednoduše, ale vše do sebe velmi dobře zapadalo a byla zde řada nových prvků, které byly pro ředitele zahraničních národních knihoven zajímavé a inspirační. Zajímalo je především vnitřní uspořádání. Ironií je, že zatímco zvané přednášky o vnitřním uspořádání nové knihovny v ČR bych spočítala na prstech jedné ruky, v zahraničí jich bylo nesrovnatelně více, zájem byl obrovský – od Evropy až po Austrálii a Nový Zéland. Prezentací a besed se velmi často účastnili nejen pracovníci knihoven přímo připravující podklady pro rekonstrukci nebo novostavbu, ale i mnoho dalších pracovníků. Na mezinárodních konferencích, kde jsem přednášela o zcela jiných tématech, se mne kolegové z různých kontinentů na novostavbu pravdivě ptali, několikrát byl zařazen i neplánovaný kulatý stůl k tomuto tématu.

Mají knihovny před sebou perspektivní budoucnost?

Myslím, že mají. Pokud budou schopny být dobrými a zajímavými knihovnami 21. století. V souvislosti s transformací národních oborových knihoven byly zmíněny hlavní pilíře moderní knihovny 21. století. Základem pro služby knihoven zůstávají informační zdroje (tištěné i elektronické, vlastní i externí), důležité jsou prostory sloužící jako příjemné místo pro setkávání a trávení často i velmi dlouhého času. Toto je pro všechny knihovny společné. Dále je zde nutnost nabídnout „něco navíc“, zaujmout mezi ostatními institucemi a subjekty na informačním trhu, neboli vybojovat či obhájit své místo na slunci. Toto již je u každé knihovny odlišné a záleží na uživatelské komunitě, místě působení atd.

Pokud knihovny dokáží nabídnout své i externí zdroje z jednoho místa v jednoduchém, jednotném a přívětivém uživatelském rozhraní a navést zájemce o primární dokument buď do nejbližší knihovny, kde ho mohou získat zdarma, pokud jsou ochotni knihovnu navštívit, nebo na místo, kde ho mohou získat za úplaty online nebo i ve fyzické tištěné

podobě z pohodlí domova, nepochybně se tím zvýší míra jejich využití a „nepostradatelnosti“ a tím i šance na perspektivní budoucnost.

Děkuji za rozhovor a přeji mnoho úspěchů v přípravě Centrálního portálu českých knihoven.

Libuše Foberová

PhDr. Bohdana Stoklasová – *ve funkci postupně vedoucí Odboru zpracování fondů, náměstkyně ředitelky NK pro knihovnické procesy a ředitelky Useku novodobých fondů a služeb NK se zasloužila o to, že v níže uvedených oblastech dosáhlo české knihovnictví špičkové světové úrovně.*

V 90. letech 20. století měla dr. Stoklasová rozhodující podíl na tom, že v rámci projektu CASLIN byly v roce 1994 přijaty mezinárodní standardy: katalogizační pravidla AACR2R a formát MARC, později i česká varianta LCSH se zachováním anglických ekvivalentů. Díky respektování mezinárodních standardů bylo Česko první postkomunistickou zemí, jejíž záznamy byly přijaty do největšího mezinárodního souborného katalogu WorldCat.

S pomocí grantu Mellonovy nadace se v NK podařilo (ve spolupráci s externí firmou Comdat) vyvinout komplexní moderní technologii pro retrospektivní konverzi katalogů, která se stala předmětem velkého mezinárodního zájmu a díky níž se postupně podařilo získat finanční prostředky na skenování všech katalogů NK ČR (celkem 5 000 000 listků) a jejich vystavení v obrazové podobě a na úplnou retrospektivní konverzi české knižní produkce 20. století (500 000 záznamů), na které se pod vedením NK ČR

podílely všechny tehdejší státní vědecké knihovny. Rychlá retrospektivní konverze české knižní produkce 20. století, která tvoří jádro fondů většiny českých knihoven, pomohla ušetřit velké množství finančních prostředků a urychlit retrospektivní konverzi katalogů v Česku.

Na počátku nového tisíciletí nastupuje nutnost integrace heterogenních zdrojů nabízených knihovnami v jednotném a uživatelsky vlídném rozhraní. Díky několika celonárodním a oborově průřezovým projektům vedených dr. Stoklasovou se podařilo prostřednictvím portálů Jednotná informační brána a několika oborových portálů vytvořených podle stejné metodiky (KIV, MUS, TECH, ART) nabídnout uživatelům služby kvalitativně nové úrovně.

Digitalizace, dlouhodobá ochrana a zpřístupnění digitálních dokumentů patří k největším výzvám pro současné knihovny i další pamětové instituce. B. Stoklasová se této problematice systematicky věnovala řadu let a v letech 2005–2010 se intenzivně věnovala přípravě projektu Národní digitální knihovny. Pro MK ČR připravila studii proveditelnosti této žádosti a v rámci NK vypracovala úspěšnou projektovou žádost, která byla schválena řídicím orgánem, kterým je ministerstvo vnitra. Na vypracovanou studii proveditelnosti byly navázány projekty krajských digitalizačních realizované jednotlivými kraji.

V roce 2012 PhDr. Bohdana Stoklasová získala zvláštní ocenění a diplom v rámci ceny MK ČR Knihovna roku, kategorii Informační počín v poskytování VKIS, a to za mimořádný přínos k rozvoji českého knihovnictví, zvláště v oblasti implementace mezinárodních standardů a digitalizace dokumentů.

O aktivitách s dětmi a pro děti v knihovnách Zlínského kraje

Dříve se knihovny Zlínského kraje setkávaly v Klubu dětských knihoven SKIP v Brně, kde Moravská zemská knihovna každoročně připravovala několik zajímavých seminářů a dílen. Ale vytiženost zejména malých knihoven a především velká vzdálenost cesty do Brna nedovolila účastnit se těchto setkání všem zájemcům o propagaci nových forem práce i vzdělávání. A tak v souvislosti s novým územně správním uspořádáním a po vzniku Zlínského kraje i v této části naší vlasti došlo také na vytvoření nové skupinky nadšených knihovnic pod hlavičkou KDK ZK. Cílem je pomoc všem, kteří pracují s dětmi a mládeží při každodenní práci a při přípravě vzájemných setkávání s výměnou zkušeností, pořádání odborných seminářů, přednášek, tvůrčích dílen, ukázkových besed zaměřených na práci s dětmi a mládeží, na dětskou literaturu, spisovatele a ilustrátory. Klub dětských knihoven SKIP sdružuje ty, kteří mají zájem vzdělávat se, pracovat na sobě, spolupracovat s ostatními a nezištně předávat dál široké odborné veřejnosti své nápady a zkušenosti. Na prvních schůzkách v Krajské knihovně Františka Bartoše ve Zlíně bylo dohodnuto, že se budeme scházet vždy dvakrát ročně v některé z knihoven kraje, kde proběhne seminář či tvůrčí dílna na téma, které děčkařky v kraji nejvíce zajímá. Hned první seminář k otázkám současné literatury pro děti a mládež se uskutečnil ve Zlíně. Klub dětských knihoven SKIP Zlínského kraje oficiálně vznikl v roce 2007, čítá na 40 evidovaných členek, má své logo vytvořené dětmi i stálou webovou stránku na webu Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně <http://www.kfbz.cz/kdk.htm>.

Neformální spolupráce děčkařek Zlínského kraje však začala už mnohem dříve, vždyť od roku 1999 společně pořádáme krajskou literární soutěž, jako pomyslné literární klání pro děti do patnácti let v rámci projektu Kde končí svět SKIP ČR. Soutěže tvůrčího psaní dětí organizují čtyři knihovny Zlínského kraje

(Knihovna Kroměřížska, KBBB v Uherském Hradišti, Masarykova veřejná knihovna Vsetín a KKFB ve Zlíně) nejprve jako kola regionální, vítězné práce pak postupují do kola krajského, které pořádá vždy jedna ze čtyř knihoven a v organizaci při vyhlášení výsledků krajské soutěže i tisku sborníčků se knihovny pravidelně střídají. Téma i název přizpůsobují místním podmínkám, a ačkoli každá z knihoven často volí jiný námět pro tvorbu dětí, vždy je vidět, že všechny spojuje radost z psaní. Porota hodnotí práce dětí ve čtyřech věkových kategoriích, v páté kategorii soutěží děti speciálních škol, zvláště porotci posuzují poezii a prózu. Postupem času si různorodost prací dětí vynutila vznik nové speciální kategorie komiksu. Práce hodnotí porotci bodovým systémem jako ve sportu – ve stupnici 0–10 bodů a pořadí v jednotlivých kategoriích je stanoveno podle získaných bodů, přičemž nejlepší práce dětí postupují do krajského kola. V porotách zasedají regionální autoři a umělci, patří mezi ně i novináři, učitelé a významné osoby našeho regionu.

Úroveň prací dětí je srovnatelná, ukazuje se, že nezáleží na tom, zda např. mladý autor ze Zlína píše na téma počítače a internet či jiný malý psavec píše v duchu vsetínské soutěže O poklad strýca Juráše; příspěvky dětí z Valašska, Slovácka i Hané jsou rovnocenné. A většina knihoven se nebrání ani příspěvkům

Logo KDK SKIP Zlínského kraje

děti odjinud z různých měst a krajů, a tak v krajském sborníčku se mohou potkat práce dětí z našeho kraje zároveň s příspěvky z Ostravy, Brna, Prahy, Písku či Sázavy. Název našeho krajského sborníčku přitom vychází z projektu Klubu dětských knihoven SKIP ČR zastřešujícího aktivity knihoven pod názvem Kde končí svět. Tak například v loňském roce byla soutěž motivována projektem Český rok, v němž děti celé naší vlasti měly za úkol představit život v některém z měsíců roku, našemu kraji připadl měsíc duben a většina příspěvků dětí byla o jaru, Velikonocích, aprílu a ve vydaném sborníčku se můžeme potěšit příspěvky, které voní jarem. Z dlouhodobé zkušenosti víme, jak je důležité, aby nejlepší práce dětí byly zveřejněny. Na tisk sborníčku hledají knihovny Zlínského kraje pravidelně sponzory, bez jejichž pomoci by vytištění nebylo možné, často se mezi nimi objevuje i logo Zlínského kraje či Nadace Děti-kultura-sport. Naše soutěž podporuje dětské talenty, vychovává nové mladé autory a má pokračování v tvůrčím psaní dospělých. Jeden příklad za všechny – v roce 1999 najdeme ve sborníčku příspěvek nevidomé žačky Pavly Šuranské z Březolup, dnešní úspěšné autorky mnoha básní i písní.

Společný projekt Cesty ke knížkám nám vloni umožnil v osmi knihovnách Zlínského kraje pozvat na literární besedy významného českého autora knih pro děti. Chtěli jsme mladým čtenářům představit žijící a úspěšnou autorku dětských knih paní Ivu Procházkovou a přilákat děti k četbě i do knihovny. V mnoha případech její knížky stihli čtenáři už dříve

Paní Nepilovou a dr. Ivanu Hutařovou po knihovnickém semináři přijal starosta Uherského Hradiště

Scénické čtení herců Slováckého divadla

přečíst, besedy se konaly pro více než 600 dětí v knihovnách ve Zlíně, Slavičíně, Uherském Hradišti, Uherském Brodě, Kroměříži, Hulíně, Vsetíně, Valašském Meziříčí. Výběr autorkou navštívených míst vycházel z dlouhodobého zájmu a kreativity knihoven Zlínského kraje, všechny zapojené knihovny jsou členy SKIP ČR i KDK ZK. Hodnocení ze všech do projektu zapojených měst jsou pozitivní, autorka si děti uměla získat, vždyť setkání dětí se spisovatelem bývá pro ně vždy velkým zážitkem. Tento loňský projekt nebyl prvním v pořadí, podobnou spanilou jízdu po knihovnách Zlínského kraje prožila již v dřívějších letech např. ilustrátorka Renáta Fučíková i spisovatelka Ivona Březinová, která inspirována výročí K. H. Máchy, představila svou knihu *Básník v báglu*. Potvrzuje se, že spojením sil a finančních prostředků lze efektivněji přivést do knihoven zajímavé autory dětských knih. Díky projektům podaným prostřednictvím SKIP ČR se ukazuje, že je výhodné připravit i takové akce, na něž by jinak knihovny finančně nedosáhly.

Podobně tomu bylo při pořadech scénického čtení souboru *Listování*, kdy herci dětem v knihovnách našeho kraje představili knihu Ivy Procházkové *Myši patří do nebe*, dále *Kouzelnou baterku* Olgy Černé a *Michaely Kukovičové* či *Lobelovy Kvaka* a *Žbluňka*. Protože i v našem kraji máme výborné divadelníky, oslovili jsme herce Slováckého divadla ke vzniku podobných aktivit – a tak jsme s našimi herci a dětmi mohli zažít pomyslné listování knížkami Roalda Dahla, Miloše Macourka či Karla Čapka, opět společně pro knihovny kraje. A nejen my, podobně tomu vloni bylo i v knihovnách Moravskoslezského kraje.

Při pořádání vzdělávacích seminářů se nám osvědčilo každoročně prostrídat odborné i praktické téma, v konání seminářů se knihovny střídají a účastníci tak mohou poznat různé knihovny našeho kraje. Za velmi inspirativní vzpomeňme např. setkání s paní Zdenkou Nepilovou v Uherském Hradišti, dále pak uvedení 2. dílu knihy Mgr. Iliny Hutařové ze Sukovy studijní knihovny **Současní čeští spisovatelé knih pro děti a mládež**, seminář spojený s přednáškou PhDr. Mgr. Martina Reissnera Česká ilustrace pro děti a mládež v Uherském Brodě, seminář Dítě předškolního věku v Krajské knihovně Františka Bartoše, téma environmentální výchovy v Knihovně Kroměřížska, Komiks pro děti jako inspirace pro kolektivní formy práce s dětmi v podání kolegyně Knihovny města Ostravy v Uherském Hradišti i seminář České filmové pohádky a jejich literární předlohy v Knihovně Kroměřížska. Oblíbené jsou také

semináře s výměnou zkušeností, kdy si mohou především malé knihovny předat zkušenosti a pochlubit se zajímavými nápady. Tak tomu bylo např. v MVK ve Vsetíně, kam pozvali k prezentaci akcí také spřátelené knihovny ze Slovenska.

Knihovny našeho kraje se účastní všech dalších národních i místních projektů k podpoře dětského čtenářství jako jsou např. Už jsem čtenář – Knižka pro prvňáčka, Kamarádka knihovna, Noc s Andersenem, SUK – Čteme všichni, pasování prvňáčků, Jičín-město pohádky, Týden knihoven, Den pro dětskou knihu. Široká škála aktivit jim umožňuje představit tu svou knihovnu jako komunitní místo ke vzájemnému setkávání všech generací. Všude se něco děje. Naše zpráva zaznamenává jen společné aktivity KDK Zlínského kraje, celkové množství nápadů, jednotlivých akcí a projektů nelze vyjmenovat a ani to není jejím smyslem.

Miroslava Čáповá, Hana Hanáčková

Noc s Andersenem v knihovnách Jihomoravského kraje

Strašidelná noc v boskovické knihovně

Městská knihovna Boskovice se k akci podporující dětské čtenářství Noc s Andersenem připojuje již tradičně. Vyzkoušeli jsme nejrůznější formy zábavy včetně dětské diskotéky. Nejvíce se nám osvědčilo opustit v podvečer na čas knihovnu a vydat se číst na neobvyklé místo. V posledních letech jsme četli třeba na hvězdárně nebo v solné jeskyni. V loňském roce přišla významná novinka. Poprvé s námi na přípravě a průběhu Noci s Andersenem spolupracovaly studentky Střední pedagogické školy Boskovice.

A jak to tedy v roce 2012 bylo? Boskovice žily oslavami 790 let od první písemné zmínky, my knihovničci jsme se chtěli Nocí s Andersenem k těmto oslavám připojit, proto se akce nesla v duchu boskovických

pověstí. Stejně jako v ostatních knihovnách i u nás předcházelo nocování hledání nápadů a dlouhodobá příprava. Vloni nás trochu zaskočila nemoc jedné z pracovnic a to nás přivedlo na nápad zapojit do akce studentky Střední pedagogické školy. Měli jsme s nimi již velmi dobré zkušenosti z akce Knižka pro prvňáčka, kde vystoupila jejich hudební skupina 8jistých se svými písničkami z pohádek a celý program tak příjemně oživila. Studentky také často v rámci své školní praxe přichází jako doprovod dětských kolektivů na besedy do dětského oddělení. Oslovila jsem proto vedení SPgŠ v Boskovicích, zda by některé ze studentek neměly zájem o spolupráci na Noci s Andersenem. A čtyři ochotné a šikovné

dobrovolnice byly vybrány a společně s paní profesorkou dorazily do knihovny pro podrobnější pokyny. Studentky prvního ročníku hned sršely vlastními nápady a do přípravy Noci s Andersenem se aktivně zapojily, připravovaly hry, chystaly si kostýmy a rekvizity.

K nocování v knihovně jsme se sešli 30. března v 17 hodin v dětském oddělení knihovny. Sedmnáct dětí přivítal ředitel Kulturních zařízení města Boskovice PaedDr. Oldřich Kovář. Hostem akce byla paní místostarostka Ing. Jaromíra Vítková, která přečetla dětem jednu z boskovických pověstí. Poté jsme se s dětmi vydali na radniční věž, abychom si boskovické pamětihodnosti prohlédli z ptáčích perspektivy. Měli jsme s sebou dobové fotografie a mohli jsme tak porovnat minulost se současností. Chladné počasí nás vyhnalo z věže do Muzea Boskovicka, kde jsme navštívili výstavu Lega Svět v kostkách. Stavebnice Lego se totiž narodila stejně jako pan

Andersen v Dánsku. V muzeu se nám věnoval jeden z organizátorů výstavy osobně a dětem předvedl některé modely v akci. Zatímco děti s knihovnickým doprovodem byly na radniční věži a v muzeu, studentky zůstaly v knihovně a pilně připravovaly hrůzostrašné kulisy – rozvěšovaly papírové netopýry, rozmísťovaly atrapy myši, pavouků a hadů. Po knihovně se proháněly čarodějnice, mezi regály číhal metrový kostlivec, sem tam se povalovalo vylouplé oko a zapomenuté koště. Po návratu do temných, jen svíčkami nasvícených prostor knihovny, přišlo trochu strašení. Děvčata za doprovodu kvílivých zvuků linoucích se z magnetofonu začala svůj strašidelný rej. Děti se rády přidaly. K našemu velkému překvapení se strašidla nejvíc líbila nejmladším účastníkům, tedy prvňáčkům a druhákům. Zatímco jedna „slečna“ z páté třídy zaraženě postávala opodál. Reakce dětí byla ponaučením pro nás knihovnice, ale samozřejmě i pro studentky. Potom přišly na řadu hry

Účastníci Strašidelné noci v boskovické knihovně

a písničky. Musím přiznat, že studentky si děti rychle získaly a z nás postarších knihovnic se chvílemi stávali jen pozorovatelé. V pozdních nočních hodinách, abychom se před spaním trochu uklidnili, jsme pokračovali v četbě boskovických pověstí. Do spacáků jsme se ukládali kolem půlnoci. Mezi dětmi byla i desetiletá trojčata Kubinova. Divčí trojlístek rozhodně nepatří k zakřiknutým dětem. Dvě ze studentek s námi zůstaly až do rána. Připravovaly s námi snídani pro sedmnáct hladových, pomáhaly balit spacáky a karimatky, rozdávaly dárečky na rozloučenou. Samy studentky si určitě odnesly cenné zkušenosti do své budoucí pedagogické praxe.

Noc s Andersenem v Letovicích

Městská knihovna Letovice se poprvé připojila k Noci s Andersenem v roce 2007. V krátkém ohlédnutí za šesti uplynulými lety bych se ráda zaměřila na nejdřívejší ročníky nocování. Také bych chtěla vyzdvihnout práci týmu nadšených dobrovolníků, který se stará jak o noční spáče, tak o náročnou organizaci celé akce, a zmínit mnoho letovických organizací, které nás často velkou měrou podpořily.

První nocování s Broučky Jana Karafiáta bylo poměrně skromné, učili jsme se, jak na to. Spali jsme v prostorách Základní umělecké školy Letovice, protože dětské oddělení knihovny bylo malinké, nebylo v něm kam hlavu složit. Další ročník se nesl ve znamení Poštácké pohádky Karla Čapka. Přinesl obrovský zájem dětí, dorazilo jich něco přes stovku a tak bylo nutné změnit i místo konání. Sál letovického kulturního domu našťestí postačoval. Malým Andersenům tehdy došel velký balík, společně jsme se tedy vypravili na pobočku České pošty v Letovicích, kde jsme se kromě vyzvednutí zásilky dozvěděli přímo od paní vedoucí také vše kolem doručování dopisů a balíků a provozu pošty.

Získali jsme inspiraci pro Noc s Andersenem 2013. Nesla se v detektivním duchu, navštívili jsme policejní stanici. V knihovně dojde ke zločinu, na jeho vyšetřování a následné dopadení pachatele byla celá noc. Myslím, že dětem se toto téma líbilo. Samozřejmě jsme počítali s tím, že nám s pátráním pomohou studentky ze Střední pedagogické školy, na spolupráci s nimi se pokaždé těšíme.

Více fotografií: najdete pod odkazem:

http://knihovna.boskovice.rajce.idnes.cz/Noc_s_Andersenem_2012.

Miroslava Jurdičová

Rok 2009 se nám nesmazatelně zapsal do paměti. Důvodem nebyl Ferda Mravenec Ondřeje Sekory – ústřední bod programu, ale místo konání akce. Komu se poštěstí strávit tajuplný podvečer v komnatách zámku? Pan Bohumil Vavříček, majitel místního zámku, nám vyšel nesmírně ochotně vstříc a svěřil odvážně celý objekt do našich rukou. Jen pár slov na vysvětlenou, zámek se díky pohnuté historii proměnil ve zchátralou ruinu. Pan Vavříček ho odkoupil v roce 2004 a začal s náročnými opravami. V roce 2009 byly ještě přístupné veškeré zámecké prostory, často připomínající spíše zámek strašidelný. Dobrodružná cesta po celém objektu, kterou děti absolvovaly ve skupinách, byla nezapomenutelným zážitkem. Poslední z nich procházely zámeckým labyrintem už za šera. Na konci pohádkového putování sešly po točitém schodišti a vrátily se zpátky do zámecké jízdárny. Poklad jsme nakonec objevili společně ve starodávné truhle na hlavním nádvoří. V bývalých zámeckých konírnách, kde se nyní nachází restaurace, nás čekala výborná večeře, servírovaná přímo bílou paní.

Špalíček veršů a pohádek Františka Hrubína byl průvodcem malých spáčů v roce 2010. V roce

následujícím jsme vstoupili do Pohádkové muziky Václava Čtvrtka. Ač se jedná o knihu méně známou, nebyla zvolena náhodně. Letovice jsou totiž proslulé svojí vynikající základní uměleckou školou a také Velkým dechovým orchestrem, muzikantů je zde nepočítaně. Hudba se nesla programem v mnoha podobách. Při společné návštěvě ZUŠ Letovice se nám představil přímo dechový orchestr a zahrál nám představení několika skladeb. Určitě největší úspěch v dalším programu měla těžká hudební hádanka. Za oponou hlavního sálu kulturního domu, kde jsme opět nocovali, se skrývalo několik muzikantů. Postupně rozezněli své nástroje a úkolem dětí bylo uhádnout, který zrovna hraje. Díky ochotným letoveckým hudebníkům tak děti mohly slyšet nejen klavír, housle, bubny, trubku, ale také saxofon, klarinet a hornu.

V loňském roce jsme se poprvé sešli opravdu v knihovně. Po stěhování na podzim roku 2011 sídlí Městská knihovna Letovice ve větších prostorách s dostatečným zázemím pro organizaci větších akcí. Čekalo nás napínavé detektivní pátrání po zrzavém zloději, který dětem ukradl sýr na snídani. Jistě už tušíte, že by to mohla být Chytrá kmotra liška Josefa Lady. Krádež jsme řádně oznámili městské policii, která se téměř okamžitě dostavila na místo činu

a zahájila vyšetřování s použitím všech dostupných metod. Nechyběly odběry otisků prstů a seznámení s metodou daktyloskopie, došlo i na zajištění dalšího důkazního materiálu a v praxi jsme zažili i policejní výsledky. Děti byly nadšené! A policie úspěšná, pachatele se podařilo velmi rychle odhalit.

Letos jsme se zaměřili na objasnění podivných úkazů, ke kterým v Letovicích v poslední době dochází. Máme vážné podezření, že Mura, ohnivý kostlivec, vodníci na Křetínce a další nadpřirozené bytosti, které jsou popsány v knize Zdeňka Peši Pověsti a pohádky od Svitavy, od Svratky, skutečně existují. Nemluvě o původně školním, dnes knihovním strašidle Františkovi.

I letos se kromě všech zaměstnanců knihovny a kulturního střediska opět zapojili do organizace Noci s Andersenem i tým dobrovolníků, který postupně velmi spontánně kolem celé akce vznikl. V tuto chvíli je jich asi patnáct. Bez jakéhokoliv nároku na odměnu s námi nocují a svými zkušenostmi a nápady přispívají učitelky prvního stupně Základní školy Letovice, rodiče našich čtenářů, starší děti našich zaměstnanců i větší čtenáři dětského oddělení. Bez jejich nadšení a obrovské pomoci už si letovecké nocování neumíme vůbec představit.

Barbora Bolomská

Noci s Andersenem v lysické knihovně

Naše knihovna se do Noci s Andersenem zapojila poprvé v roce 2004. Od té doby jsme nocovali v knihovně devětkrát. V prvních ročnících jsme se setkávali s obrovským zájmem ze strany dětí, které se na akci dlouho dopředu těšily. Z kapacitních důvodů nebylo ani možné uspokojit všechny zájemce. Podobnou akci však postupně začaly pro děti připravovat i mateřské a základní školy, školní družiny a další organizace pracující s dětmi a zájem dětí (nejen u nás) poklesl. Prvotní význam akce Noci s Andersenem jakoby ustupoval. Některé knihovny v současnosti již od Noci ustoupily a nahradily ji jinými aktivitami. Přitom v Lysicích pro děti každoročně připravujeme bohatý program. Vymýšlíme pro ně řadu soutěží, her a tvoření. Zpestřením každého „Andersenovského“ večera bylo určitě čtení pohádek a vždy nějaké překvapení. Několikrát

jsme s dětmi navštívili Státní zámek v Lysicích, kde jsme měli domluvenou zajímavou noční prohlídku, jednou byla pro děti v potemnělé zámecké oboře připravená večerní stezka odvahy, v zásobě bylo vždy dostatečné množství sportovních her na hřišti i soutěží v knihovně. Děti s nadšením hrály známý „Kufř“ spojený s pantomimou, hádaly názvy pohádek, samy se pokoušely o dramatizace pohádek apod. Jednou nás dokonce navštívil i sám H. Ch. Andersen a členové divadelního souboru sehráli dětem krátké ukázky z českých pohádek. Za dětmi se také přišel podívat pan starosta a místostarosta a dětem četli z připravených knih.

Poslední Noc s Andersenem u nás proběhla loni v dubnu pod názvem „Čarodějnická noc“.

Téma bylo jasné. Do knihovny přicházeli na večerní rej malí kouzelníci a čarodějky. V převlecích

se děti cítily jako ryby ve vodě. Při společné procházce zámeckou alejí se dostatečně vydováděly. Na informačních tabulích o místní flóře a fauně, které jsou umístěny po celé aleji, děti poznávaly rostliny, stromy a živočichy. Cílem naší procházky bylo hřiště u mateřské školy. Zde jsme pro děti připravili soutěže a hry, ve kterých mohly prokázat svoje sportovní schopnosti. Děti byly rozděleny do družstev a soutěžní zápolení braly opravdu velmi vážně. Čas ubíhal neúprosně a večer tu byl hned. K večerí jsme si všichni opekli na ohníčku párek, velcí jedlíci i dva. I když se dětem na hřišti moc líbilo, čekal na ně další zajímavý program v knihovně. Hádaly pohádky, skládaly puzzle na čas, malovaly obrázek čarodějnice nebo čaroděje. Z vařečky, kterou si přinesly, měly vytvořit pomocí hadříků, vlny a dalších materiálů, postavu

pohádkové bytosti. Děti se tohoto úkolu zhostily velice dobře. Měly obrovskou představivost, tvoření je nesmírně bavilo a výsledkem byly krásné vařečkové postavičky.

Na závěr večera jsme si zatancovali tanec čarodějnic. Mezi jednotlivými soutěžemi jsme si také četli pohádky H. Ch. Andersena. V dobré zábavě se ručičky hodin přehouply přes půlnoc a na některých dětech již byla znát únava. Uložili jsme je do pelíšků a na dobrou noc jsme jim četli z knihy Zdeňka Svěráka – Tatínku, ta se ti povedla.

Ráno jsme dětem po snídani rozdali ceny za soutěže podle získaných bodů. Na památku si také odnesly pamětní list, který jim bude tuto ojedinelou akci připomínat. V knihovně spalo šestnáct dětí, kterým se věnovali čtyři dospělí.

Jitka Severová

Po stopách nejen písma s Cyrilem a Metodějem v hodonínské knihovně

U příležitosti 100. výročí narození výtvarníka Jiřího Trnky prošla Městská knihovna Hodonín loňský rok „Veselým krokem Trnkovým rokem“, v roce letošním jsme se vydali „Po stopách nejen písma s Cyrilem a Metodějem“. Nosným tématem cyrilometodějského roku, v němž si připomínáme 1150. výročí příchodu věrozvěstů na Velkou Moravu, je jako každoročně výtvarná a literární soutěž pro děti.

Sérii tematických akcí odstartovala tvůrčí dílna k výtvarné soutěži „**Moje abeceda**“ o jarních prázdninách. Výtvarně ztvárnit abecedu mohou dle své fantazie žáci a studenti do 20 let, a to samostatně (doma), ve škole nebo právě v rámci tvůrčích dílen pořádaných knihovnou. Podmínky soutěže jsou zveřejňovány v místním tisku, na webových stránkách knihovny a pedagogové jsou s nimi seznamováni prostřednictvím porad ředitelů nebo přímo na tematických lekcích knihovny. První patnáctka soutěžních prací vznikla pod vedením hodonínské výtvarníka Lubomíra Vystrčila metodou kašírování jako výsledek jarní tvůrčí dílny. Děti si zkusily něco nového a přitom se pobavily s partou kamarádů. Seznámily se s hlaholicí a bez problémů touto abecedou přepisovaly svá jména i další slova. O jejich spokojenosti s prázdninami strávenými v knihovně zřejmě svědčí spontánní závěrečná výroba mečů a štítů z kartonu, který jsme používali během dílny, s nápisy „ZA KNIHOVNU“. Inu, staří Slované byli i dobří bojovníci.

Literární soutěž nese název „**Dopis z Velké Moravy**“ a děti si mohou vybrat ze dvou verzí. Náročnější obnáší včítění se do osob bratrů a popsání jejich dojmů z Velké Moravy, o čemž podávají zprávu v dopise. Snazší verze, určená především mladším dětem, představuje napsání dopisu kamarádovi z té doby a srovnání života tehdy a teď. Forma dopisu byla vybrána záměrně.

Vzhledem k tomu, že mezilidská komunikace je dnes výrazně ovlivněna technikou, vracíme se v čase trochu zpět a nabízíme dětem možnost zkusit si jinou práci s jazykem a psanou formou.

Únorový „Čaj o třetí“ nabídl seniorům besedu s regionální autorkou a docentkou FF MU Brno Jarmilou Bednaříkovou. Nad šálkem čaje se linuly informace o stěhování národů a christianizaci Evropy. V teplejším květnovém počasí je pro ně ve spolupráci s místním Senior Pointem naplánován výlet autobusem na velkomoravské hradiště do nedalekých Mikulčic. Paní docentku jsme přivítali v knihovně znovu v dubnu, tentokrát na besedě pro základní školy. Do zmiňovaných Mikulčic jsme se vydali také s dětmi, a to během velikonočních prázdnin, kdy nás v „usněženém“ týdnu výjimečně na cestě provázelo sluníčko. V době velkých příprav na květnové oslavy výročí příchodu věrozvěstů nám ochotní zaměstnanci Slovanského památníku nabídli prohlídku areálu s poutavým výkladem a děti si vyzkoušely psaní dobovými psacími potřebami. Znalosti ze školy či tematických lekcí knihovny uplatňovaly při prohlídce a hbitě zodpovídaly otázky paní průvodkyně.

Dubnová **Noc s Andersenem** opět nabídla dětem výtvarnou dílnu k soutěži. Vlastnoručně vyrobená tiskátka z brambor dala vzniknout pestrobarevným nápisům v podobě výtvarného ztvárnění svých jmen. Knihovna rovněž připravila tematické lekce pro žáky základních škol. Kromě informací o Velké Moravě a osobách Cyrila a Metoděje si žáci zkusí přeložit větu psanou ve staroslověnině a seznámí se s vývojem písemnictví od voskových přes břidlicové tabulky, až po psaní brkem či redisperem. Pro účel besed byl nově vytvořen tematický kufřík, ve kterém jsou uloženy výše uvedené pomůcky, literatura k tématu a společenská hra Po stopách svatých Cyrila a Metoděje. Kufřík je určen také k půjčování čtenářům.

Úspěch výtvarné dílny s panem Vystřilem stál za nápadem upořádat podobnou událost i pro veřejnost, zejména pro prarodiče s vnoučaty, a to v Týdnu knihoven. Akce bude pojata jako Noc s Andersenem pro dospělé. Nocování v knihovně sice vynecháme, ale tvořit bude možno až do nočních hodin. Konec dílny odbije

22. hodina. Listopadové páteční odpoledne, aneb Pátek pro talenty, přinese slavnostní vyhlášení výsledků literární a výtvarné soutěže, následované výstavou soutěžních prací, která potrvá do konce roku. Celoroční projekt knihovny je spolufinancován z dotace MK ČR – Knihovna 21. století.

Svatava Hýbnerová

Dvacet let Mahenova památníku

Na sklonku minulého roku Mahenův památník, detašované pracoviště Knihovny Jiřího Mahena v Brně, oslavil 20 let svého trvání.

Na myšlenku vytvořit z domu, kde básník, dramatik, spisovatel, knihovník, kulturní organizátor a rybář

Jiří Mahen čtyři poslední roky svého života žil a kde dobrovolně odešel ze života, jeho památník s pobočkou knihovny, kterou založil, přišla jeho vdova paní Karla Mahenová. Více než padesát let uchovávala pietně Mahenovu pracovnu a starala se o jeho odkaz. K realizaci tohoto záměru mohlo dojít až po její smrti.

Dětská diváci při vystoupení Divadla Koráb na zahradě Mahenova památníku

V přízemí vilky je pobočka KJM, otevřená mimo dva všední dny také v neděli. Kouzlo prostředí, rodinná atmosféra a individuální přístup ke čtenářům způsobily, že se jejich počet od otevření více než zdvojnásobil. Největšímu zájmu se těší neděle, kdy přicházejí rodiny s dětmi a návštěvníci ze vzdálenějších míst. V prvním poschodí je Mahenova původní pracovna a stálá expozice zaměřená na jeho život a dílo. V půdním prostoru byla vybudována místnost pro konání besed a komorních kulturních pořadů. Občas je některý přenesen i do malebné zahrady, která může sloužit i jako letní čítárna.

Z akce Knížka pro prvňáčka

Největší zájem od začátku vzbuzovaly besedy s osobnostmi. Během prvního roku sem zavítali Eda

Kriseová, Ladislav Chudík, Ivan Klíma, Jiří Kratochvíl, Zdeněk Rotrekl, Jan Trefulka, Ota Filip, Ivan Jelínek, Jan Novák a Ludvík Vaculík. V dalších letech počet akcí přibýval, až se ustálil na čtyřech až pěti měsíčně. Přidaly se dva cykly, které připravuje bývalý dramaturg Mahenovy činohry Jaromír Vavroš, „*Brunensia sub tegulis*“ a „*Laureáti Nobelovy ceny*“, mnoho let probíhalo „*Velké čtení*“ (z dosud nepublikovaného díla) Obce spisovatelů, přednášky Společnosti Jiřího Mahena „*Mahenovi literární soupeřníci*“, vítání knih z nekomerčních nakladatelství zejména z nakladatelství Atlantis, literární a divadelní podvečery ve spolupráci se spřízněnými sdruženími (Společnost Otokara Březiny, Společnost Anny Pammrové, Klub přátel Mahenovy činohry), a mnoho a mnoho dalších.

Památník navštívili Břané i lidé zdaleka, například i Japonec Hideo Sekine, překladatel Seifortovy

Autorské čtení s Ludvíkem Vaculíkem

vzpomínkové knihy „*Všecky krásy světa*“, nad chodem Památníku z Uruguaye, Lausanne i z Paříže bděl a návštěvníky „ze světa“ k nám posílal synovec paní Mahenové pan Oldřich Haselman, někdejší pracovník komise pro uprchlíky OSN. Také letos doufáme, že nás svým vystoupením poctí Antonín Přidal, Ivan Klíma, manželé Vaculíkoví, Jiří Kratochvíl, že budou pokračovat přednášky Společnosti Jiřího Mahena,

představení Divadla Útulek, Divadla hudby a poezie Agadir, pořady Brunensia sub tegulis a Laureáti Nobelovy ceny, že se opět vydají Muzejní noc s Divadlem Koráb, s Mášou Kubátovou a s dalšími i akce pro děti Knižka pro prvníáčka a Poprvé do školy, poprvé do knihovny, a že nám budou čtenáři i návštěvníci stále nakloněni.

Jana Černá

Nemusíme ještě umět číst, abychom ...

Začalo to tak nevině. Dotazníkem pro rodiče dítěte navštěvujícího mateřskou školu. Jako rozený puntičkář jsem při jeho vyplňování nevynechala ani takový ten poslední řádek pro případné poznámky. Vedena neznámým puzením jsem připsala okamžitý nápad na nějakou malou, zdůrazňuji malou, společnou akci S téměř přes ulici ležícími institucemi.

A potom se to zvrhlo. Jen o pár týdnů později, na samém konci srpna, jsem již seznamovala vyučující nejen té „naší“, ale i dalších čtyř zdejších školek, s projektem nazvaným **Nemusíme ještě umět číst, abychom ...** Jelikož právě začínal loňský školní rok, mohli jsme bez odkladu každou z deseti tříd vtáhnout do hry.

Všem 257 dětem mezi čtyřmi a šesti lety byly samo sebou zcela fuk vznešené cíle předčtenářské výchovy a biblioterapie. Naprosto přehlédy listivý plán šesti přibližně měsíčních etap, z nichž každá se chystala uchopit jednu oblast literatury pro nejmenší pěkně z gruntu. Nikdy neměly chybět základní aktivity připravené knihovnicemi i učitelkami. Vždy bylo možno přidat aktivity rozšiřující, často též zapojit rodiče, a pokaždé se myslelo i na to, co bude možno využít v pracovních listech či při výstavě. Vzhledem k nečekanému rozsahu operace byl dán jednotný bojový

plán. Už jen zkoordinovat vzájemná měsíční setkávání obou světů tu v knihovně, tu ve školce s dalšími povinnostmi a aktivitami všech zúčastněných vyžadovalo notné úsilí. Celý rok nás všechny bude provázet také společný rámcový příběh kluka Čárka a holky Tečky. Správně tušíte, že jména obou aktérů nejsou nikteravěk náhodná a běžná. Naopak víte, že do těchto rolí byly nominovány logopedické loutky pořízené do knihovny i do předškolních zařízení.

Třetího hrdinu stvořila každá třída hned v průběhu úvodní etapy věnované **Prvním knížkám** pro děti, co si ještě neporadí s písmenky. Jak k tomu došlo? Čárek s Tečkou v doprovodu knihovnic Ivany a Jany navštívili postupně každou třídu. Představili sami sebe a zejména celou haldu nejroztodivnějších lepoprel. Brzy bylo jasné, že nemusíme ještě umět číst, abychom měli rádi knížky, s nimiž je možno objevovat svět, zahnat nudu, prožít legraci, uvelebit se v náručí. Řeč se vedla i o spisovatelích a ilustrátorech. A to už byl jen krůček k výrobě vlastního kolektivního leporela. Čárek se pochlubil, že s prací již začali. Nakreslili obě svá oblíbená místa, sami sebe, ale se skřítkem si nevěděli rady. S jakým skřítkem? No s tím, co je při návštěvách knihovny bere na výpravy do vzrušujícího světa knih. Kdo by mohl pomoci? Přece šikovní

školáčky. A tak se po našem odchodu narodili ve fantazii dětí Schováváček, Vtipálek, Vševidek, Knižníček, Záložka, Racochejl, Kvítek, dva Smišci a Čítálek. Ten poslední „má hnědé vlasy, kšiltovku, pruhovaný svetr a modré kalhoty. Miluje hodné děti. Sám je hodný, chytrý, přemýšlivý, šikovný a pracovitý. Vyskytuje se v knihovně za knížkami. Jí ovoce a zeleninu, chleba a rohlíky, jahůdky a špenát. Pije mléko a kakao. Nejraději čte dětem pohádky. Umí kouzla“.

Někteří zůstali jen nakreslení, další byli brzy i loutkami. Ať tak či tak, každý z nich se stal pro třídu třetím a nejdůležitějším průvodcem. Na rozdíl od nás si děti velmi dobře pamatovaly o tom svém, velmi, velmi reálném, nezbedovi úplně všechno. Vzhled, povahu, zvyky. Ale my to měli desetkrát. Ukázalo se, že pleteme i jen pouhá skřítkčí jména, natož životopisná data. Šalamounsky jsme si tedy vymysleli jejich tatínka, skřítečka Knihovníčka Školníčka. Ovšem až mnohem později.

V druhé etapě nazvané **Zpěvníky a sbírky básní** ještě poslal za naší nepatrné asistence každý ze skřítkčích synků své třídy dopis s nálehavou prosbou o pomoc. Chystá se tradiční vánoční koncert žáčků a on vidí, jak jejich vyučující nosí z knihovny takové podivné knihy. K čemu asi jsou ty čárky s tečkami? A není škoda popsat vždycky jen kousek stránky? Je to záhada, které je třeba přijít na kloub. To už paní učitelka vytahuje ze školní knihovničky několik ukázek. Některé si půjčila u nás, na což jsme se náležitě připravili doplněním fondu. Zevrubný průzkum nestačí! Je nutno naučit se jednu novou písničku a vymyslet třídní čtyřverší.

*Máme nové kamarády, / Čárka, Tečku, Vševidka.
Se všemi si povídáme, / hlavně o knížkách.*

Po této přípravě byl nejvyšší čas zavítat do knihovny na malé soutěžní hádání, které prověřilo nejen znalosti písniček a básniček, ale také schopnost spojit texty s ilustracemi. Čárek s Tečkou všechny hadače rádi viděli a pozvali je na návštěvu znovu hned po zimních prázdninách. Prý pro ně chystají spolu se skřítkem něco neobyčejného!

A skutečně. Do třetice dojde konečně na **Pohádky!** Přípravy jsme nemohli nechat jenom na trojlístku malých uličníků. Poprosili jsme paní učitelky všech tříd, aby svým mrňousům na míru vybraly v knihkupectví knížku. Zatímco byly v knihovně dárkově zabaleny, ve všech třídách se naopak rozmatávala klubička, která tam pohodilí skřítkové. Na jehlici zapíchnuté pozvání na černou hodinku. Co to asi je? A úplně vevnitř maličká věc. Aha, než se vydáme na tu záhadnou akci, napíšeme hypersupermoderní pohádku o téhle pastelce, lízátku, prstové loutce, sáčkovém čajíku. Paní učitelky se hned ujaly roli zapísovatelek dějů a později i předčítaček příběhů. To už si ale třídy hověly v dopoledním přišerí zatažených žaluzií nebo v podvečerní zimní tmě (a to i s rodiči) na dekách naší galerie půjčovny pro děti. Vitala je známá dvojka loutkových hrdinů, která je zavedla do dob bez počítačů, tableťů a televizních obrazovek. Vždyť přeci ležíme na peci, babičky Ivana a Jana cinkají pletacími dráty a vybíráme z košíku klubička s pohádkami. Posloucháme, mlsáme perníčky a někteří úplně poprvé i křížaly. Skřítkka trochu vyplašilo tolik lidí a tak se kamsi schoval. Nechal však dětem jako dárek knížku, kterou si budou číst před „spa“. Nezapomněl je také poprosit o výrobu opravdu velikých maxipexesových karet, budou se později hodit.

Ale teď ještě ne. Právě se řítíme do čtvrté etapy plné **Divadla!** Páni, kdo by řekl, že výroba rekvizit, loutek a masek je taková legrace. A co teprve zkoušky a představení naostro. To se přišly podívat nejen knihovnice, ale také Čárek s Tečkou. Jen ten ostýchavý skříteček zase nedorazil. Kde asi je? Proč se nám ne ukázat?

Nikdo o něm už pěkně dlouho neslyšel. Začínáme o toho neplechu mít obavy. Naštěstí do všech tříd poslal pozdrav z výletu. Vyrazil si prý za dobrodružstvím a nemáme se o něho bát. Snad se tedy ukáže v průběhu této jarní etapy **Příběhů s dětskými hrdiny**. Tak zatím vyrábíme velké stolní hry Po stopách skřítky. Herní plány, figurky ani pravidla nejsou žádný problém. Nedočkávě nakoukneme tu a tam do poštovní schránky a jednou . . . Jupí, skřítek znovu píše! Tentokrát poslal dokonce pěkně naducanou obálku.

Tak se díky němu ponoříme do příběhu jednoho smutného dráčka. Skládáme puzzle, čteme a povídáme si. A jak tak klábosíme... najednou se objevila myšlenka, že skříteček jistojistě bydlí v knihovně. Toulá se knížkami, užívá si spoustu zážitků mezi stránkami, běhá po řádcích. A když je celý ucapřtaný, vyskočí ven a uloží se do postýlky. Třeba Čárek s Tečkou ví, kde usíná. Půjďme se jich zeptat! Děti ani nevesly do budovy a povšimly si otisků maličkých čtyřprstých nožiček. Nikdo nezapochoyboval, či jsou. Každou doprovázela veršovaná přibližující místo, kterým jsme zrovna probíhali. Ano, šlo o velmi svižnou prohlídku veškerých prostor. Vždyť tudy právě prošel náš maličkatý kamarád! Jdeme po stopách, voláme na něj (jedním z deseti jmen) a rozhlížíme se více než bedlivě. Nakonec opravdu nalézáme v regálu za knihami jeho domeček. Rozestlanou postýlku, stoleček s nedojetou snídaní, dokonce nočníček.

Tady musím poznamenat, že můj vlastní syn byl hrou úplně pohlcen. Několikrát jsem s ním musela podniknout víkendovou výpravu na pracoviště a pátrat po Schováváčkovi. Ostatně ani o půvabná náhodná setkání s ostatními dětmi nebyla nouze. Dosud se zdravíme, s mnohými již jako s našimi čtenáři. Druhá malá zmínka náleží těm, které jsme přibrali do hry. Nebylo to pouze dvacet učitelek oněch deseti tříd a my dvě knihovnice. Brzy nám výtvarně zdatná kolegyně vyráběla nejen už zmíněné pohlednice a stopy. Jiný kolega vzal za skřítko ochotně distribuci veškeré skřítků korespondence do všech mateřinek rozestetých po celém městě. Netrvalo dlouho a tak či onak pomáhali všichni zaměstnanci knihovny. A pro velké finále jsme potřebovali přiložit i další ruce k dílu. Díky zřizovateli jsme mohli koupit dárkové knížky, ale také vydat pracovní listy. Zdejší výtvarnice nám navrhla a vyrobila loutku Knihovnička Školnička. Dva mladí divadelníci se ujali rolí Čárka a Tečky. O čem to mluvím?

Černá hodinka

Výstava dětských prací

Je 21. června 2012 ráno. Vše je nachystáno. Za chvíli se v knihovně vystřídají všechny třídy v neobyčejně svižném dopoledním kvapíku. Každá je rozpůlena a obdrží úvodem miniknižečku. Té se dostane postupně patřičného zpracování. Tedy pokud děti najdou všechna stanoviště rozházená po budově a splní veškeré úkoly, obdrží razítko, štítek, kód i obal. Uspěli všichni. A jak by také ne. Vždyť zpívat a recitovat o zvířátkách, rozšmodrchat popletenou pohádku, zahrát a poznat pantomimu, sestavit a povykládat originální komiks nemohl být už žádný problém. V zahradě se navíc hrálo maxipexeso (já vám říkala, že na něj dojde) a ve výstavním sále čekala interaktivní výstava plná dětských prací zrozených v průběhu projektu. Některé karetní a stolní hry byly k pohrání, jiná díla jen k obdivování. Na cestu domů dostal každý mrňous pracovní listy skřítečka Knihovnička Školnička. Dospělí se z nich dozvěděli, co jsme po celý rok dělali, ale také mohli s potomkem

v díle pokračovat. Společně vytvořit lepoprelo, ilustrovat básničku, dokončit pohádku, vyrobit papírové divadelko, zahrát si jedlou stolní hru pro dva mlouny. Návodů byly samozřejmě kreslené. Pochopitelně se pracovalo výhradně s dosavadní tvorbou malých spisovatelů.

Sečteno a podtrženo: Projekt Nemusíme ještě umět číst, abychom ... byl tak trochu náhodou vymyšlen a připraven Městskou knihovnou Velké Meziříčí ve spolupráci se všemi pracovišti Mateřské školy Velké Meziříčí ve školním roce 2011/2012 pro 257 dětí ve věku 4 až 6 let. V každé z přibližně měsíčních etap se prccí základními i rozšiřujícími interaktivními činnostmi ve škole i knihovně seznamovali s různými žánry literatury. Závěr koronoval dílo v podobě velké soutěžní hry, výstavy a pracovních listů. Ale byl to vážně konec? Nešlo spíše o začátek? Však víte, začalo to tak nevinně...

Ivana Vaňková

Výsledek čtenářské ankety časopisu Duha

Časopis Duha vychází od roku 1987. Za dobu svého trvání prošel několika změnami, jejichž výsledkem je současná on-line podoba časopisu při zachování a grafické úpravy, rozšíření rubrik a v tištěných číslech knihovnická křížovka s literární hádankou.

V současné době vychází tištěná Duha v nákladu 600 výtisků, z toho 446 výtisků je distribuováno stálým odběratelům. Počet čtenářů elektronické Duhy nebyl do konce roku 2012 zjišťován. Od roku 2013 bude součástí každého příspěvku počítaadlo přístupů, které umožní sledovat zájem o jednotlivé rubriky a témata.

První anketa mezi čtenáři Duhy se uskutečnila v červnu 2009¹, kdy se připravovaly změny ve vydávání časopisu. Redakci proto zajímal názor, které rubriky považují čtenáři za užitečné, a současně chtěla zjistit podněty a připomínky k dalšímu rozvoji časopisu. Bylo možné využít tištěný i elektronický dotazník zpřístupněný na stránkách Moravské zemské knihovny. Již při tomto prvním průzkumu odpovídali čtenáři pouze elektronicky. Celkem se ankety zúčastnilo 62 respondentů. Převažovali mezi nimi knihovníci, menším poměrem byli zastoupeni pracovníci ze školství, studenti knihovnictví a ostatní.

Jednou z hlavních otázek souvisejících s připravovanou elektronickou podobou bylo, zda by čtenáři do budoucna preferovali zaslání tištěné verze nebo e-mailové upozornění na nové číslo na webu. Více než 80 % dotázaných vyjádřilo zájem o upozornění e-mailem. Časopis v tištěné podobě si přála i do budoucna zasílat méně než polovina respondentů. Ze stávajících rubrik označili čtenáři v mnoha případech zajímavé všechny. K nejčtenějším patřily Konference/akce, Studie/články a Z činnosti organizací. Požadavek byl na informace z praxe knihoven,

články z knihovnictví a informace o činnosti jiných knihoven. Nejmenší zájem byl o literární články.

Výsledky ankety byly zohledněny hned v dalším ročníku, který zaznamenal změnu po grafické i obsahové stránce. Byla zrušena rubrika Moravští autoři připravují a Fejeton. Rubrika Z činnosti organizací byla přejmenována na Veřejné knihovny a byla zavedena rubrika Z činnosti MZK a Informace pro knihovny.

Druhý a poslední průzkum se uskutečnil od konce listopadu 2012 do konce ledna 2013. Čtenářská anketa byla zveřejněna ve 4. čísle on-line časopisu Duha a v tištěném dvojčíslu 3–4/2012. Součástí tištěného dvojčísla byl anketní lístek pohlednicového formátu, na kterém byla uvedena adresa pro odeslání a současně uvedena informace o možnosti vyplnit dotazník elektronicky. Obsahem ankety bylo deset otázek, které se vztahovaly k formě, obsahu, odborné profilaci a grafické podobě časopisu, a prostor pro komentář.

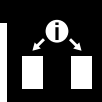
Z důvodu získání dostatečného počtu respondentů byl začátkem ledna odeslán dopis adresovaný Obchodní akademii, SOŠK a VOŠKISS a Kabinetu informačních studií a knihovnictví FF MU s žádostí o spolupráci. Vedlejším přínosem žádosti měla být současně nepřímá propagace časopisu mezi studenty.

I přes zmínku o anketě v upoutávce na vydání posledního elektronického čísla Duhy adresované do elektronické konference Knihovna a Region, byl začátkem roku opětovně rozeslán e-mail s žádostí o spolupráci nejen do konferencí Knihovna a Region, ale také Drtina a Andersen.

Dotazník vyplnilo celkem 144 respondentů.

Potvrdil se trend preferující on-line podobu dotazníků. Ačkoli byl vložen do každého tištěného dvojčísla (3–4/2012) anketní lístek, byla jeho návratnost nulová.

¹ Suchá, Ladislava. Duha se mění a sleduje přání svých čtenářů: výsledky z čtenářské ankety 2009. Duha, roč. 23, zima 2009, č. 4, s. 18–20. ISSN 0862–1985.

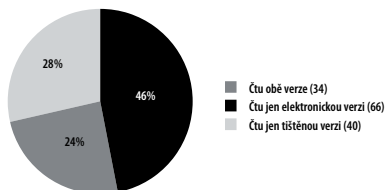
Poděkování za vyplnění dotazníku bylo odesláno všem, kteří se podepsali.

Přehled jednotlivých otázek a odpovědí (v %)

*Pozn. Čísla v závorkách uvádějí počty odpovědí.
Ne všichni respondenti odpověděli na všechny otázky.*

1) Jaké formě časopisu dáváte přednost

- a) Čtu obě verze – 24 %
- b) Čtu jen elektronickou verzi – 46 %
- c) Čtu jen tištěnou verzi – 28 %

2) Která/které z rubrik nejvíce odpovídají vašemu odbornému zájmu (lze vybrat více možností)

Pořadí rubrik podle odborného zájmu (bylo možné vybrat více rubrik):

1. Veřejné knihovny – 59 %
2. Informace pro knihovny – 56 %
3. Studie/články – 55 %
4. Konference/akce – 47 %
5. Rozhovor – 44 %
6. Knihovnické časopisy – 29 %
7. Kavárna – 26 %
8. Brněnská nakladatelství – 23 %
9. Z činnosti MZK – 20 %
10. Představujeme vysokoškolské knihovny – 19 %

3) Jak hodnotíte kvalitu příspěvků (hodnocení jako ve škole)

- 1 – 31 %
- 2 – 49 %
- 3 – 10 %

4 – 6 %

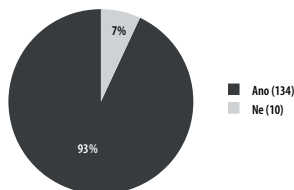
5 – 1 %

Průměrné hodnocení kvality příspěvků – 1,9.

4) Odpovídá šíře záběru časopisu vašim odborným potřebám?

Ano – 93 %

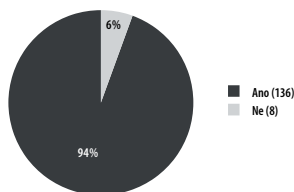
Ne – 7 %

5) Zajímají vás články o činnosti jiných institucí, společností a nadací?

Ano – 94 %

Ne – 6 %

6) Jak hodnotíte úpravu a přehlednost elektronického čísla

1 – 38 %

2 – 34 %

3 – 10 %

4 – 7 %

5 – 1 %

Průměrné hodnocení úpravy a přehlednosti elektronického čísla – 1,8 %.

7) Jak hodnotíte úpravu a přehlednost tištěného čísla

1 – 36 %

2 – 28 %

3 – 10 %

4 – 4 %

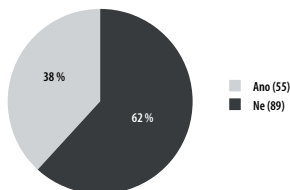
5 – 3 %

Průměrné hodnocení úpravy a přehlednosti tištěného čísla – 1,6.

8) Mám zájem o Duhu ve formátu PDF do čtečky

Ano – 38 %

Ne – 62 %

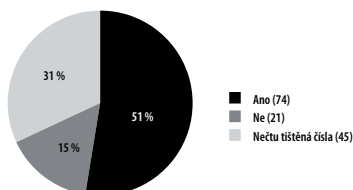

9) Máte zájem i do budoucna o vydávání tištěné podoby Duhy?

Ano – 51 %

Ne – 15 %

Nečtu tištěná čísla – 31 %

10) Co v časopise postrádáte

Názory byly individuální, nebylo možné z nich tedy vyvodit obecnější závěry.

Čtenáři by uvítali např.

- více článků na téma literatura-kritiky, studie o autorech, knihách či dění v literárním světě
- více barevnosti
- sledovat dění a kulturní akce ve městě, nabídky práce, školení, praxe
- zajímavosti ze zahraničí, knižní tipy.

Více než jednou se objevil požadavek informovat častěji o dění v malých obecních knihovnách z regionu a hodnocení novinek na knižním trhu, také

doporučení pro knihovny, co nakoupit z méně známých titulů ve shodě se současnými čtenářskými trendy.

V Komentáři, který byl určen pro další připomínky, čtenáři napsali:

„Vážení, jsem velmi spokojena s Duhou a děkuji za její elektronickou verzi. Prosim, pokračujte ve své záslužné činnosti!“

„Ke mně tištěný časopis nechodí, k časopisu Duha se dostanu díky pi Nejezchlebové, když nás upozorní v konferenci. A díky jí za to. Články v Duze vybírám, pro inspiraci, ze zájmu o knihovnické činnosti apod. Moc prosím, jen tak dál.“

Pozn. Psala paní knihovnice z oceněné knihovny na Slavnostním setkání knihoven obcí 2012. Časopis již dostává.

„... pdf není pro elektronické čtečky nevhodnější formát“

ZÁVĚR

Z výsledků anket vyplynulo, že nejvíce čtenářů upřednostňuje elektronickou podobu časopisu. Výhodou oproti verzi tištěné, která se dostane z velké části pouze k předplatitelům, je i její snadnější dostupnost.

Z rubrik preferují čtenáři nejvíce Veřejné knihovny a Informace pro knihovny.

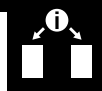
Příznivé hodnocení se dostalo jak kvalitě příspěvků, tak hodnocení úpravy a přehlednosti elektronického i tištěného čísla.

Průměrná známka hodnocení kvality příspěvků – **1,9**.

Průměrná známka hodnocení úpravy a přehlednosti elektronického čísla – **1,8**.

Průměrná známka hodnocení úpravy a přehlednosti tištěného čísla – **1,6**.

Příznivější hodnocení tištěné podoby časopisu potvrdilo dobrou volbu pro změnu grafické podoby v roce 2010 (jednalo se zejména o zmenšení formátu, zavedení piktogramů u jednotlivých rubrik a barevné obálky). Elektronická podoba časopisu je z velké části limitována možnostmi redakčního systému. I v rámci daných možností probíhá neustálé zlepšování podoby

článků. Nově byla implementována fotogalerie, zavedena tlačítka sociálních sítí, v roce 2013 budou příspěvky doplněny o statistiku návštěvnosti.

Anketa nepotvrdila zájem o vydávání Duhy pro čtečku.

I do budoucna má zájem o vydávání tištěné podoby časopisu více jak 50 % respondentů. Přes pokračující trend vyhledání a publikování informací on-line však přetrvává, a to i ze strany mladší odborné veřejnosti, zájem publikovat příspěvky také v tištěné

podobě. Zejména z toho důvodu nás těší, že v roce 2013 bude Duha vycházet v nezměněné podobě. I nadále však bude redakce hledat možnosti ke zlepšení, aby i do budoucna zůstala Duha časopisem, který přináší nejen aktuální informace z oblasti knihovnictví a problematiky veřejných knihoven, ale byla současně zdrojem inspirací a nových podnětů pro další rozvoj veřejných knihoven.

Monika Kratochvilová

Zpracování novinových článků v Digitální knihovně Arna Nováka: výtah z magisterské diplomové práce

Představení Digitální knihovny Arna Nováka

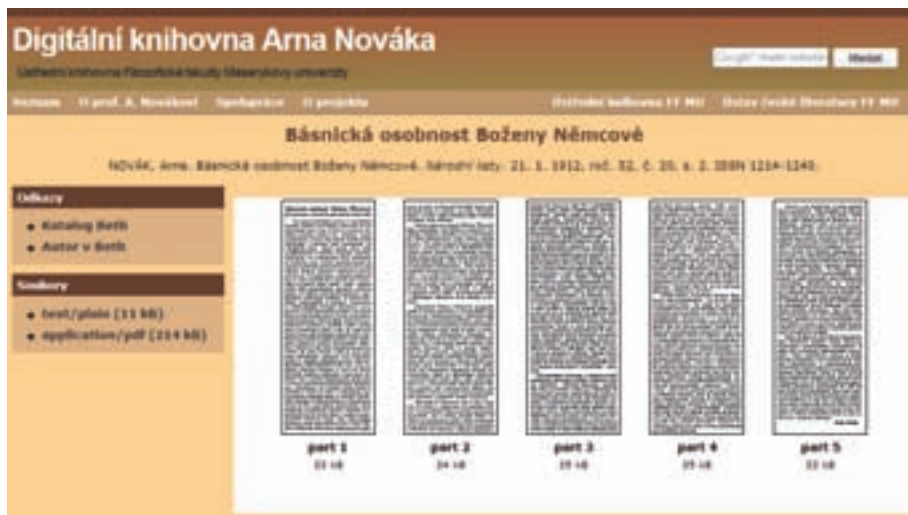
Digitální knihovna Arna Nováka (DKAN) je budována Ústřední knihovnou Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Je to projekt zpřístupňující digitalizované dílo prof. Arna Nováka (2. 3. 1880 – 26. 11. 1939), literárního vědce, kritika, historika a esejisty.

Arne Novák je autorem mnoha monografií, článků, recenzí, úvodů i doslovů. Působil na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity a byl rektorem Masarykovy univerzity ve 20. a 30. letech 20. století. V roce 2009 uběhlo 70 let od jeho smrti a jeho dílo se tak stalo po autorsko-právní stránce volné. V roce 2010 bylo zase oslaveno 130. výročí jeho narození. Ústřední knihovna FF MU přišla v souvislosti s tímto výročím s myšlenkou převést jeho dílo do digitální podoby a zpřístupnit je volně na internetu. V digitální knihovně je možné nalézt Novákovy monografie a úvodů či doslovů k dílům jiných autorů. Celkem je zde obsaženo více než 13 000 naskenovaných stran.

Stručný popis Digitální knihovny Arna Nováka

Digitální knihovna je k nalezení na adrese <http://knihovna.phil.muni.cz/arne-novak>. Hlavní částí je tzv. Seznam, kde jsou k dispozici všechny digitalizované dokumenty seřazeny podle roku vydání s propojením do prohlížení dokumentů. V knihovně je implementován nástroj Google Vlastní vyhledávání, pomocí kterého lze dokumenty vyhledávat i fulltextově. Prohlížení dokumentů probíhá přímo na webových stránkách a to staticky bez efektu otáčení.

U každého titulu se na stránce objevuje záhlaví, bibliografická citace díla a náhledy jeho jednotlivých stran. Dále jsou zde k dispozici navigační lišty Odkazy a Soubory, které obsahují např. odkazy do katalogu Aleph a Beth a soubory ke stažení v podobě dokumentu PDF nebo metadat. Při prokliknutí na konkrétní stránku titulu se zobrazí stránka s obrázkem, pod kterým je navíc umístěn OCR text obrázku (bez oprav) sloužící k indexaci vyhledávači. Uživatel se pohybuje

mezi jednotlivými stránkami celého dokumentu pomocí odkazů (čísla stránek).

Jako rozhraní pro práci s digitálními dokumenty zde slouží Digitální repozitář Ústřední knihovny FF MU. Základními objekty v repozitáři jsou dokument (book) a stránka (book/page), tedy dvě úrovně. Objekty mají svůj identifikátor (ID), streamy (soubory tvořící objekt) a zvolenou licenci.

Repozitář je zatím uzpůsoben pro zpracování monografií. Velkou částí díla Arna Nováka jsou však také články a to články novinové vydané v Lidových novinách a Národních listech. Jejich problémem je velké množství (asi 3000 článků) a také nejednotný formát vzhledu. Jsou různé vsazené do textu novinové strany a často je tvoří několik různých velkých částí. Je třeba je z ostatního obsahu novin vydělit, upravit a připravit tak, aby mohly být zobrazovány v Digitální knihovně Arna Nováka.

Projekt zpracování novinových článků

Z výše popsané potřeby vyvstalo téma pro diplomovou práci. Cílem bylo vytvoření návrhu zpracování novinových článků od jejich získání až po zpřístupnění na webu DKAN. Návrh zahrnuje naplánování činností či

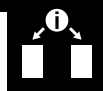
kroků, pomocí kterých je zpracování článků realizováno. Jedná se o činnosti, jako je tvorba rešerše Novákovy činnosti v novinách, získání článků, jejich celková úprava, vytvoření metadat, vložení do Repozitáře DKAN a zobrazení článků na webu. Těmito kroky je dále věnována pozornost v jednotlivých bodech.

1. Vytvoření rešerše Novákovy díla v novinách

Pro potřeby DKAN byl vytvořen soupis činnosti Arna Nováka v novinách. Ten poslouží jako přehled článků, které Arne Novák napsal, a zjednoduší tak jejich hledání. Zhotovený soupis vychází ze *Soupisu vědecké a kritické činnosti Arna Nováka z roku 1940*, který podává téměř vyčerpávající seznam Novákovy činnosti. Z tohoto díla byly vybrány pouze články vydané v novinách. Konkrétně se jedná o Národní listy a Lidové noviny.

2. Nalezení a získání digitálních kopií v knihovnách

Úkolem bylo vypátrat, zda a kde jsou dané noviny již digitalizované a jak je možné je získat. Bylo zjištěno, že oba tituly jsou k dispozici v Krameriu v Moravské zemské knihovně v Brně. Jsou zde seřazeny podle ročníku, data vydání a čísla, která jsou rozdělena do více souborů DjVu a poskytnuta ke stažení. Digitalizované kopie novin či

jejich příslušných částí je možné z Krameria získat a poté již může následovat vyjmutí samotných článků a jejich úprava.

3. Úprava článků

Články jsou do novinové strany vsazeny různě. Skládají se často z několika sloupců, které jsou buď uspořádané v řadě vedle sebe, nebo se nacházejí na jiném místě strany novin. Záleží na konkrétním článku, jak byl nasazen. Řešením je jednotlivé sloupce či části článku vyřezat z ostatního obsahu a pak s nimi naložit podle konkrétního článku (spojit je, nebo naopak rozdělit ještě na více částí). S každou částí je pak zacházeno jako s jednou stránkou. Části článku jsou dále upraveny dle potřeby (vyčištění okrajů, rotace, změna barevné hloubky) a uloženy ve vybraném obrazovém formátu. Následuje také uložení článku se všemi jeho částmi do jednoho PDF dokumentu.

4. Výběr vhodného nástroje pro úpravu článků

Pro úpravu obrázků musel být nalezen vhodný nástroj, který umí načíst soubory DjVu, disponuje základními editačními vlastnostmi (ořezání, otáčení, změna velikosti a barevné hloubky obrazu atp.), dále umí převést obrázky do jiných formátů (JPEG, PNG, PDF, TIFF aj.),

spojit je a vytvořit z nich vícestránkový PDF soubor. Požadavkem byl také volně dostupný, jednoduchý, rychlý a intuitivní software. Po vyzkoušení několika nástrojů bylo zhodnoceno, že pro úpravu článků postačí nástroj IrfanView, protože je rychlý, jednoduchý, obsahuje potřebné editační vlastnosti a umí jako jeden z mála načíst DjVu soubory. Pro vytvoření vícestránkových PDF dokumentů byl vybrán Adobe Acrobat, ke kterému má Filozofická fakulta zakoupenou licenci. Avšak použít se dají i jiné nástroje s požadovanými funkcemi.

5. Uložení obrázků

Články jsou v první fázi uloženy jako obrazové soubory. V tomto kroku byl vybrán obrazový formát, barevná hloubka, komprese, rozlišení a další vlastnosti obrázku. Noviny jako textové dokumenty nejsou příliš náročné na ukládaný počet barev. K jejich uložení jsou potřeba dvě hodnoty – černá a bílá, což obsáhne 1-bitová barevná hloubka. Bude tedy nejlepší vytvářet bitonální obrázky. To sníží velikost obrázků na minimum a bude to vhodné také při rozpoznávání znaků (OCR). Rozlišení obrazu je 300 DPI tak, jak ho zadala Moravská zemská knihovna při digitalizaci tisků. Jako formát obrázků pro repozitář byl zvolen TIFF s kompresí CCITT G4. TIFF je mezi digitálními knihovnami značně rozšířen a používán běžně

jako archivní formát. Splňuje stanovená klíčová kritéria pro výběr formátu, jako je možnost výkonné bezztrátové komprese, schopnost pracovat s minimem bitů barevné hloubky, technická nenáročnost (není nutné pro jeho používání pořizovat speciální programy nebo pluginy) aj.

6. OCR článků

Součástí zpracování je dále rozpoznání znaků v obrazech. Pro potřeby DKAN je možné využít více OCR nástrojů. Testovány byly placený ABBYY FineReader, bezplatný FreeOCR, částečně placená služba Free Online OCR, OCR systém využívaný Informačním systémem Masarykovy univerzity a Adobe Acrobat. Protože pro DKAN je prioritou nízká cena, pořizovat drahé OCR nástroje není relevantní. V poměru ceny a kvality vychází nejlépe OCR systém Informačního systému MU, což je ve skutečnosti jedna z verzí ABBYY FineReaderu. Je zdarma přístupný studentům a zaměstnancům MU, kteří budou s největší pravděpodobností s články pracovat.

7. Výběr metadat

Návrh zahrnuje také oblast metadat, která jsou velice důležitá pro uložení, vyhledání a identifikaci dokumentů v jakékoli digitální knihovně. V současné fázi DKAN by měla být uchovávána zejména popisná a strukturální metadata. Pro popis článků byl navržen metadatový formát MODS, který umožňuje jednoduchý i složitý popis dokumentu a dokáže dobře vystihnout vztah mezi článkem a jeho titulem. Dále se ukázal jako vhodný formát METS. Jeho kladem jsou části Soubory a Strukturální mapa, které ukládají v záznamu informaci o tom, jaké soubory tvoří daný objekt a jak jsou navzájem logicky či fyzicky „poskládány“ a propojeny. To by bylo užitečné při popisu struktury mezi částmi článku. METS je navíc rozšířeným standardem pro kódování a přenos metadat.

Celý záznam by byl uzpůsoben tak, že v popisné části METS by byl vnořen záznam MODS, a dále by byly obsaženy minimálně části Soubory a Strukturální mapa. Takto by byl metadatový záznam METS přenášen jako jeden soubor pro každý článek.

Vedle standardizovaných metadat byla v diplomové práci řešena a určena také metadata interní. To jsou

metadata generovaná v repozitáři sloužící pro popis a manipulaci objektu uvnitř DKAN. To, jak a jaká metadata jsou v repozitáři uložena, se projeví ve webovém uživatelském rozhraní knihovny při prohlížení článků. Tato metadata jsou částečně kódována v Dublin Core a část jsou vlastní metadatové prvky generované automaticky při importu dat do repozitáře.

8. Vkládání souborů do digitální knihovny

Články v DKAN budou tvořeny dvěma typy objektů – article (článek jako celek) a article/part (část článku). Ke každému objektu bude přidán jedinečný identifikátor a také jednotlivé soubory (streamy), které objekt tvoří. Pro práci s těmito soubory je v DKAN využíván speciální editor E-PEditor, do kterého jsou soubory vloženy a poté uploadovány do repozitáře.

Článek (objekt article) bude obsahovat tyto streamy/soubory:

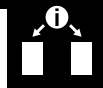
- soubor ve dvouvrstvém PDF,
- soubor s rozpoznáním textem v TXT,
- interní metadata pro repozitář v TXT,
- záznam METS v XML a
- seznam identifikátorů jednotlivých částí článku v TXT.

Část článku (article/part) bude obsahovat tyto streamy/soubory:

- obrázek v TIFF pro archivaci,
- obrázek v PNG v menším rozlišení a v odstínech šedé pro zveřejnění na webu,
- rozpoznání text v TXT,
- interní metadata pro repozitář v TXT.

9. Zobrazení článků na webu

Všechny streamy včetně metadat slouží k zobrazení a navigaci článků v uživatelském rozhraní DKAN (pouze obrázky TIFF zůstávají k archivaci). Objekt celého článku (objekt article) je na webu tvořen přehledem jeho částí, na které lze přímo prokliknout, a dále záhlavím článku a bibliografickou citací. V levém menu by se měly objevit odkazy na záznamy

článku v katalogích Beth a Aleph (pokud jsou obsaženy) a také na medailonce autora v Beth. Zde přichází v úvahu odkázat rovněž na digitalizovaný hostitelský dokument (např. v Krameriu), ze kterého byl článek vyňat. V menu by měly být k dispozici také soubory ke stažení (PDF dokument, textový soubor a záznam METS v XML).

Stránka článku **Básnická osobnost Boženy Němcové (Obr. DKAN 1)**

Při prokliknutí na konkrétní část článku (object article/part) sekce Odkazy a Soubory a bibliografická citace zůstávají stejné. Mění se záhlaví podle čísla aktuální části (dle metadat pro objekt v Repozitáři) a zobrazuje se jeden obrázek ve formátu PNG. Ten je odkazy provázán s předchozími a následujícími částmi článku a s nadřazeným článkem tak, jak to definují metadatum v Repozitáři. Každá část článku je zobrazována jako jedna webová stránka. Pod obrázkem se nachází viditelný rozpoznatelný text části, což umožní vyhledavačům indexovat celý dokument.

Článek **Básnická osobnost Boženy Němcové, 1. část (Obr. DKAN 2)**

10. Odhadnutí množství práce a času

Posledním úkolem bylo pokusit se odhadnout množství práce a času k realizaci tohoto projektu. Předpokládaná doba pro vytvoření jednoho článku je 1,5 – 2 hodiny, když bereme v potaz, že průměrně článek obsahuje dvě části. Protože článků je cca 3000, na celkové zpracování novinových článků bude potřeba tedy asi 5500 hodin. Pro představu, kolik času a lidí musí být v projektu použito, poslouží následující příklady:

- Každý semestr/půl rok je zapojeno 40 lidí, přičemž jeden člověk udělá za tuto dobu 15 článků. Za semestr je tak zpracováno 600 článků. To vychází na 5 semestrů, během kterých se na projektu podílí celkem 200 lidí.
- Na projektu pracuje pouze 10 lidí. To znamená, že na každého spadá 300 článků. Pokud každý člověk zpracuje 10 článků za týden, práce potrvá 30 týdnů. To je s rezervou 8 měsíců.

Tento návrh byl vytvořen s cílem co nejvíce usnadnit základní kroky dalšího vývoje Digitální knihovny Arna Nováka. Pro zpracování novinových článků bylo navrženo použití více nástrojů (IrfanView, Adobe Acrobat, OCR systém IS MU, E-PEditor a částečně XML Copy Editor). Ideálním stavem by bylo mít k dispozici pouze jeden systém, v kterém by byly články kompletně připraveny a nahrány do repozitáře. Některé systémy se tomuto ideálu blíží, ale vzhledem ke své ceně jsou zvláště pro menší knihovny či projekty nepřijatelné. Navržený proces tak možná bude pomalejší, ale zato úsporný a budou použity ty nejhodnější možné nástroje. Co se týče metadat, články jako takové vyžadují již pokročilý a standardizovaný popis zdroje, proto bylo navrženo použití moderních metadatových standardů MODS a METS.

Zdroje:

Digitální knihovna Arna Nováka: O projektu [online]. c2010 [cit. 2012–08–24]. Dostupné z: <<http://knihovna.phil.muni.cz/arne-novak/o-projektu>>.

Digitální knihovna Arna Nováka: Technické řešení [online]. c2010 ÚK FF MU [cit. 2012–11–10]. Dostupné z: <<http://knihovna.phil.muni.cz/arne-novak/technicke-reseni>>.

Soupis vědecké a kritické činnosti Arne Nováka. V Praze: Pražský lingvistický kroužek, 1940. 163 s.

Lenka Damborská

Studijní a dokumentační centrum ve vile Tugendhat

V roce 2005 vzniklo ve vile Tugendhat, která je od roku 1994 v operativní správě Muzea města Brna (MuMB), Studijní a dokumentační centrum (SDC-VT: <http://www.tugendhat.eu/cz/sdc.html>). Jeho hlavním úkolem je shromažďovat fakta a dokumenty o stavbě, architektovi a stavebnících vily a postupně je zpřístupnit odborné i laické veřejnosti.

Od roku 2009 je „Sběrný dokumentační projekt“ archivních i soudobých plánových, fotografických, filmových a fonetických materiálů systematicky zpracováván formou digitalizované databáze. Byl podpo-

řěn z programu Ministerstva kultury ČR (Podpora pro památky UNESCO) a nese název „Vila Tugendhat – Sběrný dokumentační projekt“. V rámci projektu vznikly nové webové stránky vily Tugendhat v českém a anglickém jazyce (www.tugendhat.eu), které se pravidelně doplňují, rozšiřují a aktualizují. Na webu vily v samostatné kapitole v sekci SDC zůstává mj. archivován průběh památkové obnovy vily z let 2010–2012, v němž měla široká světová

veřejnost unikátní možnost sledovat v pravidelných měsíčních intervalech tuto závažnou etapu ve stavební historii domu.

Během obnovy vily se projekt zaměřil na operativní dokumentaci stavby, kterou zajišťovalo SDC-VT. V průběhu stavebních prací byly objeveny fragmenty autentických prvků a materiálů použitých při stavbě domu v letech 1929–1930, ale i v pozdějším období. Tyto prvky a materiály byly v rámci operativní dokumentace stavby evidovány a po dokončení

památkové obnovy vily uloženy v depozitáři MuMB. Vybraným stavebním prvkům a materiálům by měla být v budoucnu věnována samostatná expozice, která by představila tento specifický segment stavební historie vily Tugendhat.

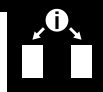
Poznatky shromážděné činností SDC-VT jsou shrnuty v první obsáhlé syntéze o vile Tugendhat z pera českých autorů, a to od jejího vzniku až do roku 2012 (editorky: Iveta Černá a Dagmar Černoušková, vydalo Muzeum města Brna v roce 2012, 288 stran). Titul MIES V BRNĚ volně navazuje na velkorysé publikač-

ní projekty o díle architekta Ludwiga Miese van der Rohe v USA a v Německu (Mies in Amerika a Mies in Berlin). Kniha je strukturovaná do čtyř kapitol věnovaných zásadním obdobím v dějinách stavby: GENEZE STAVBY mapuje historické souvislosti, vznik a průběh stavby, prostor vily, kompozici zahrady a přináší text o jediném uměleckém díle ve vile, dívčím torzu od Wilhelma Lehmbrucka.

DALŠÍ OSUDY DOMU se věnují válečným a poválečným osudům domu i jejích stavebníků a první obnově vily v letech 1981–1985. REHABILITACE DOMU přibližuje průzkumy, projekty a obnovu a restauraci stavby v letech 2010–2012. MATERIALITA STAVBY pak představuje klíčové restaurátorské profese. Texty 30 autorů jsou doplněny cca 370 vyobrazeními. Publikace, která má ambici oslovit i širší zainteresovanou veřejnost, byla oceněna cenou Gloria musaealis jako publikace roku 2012.

Dagmar Černoušková

Představujeme vysokoškolské knihovny

Ústřední knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity – historie a současnost

Předchůdcem dnešní Ústřední knihovny Filozofické fakulty Masarykovy univerzity (dále jen ÚK) bylo Knihovni středisko, založené v roce 1952. Knihovni středisko (dále jen KS) mělo metodicky zajišťovat stávající dílčí (seminární či katedrové) knihovny fakulty, mělo vykonávat v podstatě všechny základní knihovnické práce vědecké knihovny, tj. zabezpečovat akvizici literatury, provádět její přírůstkový, jmenný a věcný popis, sledovat bibliografickou literaturu, sledovat finanční plány a v neposlední řadě umožňovat přístup k fondům a starat se o jejich ochranu.

O řádné vykonávání povinností KS se významně zasloužil jeho vedoucí **JUDr. Stanislav Zháněl** (13.11.1901 – 20.8.1997), který nastoupil v květnu 1955. Doktor Zháněl vedl KS pečlivě a zodpovědně (viz zprávy uložené v Archivu Masarykovy univerzity) až do svého odchodu do důchodu v roce 1961. Od roku 1953 ze zhotovených katalogových lístků (vždy v pěti kusech, denně 200–250 kusů) budovalo KS ústřední katalog autorský (abecedně jmenný), předmětový a systematický (Šamurinovo třídění) a zároveň seminární katalog autorský a předmětový. KS kromě toho, že obstarávalo veškerou knihovni službu na FF, vnášelo jednotný řád do všech dílčích knihoven. V roce 1958 bylo evidováno 40 dílčích knihoven, tj. 23 seminárních, 5 katedrových, 4 odkazové (např. knihovna ruského slavisty Vladimíra Andrejeviče Franceva, literárního historika a kritika Arna Nováka či Františka Táborského) a 8 speciálních (např. fondy zahrnující staré tisky, inkunábule, multiplikáty či státní kulturní depozitum, které obsahovalo konfiskáty ze zámků Lednice, Lešná, Dinotice, Kýchová a Halenkov). Od téhož roku KS také uskutečňovalo pro posluchače 1. ročníku Filozofické fakulty přednášky o knihovnictví a používání knihovny a knih při studiu.

Po celou dobu existence KS trápil nedostatek prostoru a nedostatečné personální zajištění. Již před rokem

1956 se uvažovalo o možném rozšíření Filozofické fakulty, jehož výsledkem byl návrh přístavby křídla k FF, které mělo spojoval dosavadní traktý a učinit tak areál FF uzavřeným. Přípravy projektu na přístavbu křídla začaly v roce 1956. V tomto projektu se pamatovalo i na vybudování ÚK, neboť před dostavbou křídla v roce 1960 požádala Filozofická fakulta MŠK o přeměnu KS na ÚK. FF tuto žádost odůvodnila tím, že KS již nabylo povahy ÚK a této žádosti bylo vyhověno. Filozofická fakulta chtěla přidělit ÚK dvě poschodí v této přístavbě, avšak nakonec získala ÚK jen jedno poschodí a druhé bylo přiděleno rektorátu. Přes různé připomínkování ke stavbě a vybavení knihovny je ke konci roku 1960 přiděleno ÚK v novostavbě 650 m² (včetně chodeb, schodišť a toalet).

Nově vybudovaná ÚK patřila k nejmodernějším vysokoškolským knihovnám v našem státě. 2. března 1961 byla slavnostně otevřena nová studovna, ve které se nacházelo 40 studijních míst s referenčním fondem kolem 2 500 svazků. V témže roce ve funkci vedoucího ÚK vystřídal dr. Zháněla prom. historik, dramatik a prozaik **Miloš Rejnuš** (25.4.1932 – 13.9.1964), který v ÚK do té doby zastával místo odborného dokumentátora. Po tragickém úmrtí Miloše Rejnuše na jeho místo nastoupil prom. filolog, od roku 1968 PhDr. **Libor Štukavec** (2.11.1930 – 30.5.2000). ÚK se vyvíjela dosavadním směrem a tempem k vybudování ústředního informačního útvaru a na něj navazujících dílčích knihoven. Funkční strukturu knihovny tvořily dva pracovní úseky, úsek zpracování fondů a úsek styku se čtenáři, na nějž navazovala ochrana fondu. V létě 1973 bylo do rámce knihovny začleněno pracoviště výměny (výměna publikací s 550 institucemi v 50 státech zajišťovala fakulta) a sklad publikací FF. V 70. a v 80. letech 20. století ÚK neustále řešila skladovací možnosti,

neboť zůstávaly klíčovým momentem jejího dalšího rozvoje. Byly navrhovány různé koncepce řešení prostorové tísně, které však kritickou situaci řešily pouze krátkodobě. V posledku se uvažovalo o návrhu stavby nové knihovny (plánované již kolem roku 1980), jenž předložil ještě za svého působení dr. Zháněl.

K realizaci stavby nové knihovny však došlo až za vedení **PhDr. Pavly Kánské**, která v roce 1996 předložila koncepci nové ÚK, jež vycházela ze stávajících nevyhovujících podmínek pro poskytování knihovnických služeb. V návrhu bylo mj. pamatováno na nástup a rozvoj nových informačních technologií, také se počítalo se zvýšením dosavadních 40 studijních míst na 400. Významným posunem bylo rovněž otevření knihovnických fondů ve volném výběru. Po předloženém návrhu následovalo vypsaní veřejné architektonické soutěže (1997), kterou vyhráli architekti Ladislav Kuba a Tomáš Pilař (1998). V listopadu 2000 byly zahájeny stavební práce a stavba nové knihovny byla dokončena v závěru roku 2001. Slavnostní otevření knihovny proběhlo 14.5.2002, kdy také byla ve fakultním parčíku odhalena plastika Michala Gabriela s názvem Kmen. Budova knihovny od svého otevření sloužila jak ÚK FF, tak i knihovně Fakulty sociálních studií (dále FSS, vznikla r. 1998). V červenci 2005 se knihovna FSS odstěhovala do nově zrekonstruované budovy na ulici Joštova 10. ÚK tak začala využívat všechna čtyři nadzemní a jedno podzemní podlaží budovy, která je v rámci fakultních budov označena písmenem F. Pro zázemí knihovníků pak slouží těsně přilehlá budova E.

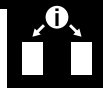
Vhled do současného stavu nám mohou přiblížit některé základní statistické údaje. Počet knihovnických jednotek na FF MU se pohybuje okolo 700 tisíc, z toho cca 160 tisíc ve volném výběru ÚK, cca 200 tisíc v uzavřených depozitech ÚK a zbývající část fondu se nachází v dílčích knihovnách. ÚK metodicky zajišťuje 20 dílčích knihoven, z nichž nejrozsáhlejšími fondy disponují např. knihovna Historického ústavu, Semináře dějin umění, Ústavu klasických studií, Ústavu hudební vědy, Ústavu archeologie a muzeologie, Ústavu pomocných věd historických a archivnictví či Ústavu evropské etnologie. Fondů knihoven

Současný pohled na ÚK

Filozofické fakulty využívá téměř 14 tisíc registrovaných čtenářů. Počet knihovnických jednotek zpracovaných v automatizovaném knihovním systému **Aleph** se pohybuje okolo 400 tisíc a nadále probíhá průběžné zpracování a retrokatalogizace dosud elektronicky nezpracovaných fondů. ÚK prostřednictvím Knihovnicko-informačního centra při ÚVT MU předává záznamy do Souborného katalogu ČR.

V rámci realizace konceptu Library 2.0 byl vytvořen alternativní knihovní katalog **Beth** <http://knihovna.phil.muni.cz/katalog>, který vyhledává současně v elektronicky zpracovaných záznamech knih (obsah Alephu), v digitalizovaném generálním lístkovém katalogu, ve www stránkách ÚK a v doplňujících textech přidaných k záznamům knih. Katalog Beth umožňuje uživatelům obohacovat bibliografické záznamy publikací o anotace, recenze, komentáře, názory a další typy textů. Pomocí aplikace v tomto katalogu mohou uživatelé navrhnout publikace k zařazení do **e-prezenčky** <http://knihovna.phil.muni.cz/sluzby/e-prezencka>, což je tzv. elektronická prezenční výpůjčka, kterou ÚK ve spolupráci s ÚK FSS zprovoznila v roce 2009 a která měla sloužit k zpřístupňování obtížně dostupných dokumentů. V rámci této služby jsou do digitální podoby převáděny knihy z fondu ÚK a zpřístupňovány na počítačích v budově knihovny. Uživatelům není z autorskoprávních důvodů umožněno pořídit si elektronickou rozmnoženinu, mohou si však objednat tisk, z toho důvodu e-prezenčku doplňuje služba **CoD** (Copy on Demand), prostřednictvím které si uživatel může

objednat tiskovou kopii. Následně byla služba díky projektu FRVŠ „Zprístupnění obtížně dostupných dokumentů prostřednictvím elektronické prezenční výpůjčky na Masarykově univerzitě“ rozšířena na celou MU.

Běžný roční přírůstek se pohybuje okolo 20 tisíc knihovních jednotek. ÚK umožňuje přístup k celkem 30 elektronickým informačním zdrojům a předplácí okolo 900 titulů seriálových publikací. V roce 2012 umožnila téměř 164 tisíc registrovaných výpůjček a přes tisíc výpůjček MVS. Návštěvnost se v loňském roce pohybovala okolo 300 tisíc vstupů, počet otevřených dnů byl 316, dostupnost služeb je 71 hodin v týdnu, v dílčích knihovnách jsou tato čísla o něco menší. Samozřejmostí je přístup uživatelů k PC, cca 110 s možností připojení na internet, a k multifunkčním zařízením, umožňujícím reprografické služby. 2. března 2010, u příležitosti 130. výročí narození prof. Arna Nováka, významného literárního historika a kritika, zpřístupnila ÚK **digitální knihovnu Arna Nováka** na adrese <http://knihovna.phil.muni.cz/arne-novak>, v jejímž doplňování ÚK nadále pokračuje.

V souladu s úsilím poskytovat akademické obci co nejširší spektrum knihovních a informačních služeb uskutečňuje ÚK každý akademický rok v jarním a podzimním semestru kurzy informačního vzdělávání <http://knihovna.phil.muni.cz/informacni-vzdelavani>, zaměřené na práci s elektronickými informačními zdroji (tj. knihovními katalogy – tuzemskými i zahraničními, s placenými i volně dostupnými oborovými i multioborovými databázemi), softwarovými nástroji, nástroji pro efektivní studium i prezentaci, kreativními technikami. Nezbytnou součástí informačního vzdělávání tvoří rovněž citační etika a aplikace citačních norem. Referenční knihovnice se aktivně zapojují přímo do běžné výuky, kde v rámci přednášek či seminářů seznamují studenty s oborově zaměřenými elektronickými informačními zdroji a citačními normami. V oblasti informačního vzdělávání probíhá rovněž spolupráce ÚK s Kabinetem informačních studií a knihovnictví FF MU, jejímž příkladem je podílení se referenčních knihovnic na tutorování e-learningových kurzů. V rámci této spolupráce se ÚK účastní projektu CEINVE – Centrum informačního vzdělávání, který se

zaměřuje na pořádání školení pro studenty a akademické pracovníky MU. V dalším vzdělávání nezaostávají ani pracovníci ÚK. Každý rok se účastní mnoha školení, ať už se jedná o praktická školení, např. v oblasti katalogizace či databází, či různých odborných knihovnických konferencí, namátkou Konference knihovny současnosti, IVIG, Bibliotheca academica atp., které slouží převážně pro sdílení zkušeností, navazování kontaktů a čerpání nových inspirací.

Lze říci, že ÚK plní do jisté míry i komunitní roli uvnitř akademické obce tím, že se snaží v mezích svých prostorových a personálních kapacit zapojit do kulturních akcí FF. V rámci této snahy například poskytuje prostor k aktuálním výstavám vztahujícím se převážně k humanitním tématům. V současnosti se do popředí zájmu ÚK dostává projekt Centrum podpory humanitních věd **CARLA**, jehož cílem je vytvořit odpovídající infrastrukturu pro další rozvoj základního a aplikovaného výzkumu v oblasti humanitních věd. V rámci tohoto projektu v současné době probíhá rekonstrukce části areálu Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, jež se ÚK bezprostředně dotýká. Cílem rekonstrukce historických budov areálu je mj. zvýšit kapacitu pro vzdělávání, což by se mělo promítnout i do fungování ÚK. ÚK mj. získá další podzemní podlaží pro své knižní fondy, která budou přímo propojená se stávající budovou F, ve které sídlí ÚK a která již dnes neposkytuje dostatečně dimenzované skladovací prostory.

Cílem ÚK do budoucna je zejména poskytování podpory a zájemů pro potřeby akademické obce, tedy především pro výuku a studium a vědu a výzkum, které představují hlavní pilíře existence a budoucího rozvoje MU, potažmo FF. Souběžně musí ÚK samozřejmě reagovat na měnící se společenský a technologický vývoj a tím i na měnící se potřeby uživatelů. Se zřetelem na rychlost vývoje ICT a způsob, jak je společností využívána, je velmi obtížné odhadnout vývoj ÚK na delší časový horizont, avšak jejím základním posláním vždy přesto zůstane být srdcem fakulty a nadále posilovat své zapojení do chodu akademické obce.

Další foto viz fotogalerie zde: <http://knihovna.phil.muni.cz/fotogalerie>

Přednáškový cyklus „Odlišné jazyky – společné dějiny“ v MZK

Dnes je již takřka samozřejmostí, že knihovny vedle svých klasických knihovnických služeb nabízejí svým čtenářům a široké veřejnosti další doplňující program. Knihovny jsou tradičně velmi vhodným místem setkávání pro zájemce o kulturní a vzdělávací pořady. Nejinak je tomu i v MZK v Brně, která poskytuje svůj prostor pro výstavy, přednášky, knižní prezentace, autorská čtení, filmové projekce apod. Významně se na takových aktivitách podílí mj. úsek zahraničních knihoven. Partneři těchto dílčích knihoven (Goethe-Institut, rakouské ministerstvo zahraničních věcí, americká ambasáda, Britská rada) mají zájem o podporování a zviditelňování své kultury a jazyka nejen dotováním knihovního fondu, ale právě i organizováním či podporou kulturně-vzdělávacích akcí.

Jedním z posledních počínů tohoto typu je celoroční projekt „**Odlišné jazyky – společné dějiny**“ s podtitulem „**Cyklus přednášek o Česích a (nejen) Němcích v českých zemích od 19. století do současnosti**“. Přednášková řada si klade za cíl poskytnout zájemcům o historii vzhled do fungování společnosti na území dnešní České republiky v dobách, kdy jednu z nejvýznamnějších kolektivních identit představovala národnost. Složitě vztahy mezi Čechy, Němci a Židy jsou sledovány od počátků moderního nacionalismu v 19. století. Dále se pozornost věnuje nejen meziválečnému Československu, období protektorátu nebo poválečným událostem, ale také vývoji ve 2. polovině 20. století a současnému stavu. Některé přednášky se navíc dotknou i literárních a obecně kulturních témat. Cyklus přednášek je uzpůsoben univerzitnímu semestrálnímu rytmu a je rozdělen do jarní a podzimní části roku 2013, během nichž by se uskutečnilo celkem až 24 přednášek. Přednášejícími jsou převážně univerzitní a akademičtí pracovníci z celé České republiky, účastní se ho však pochopitelně i odborníci z Německa, v jednom případě je zastoupen dokonce i historik z USA. Obecenstvo si může vytvořit vlastní představu o stavu

vědeckého bádání v oblasti mnohonárodnostní společnosti střední Evropy a při každé přednášce dostane možnost aktivně se zapojit do debaty.

Cyklus se koná díky laskavé finanční podpoře Česko-německého fondu budoucnosti a Goethe-Institutu v Praze. Mezi další partnery projektu patří sdružení Ackermann-Gemeinde z Německa, Centrum občanského vzdělávání při Masarykově univerzitě v Brně a zcela zásadní organizační podíl má na realizaci přednášek další partner, kterým je občanské sdružení *Conditio humana* usilující o bližší poznání a nepředpojatou dokumentaci nejnovějších dějin střední Evropy. Předsedou *Conditia humana* o. s. je švýcarský historik Adrian von Arburg z Historického ústavu FF MU v Brně, jehož přednáška a knižní prezentace k tématu rozchodu Čechů a Němců po roce 1945 vzbudila před dvěma lety v MZK veliký zájem ze strany odborné i laické veřejnosti. Tato přednáška spojená s panelovou diskusí dalších historiků (organizačně připravená dr. Kopřivou z Ústavu germanistiky FF MU) se stala fakticky podnětem k úvahám, jejichž výsledkem je právě realizovaný přednáškový cyklus „**Odlišné jazyky – společné dějiny**“. Zájem posluchačů se totiž posouval od citlivého tématu poválečných událostí k dalším souvisejícím otázkám, které si zasluhují více samostatného prostoru.

Cyklus byl zahájen 19. února 2013 a do poloviny května tohoto roku se uskutečnilo celkem 13 přednášek, které se konaly pravidelně vždy v úterý od 18.00 hodin v konferenčním sále MZK. Podzimní část pak potrvá od října do prosince. Harmonogram jarní části cyklu (tituly přednášek, jména a stručné medailonky přednášejících) včetně audiozáznamů již proběhnutých přednášek je možno najít pod odkazem www.mzk.cz/OdlisneJazyky.

Výstava k výročí rajhradského kláštera

Dne 22. března 2013 uplynulo dvě stě let od okamžiku, kdy byl rajhradský benediktinský klášter povýšen z probošství na opatství. Tehdy, po žádosti probošta Řehoře Sázavského a celého konventu, umocněné ještě osobní cestou probošta Sázavského v doprovodu kooperátora ostrovačické fary Augustina Kocha do Vídně, císař vyslyšel prosbu rajhradských benediktinů a udělil klášteru právo opatské volby.¹ Prvním opatem se volbou z 18. května téhož roku stal právě Augustin Koch.

Období let 1813–2013, přestože představovalo jen krátký úsek v téměř tisícileté historii kláštera,² bylo obdobím velkých změn. Po roce 1813 dosáhl svého vrcholu rozkvět započatý již v době posledního probošta Otmara Conrada (1764–1812). V klášteře bylo založeno muzeum, velká pozornost byla věnována správě konventní a prelaturní knihovny, v druhé polovině století byl založen spolek Dědictví sv. Cyrilla a Metoděje a v Brně začala fungovat tiskárna. Tento rozkvět dostal své trhliny na přelomu 19. a 20. století a pak především v okamžiku vzniku samostatné republiky. Již na přelomu století se klášter dostal do složité ekonomické situace, kterou ještě prohloubila tzv. první pozemková reforma (zákon č. 215/1919 Sb. ze dne 16. 4. 1919 O zabrání velkého majetku pozemkového). Poslední opat Jan Václav Pokorný se ještě pokusil nechat opravit chátrající a poškozené budovy k oslavám devítistého výročí kláštera v roce 1948.

V noci ze 3. na 4. května 1950 v 2. etapě tzv. Akce K byla v Rajhradě ukončena činnost benediktinského řádu. Řeholníci působící na inkorporovaných farách byli ponecháni na svém místě v duchovní správě, zbylí dva byli internováni

v bývalém klášteře františkánů v severočeských Hejnicích, opat Pokorný v klášteře v Želivu. V areálu kláštera se následně vystřídal několik vojenských útvarů. Jen prostory historické knihovny přešly zásluhou Dr. V. Dokoupila do správy Státní vědecké (dnešní Moravské zemské) knihovny. V části konventu přechodně sídlil Musejní spolek pro Rajhrad.³

Všechny tyto výše uvedené události zachycuje v prostorách Benediktinského opatství Rajhrad – Památníku písemnictví na Moravě právě otevřená výstava **In omnibus glorificetur Deus**. Návštěvníci se zde seznámí s historií posledních dvou set let existence kláštera a s jeho bohatým kulturním dědictvím. Představen je vývoj klášterní knihovny, vznik spolku Dědictví sv. Cyrilla a Metoděje, produkce klášterní tiskárny a především bohaté sbírky klášterního muzea. O exponáty z Vojenského muzea v Králíkách je pak doplněna část věnovaná dějinám areálu po roce 1945.

Výstava připravená v rámci projektu **Benediktinský klášter Rajhrad jako kulturní fenomén** bude návštěvníkům přístupná do 31. října 2013 a její součástí je také několik doprovodných akcí. K těm patří především přednáškový cyklus (první dvě přednášky proběhly již před vernisáží, 15. května – přednáška věnovaná tiskárně a její produkci, 22. května historii kláštera po roce 1945, 11. září klášterním muzeu a 18. září Bedu Dudíkovi), workshop (sobota 8. června) a především prohlídky jinak nepřístupných částí prelatury (sobota 20. července a 10. srpna). Vedle výstavního katalogu byla vydána též odborná publikace **Posledních dvě stě let v historii rajhradského kláštera**. Více informací nalezne zájemce na webu projektu www.rajhradskyklaster.cz.

Jindra Pavelková

¹ Dudík, Beda: *Geschichte des Benediktiner-Stiftes Raygern in Markgrathum Mähren*. Zweyter Band. Brünn, 1849, s. 468.

² Rajhradský klášter byl založen kolem poloviny 11. století, dvě falza zakládacích listin nesou data 1045 a 1048.

³ Heilandová, L. – Mahel, R. – Pavelková, J. – Richtrová, E.: *Posledních dvě stě let v historii rajhradského kláštera*. Brno 2013.

STARÉ MAPY.CZ – výsledek spolupráce veřejnosti s paměťovými institucemi

Devět českých paměťových institucí spojilo síly v projektu Staré mapy (www.staremapy.cz), jehož cílem je zvýšit úroveň zpřístupnění digitalizovaných mapových sbírek. Knihovny a muzea vyzvaly veřejnost ke spolupráci při odkrývání zapomenutého obsahu starých map. Dobrovolníci tak poznávali zastřené stopy dávné minulosti v současné krajině a přitom přispěli k lepší dostupnosti vzácných děl.

Intenzivní digitalizace, která probíhá v posledních letech v českých veřejných paměťových institucích, se nevyhnula ani řadě cenných a zajímavých mapových sbírek. Atraktivita těchto dokumentů však neodpovídá způsobu jejich zpřístupnění, který je z podstatné části způsoben nedostatečným rozsahem metadat. V tomto ohledu se u map a plánů jeví jako zásadní záznam mezních souřadnic zobrazeného území, který umožní jejich geografické vyhledávání a také znalost vazby mezi lokalitami na staré mapě a v současné digitální mapové aplikaci, tedy georeferenční údaje. Protože je pro knihovny jak z finančních tak z personálních důvodů obtížné vytvářet tyto údaje vlastními silami, rozhodli jsme se oslovit dobrovolníky.

Koncem března 2013 zprovoznila Moravská zemská knihovna v Brně na adrese <http://www.staremapy.cz> aplikaci pro georeferencování map, která přináší funkcionalitu vyhrazenou dříve jen desktopovým aplikacím určeným pro specialisty pro webové prostředí. Software Georeferencer, na kterém je web založen, naopak počítá se zapojením laické veřejnosti a je koncipován tak, aby mohl pracovat s digitalizovanými mapami zpřístupněnými obvyklým způsobem na webu. Jedinou podmínkou je umístění na trvalé adrese a v zoomovatelné podobě, tedy například dlaždic Zoomify, nebo prostřednictvím image serveru (např. IIPImage využívaný Krameriem 4 nebo řadou dalších software). Výhodou aplikace je tak její snadná nasaditelnost v řadě institucí. Ty získají nová

metadata ke svým mapám a přitom ještě prohloubí vztah s veřejností.

Běžní uživatelé internetu tak mohou pomocí několika málo kliknutí vytvořit přitažlivou 3D vizualizaci starých map v Google Earth nebo Google Maps a sami překládat mapy přes současné satelitní snímky a porovnat proměny území v čase. Povinná registrace, kterou musejí uživatelé podstoupit, aby se mohli do projektu zapojit, je motivuje k soutěživému přístupu a tím i vyššímu výkonu a dále umožňuje rozpoznat případné dobrovolníky s vysokým počtem chybných editací.

Georeferencování (v propagačních textech projektu byl záměrně použit laikům snad srozumitelnější pojem „umístování“) starých map je činnost, při které jsou lokality zobrazené na mapách zasazeny do systému dnes používaných zeměpisných souřadnic. Webová aplikace umožňuje jednoduše označovat páry lokalit na staré mapě v jedné polovině obrazovky a na současné mapě v polovině druhé. Na snímku mapy je také možné vyznačit tu část snímku, která obsahuje vlastní kartografické vyobrazení a tak dále rozšířit možnosti práce s takto zpracovanou mapou. Získaná metadata přitom významně rozšiřují možnosti práce s digitalizovanými mapami.

Výsledky práce dobrovolníků jsou cenné i pro další odborné studium map nebo pro umožnění vizuálního vyhledávání v mapových sbírkách. Nebude tedy nutné znát ani přesný název ani jméno autora hledané mapy, postačí jen označit území, případně zpřesnit dotaz údajem na časové ose. Získaná data umožní zapojení zpracovaných map do mezinárodních vyhledávacích databází jako je například OldMapsOnline.org, které zviditelní danou sbírku na celosvětové úrovni.

To bylo také důvodem, proč MZK oslovila mimo partnerů v projektu TEMAP s nabídkou spolupráce i další instituce. Zúčastněné instituce získaly díky dobrovolníkům metadata, která mohou snadno přidat

k existujícím záznamům např. ve svém knihovním katalogu (pole 034 formátu MARC, nebo Dublin Core DCMI Box), nebo mohou použít svoje naskenované mapy v GIS – geografických informačních systémech.

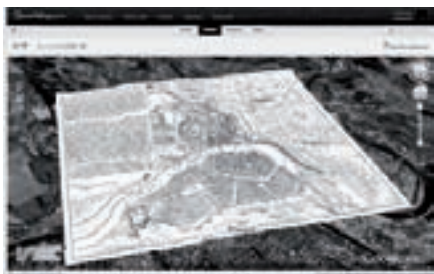
Do projektu Staré mapy se zapojilo následujících devět českých institucí:

- Moravská zemská knihovna v Brně
- Univerzita Karlova
- Masarykova univerzita
- Národní knihovna ČR
- Západočeské muzeum v Plzni
- Univerzita Jana Evangelisty Purkyně
- Vědecká knihovna v Olomouci
- Jihočeská vědecká knihovna
- Národní technická knihovna

Projekt byl oficiálně spuštěn u příležitosti slavnostního otevření rekonstruovaných prostor Mapové sbírky Přírodovědecké fakulty UK. Toho dne zaznamenal web [staremapy.cz](http://www.staremapy.cz) rekordních 8 254 návštěvníků. Poté zájem opadl a nyní se drží na cca 350 návštěvách denně. Významné přitom je, že zaznamenáváme přes 40 % vracejících se návštěvníků, z nichž každý stráví na webu [staremapy.cz](http://www.staremapy.cz) přes 10 minut, a že řada z nich se vrací opakovaně. Právě jim děkujeme za největší množství odvedené práce. Neaktivnější uživatel se potom může těšit na zajímavou cenu – kvalitní faksimile mapy z fondu MZK, kterou si sám vybere.

Ze statistik v reálném čase, dostupných i na webu <http://www.staremapy.cz/vysledky/> vyplývá, že celou polovinu práce odvedlo pouhých devět uživatelů. K 23. dubnu 2013 tak je z počátečního množství přes 8 700 map zpracováno již více než 7 300 map, přičemž všechny zbývající mapy pocházejí z fondu MZK, která celkově dodala přes polovinu z celkového počtu map. Zpracované mapy si pak instituce může s webem [staremapy.cz](http://www.staremapy.cz) propojit odkazem podobně, jako to dělá sama MZK v případě portálu mappy.mzk.cz. Zkušenosti z dosavadního průběhu potvrdily mnoho našich předpokladů a přinesly nové požadavky. Část z nich byla zpracována ještě v průběhu pilotu, se zbytkem se počítá pro druhou skupinu map ke georeferencování v závěru letošního roku.

Na závěr bychom rádi poděkovali za spolupráci partnerským institucím a v neposlední řadě všem dobrovolníkům, jejichž nasazení bylo, zvláště v některých případech, obdivuhodné. Těšíme se, až budeme moci v závěru letošního roku spustit druhé kolo georeferencování, kdy plánujeme nabídnout aplikaci vylepšenou na základě dosavadních podnětů a připomínek. Pokud máte dotazy k tomuto projektu nebo ke konkrétním mapám, pošlete e-mail [Moravské zemské knihovně](mailto:Moravske_zemsk_e_knihovne@staremapy.cz), která web spravuje (mappy@mzk.cz). Pro spojení s ostatními uživateli této technologie a pro účast na diskuzích se připojte na facebookovou stránku: <http://www.facebook.com/staremapy.cz>.

Tento článek vznikl s podporou projektu TEMAP (DF11P010VV003), který se uskutečňuje díky laskavé podpoře Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity NAKI Ministerstva kultury ČR. Projekt TEMAP vychází z potřeby paměťových institucí efektivním způsobem zpracovat a zpřístupnit dosud převážně nedostatečně evidované a prezentované mapové sbírky. Jeho cílem je nabídnout volně dostupný soubor softwarových nástrojů a metodik, který umožní zpracování starých mapových děl nejen s ohledem na jejich evidenci, ale i na kartografickou korektnost a přitažlivé zpřístupnění laické veřejnosti. Jeho ambicí je propojit technické poznatky kartografie, zkušenosti paměťových institucí a moderní webové technologie. Jeho řešitelkou je Moravská zemská knihovna v Brně, partnery v projektu jsou Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy a Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity.

Zuzana Nováková

Mušle pohádek, Páv se zlatým chvostem, Hvězdy v bílé hřívě, Granátová jablka, Rybí drahokamy... Pod metaforickými, nejen dětskou fantazií provokujícími názvy se skrývají tituly pohádkových knížek brněnské prozaičky a básničky Zuzany Novákové, jejíž významné životní jubileum si v těchto dnech připomínáme. Ačkoliv vydala několik básnických knih pro dospělé, těžiště její tvorby spočívá v prózách a poezii pro děti, kde její vlídné vyprávěčství, bohatá obraznost a především akcentování mravních hodnot představují nadčasové literární poselství.

Zuzana Nováková se narodila 22. února 1943 v Praze. Autorčino dětství poznamenala nejenom tíživá okupační doba, ale také neméně svízelné období 50. let 20. století. Její otec, spisovatel Václav Renč, byl nespravedlivě odsouzen ve vykonstruovaném procesu s tzv. Zelenou internacionálou a perzekuci neušla ani jeho rodina, která byla v roce 1952 úředně vykázána z Brna. Před autorkou se uzavřela možnost studovat. Maturitu sice složila na střední škole pro pracující, ale na vysokoškolská studia již pomýšlet nemohla. Čekala ji manuální práce dělnice a sanitářky. V roce 1965 se provdala za Jaroslava Nováka, redaktora a spisovatele, a trvale přesídlila do Brna. Vedle péče o rodinu se intenzivně věnovala literární a výtvarné práci.

Publikovat začala pod rodným jménem, s nastupující normalizací počátkem 70. let však byla nucena používat k signování svých děl občanské jméno. Zatímco její pohádkové knížky vycházet mohly, v případě próz s dívčí hrdinkou se autorka musela uchýlovat k volbě pseudonymů a vypůjčených jmen (např. J. Z. Svoboda, Maria Narratová, Ludmila Poláková). Některé z jejich prací vznikaly ve spolupráci s manželem Jaroslavem Novákem.

Teprve ve svobodné atmosféře 90. let 20. století se mohla Nováková bez omezení zabývat i redakční a editorskou činností. Podílela se na redigování

časopisu pro děti a mládež *Zvonky* (1990–1991) a jako editorka zpřístupnila v reedicích literární odkaz Jaroslava Durycha, Jaroslava Janoucha i umělecky nenáročné, leč starší čtenářskou generací žádané prózy Marie Wágnerové (známé pod pseudonymem Felix Háj). Vytvořila rovněž učebnici českého jazyka a čítanku pro 1. stupeň ŽŠ v nakladatelství Alter.

Zuzana Nováková dětskému světu dobře rozumí. Prokázala to již svou knižní prvotinou pro děti *Jeden modrý den* (1965), již doprovodila vlastními ilustracemi. Pohádková vyprávění a verše v ní propojila rámcovým příběhem, který poeticky ukazuje dětskou hru jako důležitý nástroj poznávání světa a domov jako bezpečné útočiště. Podobně i v následující knížce, kterou sama ilustrovala, *Svět jiných barev* (1968) nechává zvědavého pastýřka mořských hvězdic odkrývat krásy světa a poměřovat je přitom láskou k domovu. Ať jsou hrdiny jejich pohádkově laděných vyprávění děti, personifikované hračky či nadpřirozené bytosti, všechny obdařuje dětskou mentalitou, založenou na touze po poznání, ochetě učit se novému a respektovat přitom své okolí (například *Hračky v zimě nespí*, 1982; *Skřítek do bytu nepatří*, původně v knize *Koza paní Ježibaby a jiné pohádkové příběhy*, 1984, samostatně 2002; *Hejkálek ze starého lesa*, 2004). Obdobně i v realistických příbězích z dětského života představuje aktivní dětské postavy, které pod záštitou harmonických rodinných vztahů objevují okolní svět, rozšiřují své zkušenosti a přivykají pocitu zodpovědnosti za sebe i za druhé (*Natálie není sama*, 1982; *Mít svoje vlastní zvířátko*, 1989, spolu s Jaroslavem Novákem).

Obraz idylického dětství opouští autorka až v prózách určených starším čtenářům (např. *Děvče s copánky*, 1970; *Silvie*, 1982). Citlivé dívčí hrdinky se v nich na své cestě k dospělosti vymezují vůči rodičům, aniž by však paušálně zpochybňovaly jejich autoritu, či vůči společnosti (novela *Lucila*, 1976, v níž dívčino

dospívání komplikuje dramatická situace politického převratu a strach o osudy bližních).

Významná je rovněž adaptátorská činnost Zuzany Novákové. V převyprávění řady pohádek domácí i zahraniční provenience se mohlo naplno projevit autorčino živé vyprávěčství, zprostředkovávající poselství o neporušitelnosti mravních kódů. Nováková respektuje žánrovou konvenci folklorní pohádky a bajky, ale zároveň původní náměty invenčně rozvíjí a s vyprávěčskou spontaneitou svým básnivým jazykem modeluje do osobitého tvaru (např. slovácké pohádky *Džbánek pohádek*, 1968; tádžické, uzbecké a kazašské pohádky *Hvězdy v bílé hříbě*, 1972; valašské, arménské a gruzínské pohádky *Granátová jablka*, 1974; asijské pohádky a slovácké pověsti *Rybí drahokamy*, 1978; evropské a asijské pohádky *Kocour se svícem*, 1991; *Strom plný papoušků*, 1992 aj.). Převyprávění starofrancouzské látky o Aucassinovi a Nicolettě (*Nicoletta*, 1993) lze přiřadit k neintencionální četbě mládeže.

V oblasti poezie pro děti se autorka od hravých veršů téměř říkadlového typu a lyriky tematicky ukotvené v dětském prostředí (*Říkaneky pro dva copánky*, 1985) posouvá v návaznosti na svoje básnické dílo pro dospělé k tvorbě duchovní poezie. Básnické skladby připomínající odkaz českých světic (*Legenda o princezně Anežce*, 1989 samizdat, 1991, spolu s Jaroslavem Novákem; *Zdislava, plamen Boží*, 1992, spolu s Jaroslavem Novákem) našly svůj pendant ve sbírce veršů pro děti *Když Panna Maria pro vodu chodila* (2006). Veršované legendy, lyrickoepické miniatury a dětské modlitby

zahrnuté do této sbírky představují v kontextu české poezie pro děti ojedinělý vklad. Obraz Panny Marie jako matky, která na dvorku starostlivě přepírá dětské prádélko, zatímco Josef opravuje vrátka a Ježíšek si bezstarostně hraje s luční kobylkou, připomíná svým laděním verše z *Ježíškovy košílky* Jana Zahradníčka.

Rozmanitost a bohatost literárního díla Zuzany Novákové, jež zahrnuje dále bezpočet pohádek psaných pro rozhlas, televizní pohádky vzniklé podle jejích předloh a pohádkové hry, nelze vyčerpávajícím způsobem postihnout na ploše medailónu. Četné reedice potvrzují aktuálnost a čtenářskou životnost autorčiny tvorby. Ke gratulantům se tak určitě připojují i ti, které knížky Zuzany Novákové provázely dětstvím a kteří se k nim rádi vracejí se svými dětmi.

Milena Šubrtová

Pět kytiček tvůrcům brněnské Thálie

ŠLAPANSKÁ, Eva. *Jubilanti činohry Národního divadla Brno 2012*. Brno: Národní divadlo, 2012. 285 s.

Nejen věrné divadelní publikum, ale i příležitostně návštěvníky a širší kulturní veřejnost zaujme již pátý (a tedy poslední) svazek pravidelně vydávané série agilní brněnské publicistky Evy Šlapanské *Jubilanti činohry Národního divadla Brno 2012*. V redakci Kristýny Grycové, pod primátorskou záštitou, s podporou Jihomoravského kraje a příspěvím třinácti sponzorských partnerů jej r. 2012 vydalo přímo ND Brno. Za asistence čtveřice „kmostrů“ (náměstek hejtmána JmK Václav Božek, náměstkyně primátora a brněnská radní pro kulturu Jana Bohuňovská, ředitelka Knihovny Jiřího Mahena Libuše Nivnická, režisér Ivan Rajmont) proběhl jeho slavnostní křest po říjnové premiéře Mandragory Niccola Machiavelliho. Využijeme tedy této příležitosti nejen k informaci o závěrečné brožuře, ale také pro letmé ohlédnutí za celým ukončeným projektem (jednotlivé díly dále označujeme římskými číslicemi).

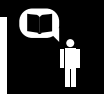
Autorka náleží ke známým osobnostem rodného města, s nímž natrvalo spojila celý soukromý i profesní život novinářky, kulturní organizátorky a rozhlasové a televizní scenáristky. Velmi inspirativní rodinné prostředí ji od dětství nasměrovalo zejména do divadelních, hudebních a muzikologických kruhů. Nejvíce pracovních i důvěrnějších kontaktů této temperamentní extrovertní příspěvatelky denního a odborného tisku pramenilo z jejího bezmála třicetiletého působení ve funkci vedoucí Hudebního studia JAMU, kde obětavě zabezpečovala veškeré zdejší koncerty včetně mnoha dalších příležitostných nebo slavnostních akcí a kdy se tudíž z tehdejších i budoucích obdivovaných umělců stávali bezmála každodenní spolupracovníci. Po monografii Karel Höger (1999) vydala r. 2001 poutavou memoárovou knihu *Jak jsem je znala* (recenze Duha 2002, č. 2), v níž v jednatřiceti kapitolkách shrnula své vzpomínky na několik desítek

významných individualit moravského kulturního milie. V předvečer svých pětasedmdesátin stala se E. Šlapanská (již dříve odměněná stříbrnou medailí k 50. výročí JAMU) za rok 2009 v kategorii žurnalistiky a publicistiky nositelkou Ceny města Brna.

Cyklos knížek šťastně ujednocuje stejný skladný kapesní formát (shodný s programovými tisky k jednotlivým inscenacím NdB), úhledná grafická úprava (Miroslav Švejs) na křídovém papíře a také osvědčené kompoziční rozčlenění jejich náplně: Obsah, úvodní Slovo (postupně od uměleckého šéfa činohry Zdenka Plachého, samotné autorky, ředitele NdB Daniela Dvořáka, hejtmanova náměstka Václava Božka a primátora statutárního města Brna Romana Onderky), abecedně řazené medailony, fotografická příloha, sponzorská loga a u posledního dílu pak vítaný shrnutí alfabetský soupis všech zachycených umělců, jejichž civilní podobizny ve formě „tabla“ pokaždé zdobí zadní stranu. Počet zpracovaných medailonů je rok co rok přibližně srovnatelný (I. díl 47, II. 41, III. 48, IV. 59, V. 45); celek (s nejrozsáhlejším III. – 350 s.) tedy nabízí 250 portrétů. Každou právě vydanou publikaci (některé uvádějí coby „redakci“, „produkcí“ nebo „výběr fotografií“ i další osoby) doprovázel oficiální popremiérový křest, po němž zpravidla následovaly veřejné besedy (Knihovna Jiřího Mahena, Mahenův památník, knihkupectví Barvič a Novotný a jinde), obvykle zakončené autogramiádou.

Přes autorčinu spíše hudebněvědnou orientaci sledují „Jubilanti“ vždy pouze oblast činoherní. Jednotlivé

personální kapitoly zpravidla hned doprovázejí pečlivě vybrané, někdy jistě pracně dohledávané civilně portrétní i jevištní snímky; v případě jejich neexistence je ojediněle nahrazují např. historické divadelní cedule a budovy, titulní listy knih, kresby apod. To vše pak vhodně doplňuje ještě onen závěrečný (byť ne vždy úplný – srov. V.) blok fotografií. Zdrojem byl především archiv NdB, ale také filmového studia Barrandov, Národního muzea v Praze, Moravského zemského muzea Brno, Městského divadla Brno, Českého rozhlasu, Divadla Josefa Kajetána Tyla Plzeň i rozličné soukromé a rodinné prameny. Individuální hesla dvousloupcové sazby mají proměnlivý rozsah, zpravidla od dvou do osmi stran.

Zasloužené pozornosti (ne vždy však automaticky nejvíce prostoru) se dostává jménům celonárodně populárním, často již samostatně knižně zhodnoceným autoritám širokého múzického záběru i společenských aktivit, jejichž košatý přínos lakonicky shrnout není právě snadné. Sem náleží např. Hugo Haas, Jarmila Kurandová, Martin Růžek, Vladimír Šmeral, Vítězslav Vejražka a Jaroslav Vojta (I.), Lev Blatný, Emil František Burian, Karel Hašler, Karel Höger, Jindřich Honzl, Jiří Mahen, Václav Štech a Rudolf Walter (II.), Jan Grossman, Marie Hübnerová, Ludvík Kundera, Hana Kvapilová, Vladimír Leraus, Dana Medřická a Evžen Sokolovský (III.), Ladislav Pešek, Miloš Nedbal, Bohuš Záhorský a Vlasta Chramostová (IV.), Vendelín Budil, Rudolf Deyl mladší nebo Vlasta Fabiánová (V.). U některých z nich si čtenář jejich rodáckou nebo pracovní vazbu k Brnu možná teprve takto uvědomí.

Nezapomíná se přirozeně ani na umělce a vědce s tímto městem trvaleji svázané, jako jsou namátkou Vlasta Fialová, Alois Hajda, Rudolf Jurda, Zdeněk Kaloč, Josef Karlík a Marie Pavlíková (I.), Jaroslav Dufek, Rudolf Krátký, František Šlégr i Jarmila Urbánková (II.), Karel Hospodský, Milan Pásek, Aleš Podhorský i Miroslav Zejda (III.), Zdeňka Gräfová, Miloš Hynšt, Václav Jiříkovský, Antonín Kurš, Ladislav Lakomý, Václav Renč, Bořivoj Srba a Václav Vozák (IV.), Josef Skřivan, Oldřich Vykypl nebo Marie Waltrová (V.). Někteří další se tu objevovali s přestávkami, případně zde strávili pouze jedinou sezónu, ba jen pár měsíců (z

V. např. Václav Hübner, Valerie Kaplanová a Stanislav Wandas). Mnozí však opakovaně lákání do Prahy odmítali, zůstávající Brnu věrni dlouhá desetiletí (k „rekordmanům“ se v tomto ohledu s více nežli čtyřmi dekádami řadí kupř. Anděla Novotná, Bohumil Smutný, Oldřich Vykypl, Jana Hlaváčková a zejména se zdejšími šedesáti tvůrčími roky výtvarník Eduard Milén).

Ze stručných anotací a textu hesel vyvstává pestrá mozaika profesí. Přirozeně převládají herci a režiséři, objeví se tu však také dramaturg a lektor, scénograf, ilustrátor či fotograf, pěvec, hudebník a písničkář, choreograf, imitátor, kabaretiér a loutkář, ba i suflér či kouzelník, dále recitátor, divadelní direktor a podnikatel, umělecký šéf, organizátor nebo svazový funkcionář, literát, scenárista, žurnalista, historik, překladatel, moderátor, pedagog na konzervatoři, DAMU a JAMU etc.

Zevrubně informovaná autorka s obsáhlými znalostmi moravského divadelnictví a bohatým soukromým archivem pojímá všechny partie coby čtivá slovníková hesla – sama se ostatně spolupodílela na daleko podrobnější unikátní třisvazkové encyklopedii Eugenie Dufkové a Bořivoje Srby Postavy brněnského jeviště, z níž poté mohla údaje i fotografie hojně přebírat. Převažující chronologickou faktografií s výčtem nedatovaných rolí a obdobnými, někdy až klíšé se blížícími spojovacími formulacemi E. Šlapanská tu a tam oživuje fejetonistickým odlehčením, pitoreskními podrobnostmi a kuriozitami. Nechybějí častá osobní vyznání samotných umělců (u V. např. Miroslav Částek, František Derfler, Vlasta Fabiánová, Jana Hlaváčková, Stanislava Strobachová aj.) ani jejich kolegů (při V. kupř. Vendelín Budil, Václav Vydra, Ján Borodáč a Josef Kemr), excerpce známých monografií (Sága rodu Budilova od Olgy Spalové) nebo citáty z novinových kritik dobových (Jan Neruda, Jindřich Vodák, Josef Merhaut, František Götze a další) i víceméně současných (brněňští teatrologové Artur Závodský, Zdeněk Srna, Bořivoj Srba, Viktor Kudělka, Miroslav Plešák, Václav Cejpek aj.), z nekrologů a laudatií, výhradně kladných a jen málokdy přesně identifikovaných. V několika případech (srov. V. – Jiří Sequens, Josef Skřivan,

Bohumil Smutný, Marie Waltrová, Stanislav Wandas) čerpá E. Šlapanská ze Srbovy studie „České divadlo v Brně v letech nacistické okupace a druhé světové války“ tak rozsáhle, že tyto citace zabírají značnou část hesla, a nadto se svým exaktním stylem z okolních pasáží poněkud vymykají.

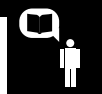
Medailony podchycují nejen základní biografické údaje včetně odborného, soukromého či praktického vzdělání a veškeré spektrum aktivit „jubilatů“ již zemřelých i žijících (ochotnické začátky, opera, opereta, balet, loutkářství, umělecký přednes; rozhlas, film, televize a dabing; spisovatelská sféra; šéfovské a ředitelské posty; podíl na výchově nastupujících generací apod.), a to až k aktuálně poslední uzavřené sezoně. Je velmi přínosné, že autorka sleduje také angažmá v jiných souborech a městech, účinkování u německojazyčných ansámblů, pomoc při vytváření profesionální Thálie na Slovensku, působení v evropské či zámořské cizině nebo únik z „normalizačního“ bezčasí do emigrace. Jakožto bytostná optimistka snaží se publicistka s vlídnou noblesou alespoň letmo pochvalně vymezit jejich převládající „obor“, příznačným detailem vystihnout specifčnost naturelu. K probíraným osobám je až příliš taktní a vlídná: ani náznakem se nezmiňuje o žádných jejich negativních či sporných vlastnostech či neblahých politických postojích. Méně shovívavý pohled by si nejspíš zasloužily posrpnové totalitě napomáhající „úlitby“ několika z nich (kupř. Evžen Sokolovský – III., Jiří Sequens, Václav Kyzlink, Jaromír Roštnský – V.). Ke zdařilým partiím např. poslední brožury můžeme přiřadit portréty Vlasty Fabiánové, Františka Derflera, Jany Hlaváčkové, Vladimíra Krátkého i obou Pištěků, Jana a Jiřího.

Už při letmém či náhodném zalistování několika hesly před námi vystávají zhusta velmi pozoruhodné, ba až dobrodružné a spletité osudy umělců: rodinná kumštýřská tradice manželských a generačních dvojic (srov. rod Pechů), klikaté cesty rozličným řemeslům vyučených elévů k neoladatelně vábíci Thálii, dlouhé a klopotné putování s ostrílenými principály soukromě podnikajících kočovných společností (Josef Beyvl u nich plynule strávil patnáct let) nebo hraní v letních arénách, dobrovolné odchody ze světa, s dneškem

těžko srovnatelný vysoký počet premiér v sezoně (za protektorátu jich jen jediný soubor pražského ND nabízel sedmáct), činoherci zcela samozřejmě účinkující v operách a operetách, určující vliv učitelských „guru“ typu Josefa Burdy, Jiřího Mahena, Rudolfa Waltra, Zdeňka Dopity, Milana Páska nebo Stanislava Zindulky, obtížné podmínky v poválečných zájezdových divadlech, obětavá spolupráce i vynikajících profesionálů s regionálními amatéry. V tomto kontextu nám v paměti utkví mnohé kuriózní perličky: herečky běžně vystupovaly v „kalhotkových“ rolích chlapců (Marie Brožová dokonce ztělesnila Tylova dudáka Švandu); Anděla Novotná postupně vytvořila v Maryše mladou titulní hrdinku, Hospodskou, tetku Strouhalku, Lízalku i Stařenku; ctižádostivému tenoristovi Janu Pištěkovi jednoduše zakoupila divadlo tchyně – bohatá kavárnice; slibnou kariéru Marie Hilbertové ukončil sňatek s hrabětem Aichelburgem; Otylie Beníšková stála na jevišti ještě v 87 letech; Marcela Peňázová zaujala roličkou Čtvrtého zajíce...

E. Šlapanská zvolila u dat narození a úmrtí zahrnutých jubilatů pětilevý interval. Tak se stalo, že se při zmíněném abecedním řazení vedle sebe setkávají osoby občas časově dosti vzdálené, tedy jak divadelníci dávno mrtví, tak – jakožto vybraní nejmladší – „abrahámové“ stále v plné síle tvořící. Vezmeme-li pro ilustraci nejnovější díl V., najdeme zde ty narozené hluboko v 19. století, které tudíž nemohou přímo znát ani věkovití pamětníci: komik Jindřich Vilhelm (*1837), jenž hrál ještě v tylovském Stavovském divadle, nebo zmíněný ředitel Jan Pištěk (*1847), a naopak desítku umělců v rozmezí 55 – 75 let. K vůbec nejstarším zachyceným jménům náleží všestranný Pavel Švanda ze Semčic starší (*1825 – III.) a Tylova soupeřnice u Zöllnerovy společnosti Marie Ryšavá (*1831 – IV.).

Na obsahové nepřesnosti narazíme v pětičlité knížce jen ojedinele (srov. medailon o dvacet roků „omlazené“ Ivany Valešové – I. nebo Miroslava Částka – V.). Zjevné tiskové drobnosti (roztržená nebo naopak nepatříčně spojená slova, interpunkce atp.) si koneckonců každý opraví sám. Nemilými píhmi na kráse bohužel naprosto všech dílů (IV.

a V. přitom v tiráži uvádějí jména korektorek) jsou však poměrně četné tiskové lapy, rušivé zejména u vlastních jmen. Pozorný čtenář postřehne jejich podobu dvojí (Federico – Frederico, Kolár – Kollár), ba dokonce trojí (křestní jméno Bertolta Brechta nebo Shakespearova hrdiny Petruccia). „Nevychytána“ zůstala nesprávná znění typu „Ivanovič (správně Michajlovič) Dostojevskij“, Adama (Heinricha) Kleista“, „Jiří (Richard) Mihula“, „Františka (Bohumila) Hrabala“, „Jan (Milan) Calábek“ či „Václav (Vendelín) Budil“. Zbytečně matou překlapy à la „Jiří Terš (Teš)“, „Orhánová (Orbánová)“, „Sokrotova“ (Sokratova), „Balcerová (Balcarová)“, „Loštíka (Lošťáka)“, „Filalová (Fialová)“, „Strochachová (Strobachová)“, „Lopuchin (Lopachin)“ atd., byť občas předlohu určitým

kouzlem nechtěného ozvláštňují: „Piščator (Pis-cator)“, „v Seině (Sieně)“, „v Nasradinovi (Nasredinovi)“ atp.

Tato konstatování však nic nemění na skutečnosti, že pětidílné slovníkové brunensium Evy Šlapanské Jubilanti činohry Národního divadla Brno záslužně napomáhá k uchování prchavého kouzla jevištního umění. Spíše nežli pro hlubší teatrologická studia dobře poslouží jako běžně dostupný operativní manuál nejen brněnské Thálie, určený široké návštěvnické veřejnosti. Odsud se již také vynořila otázka, zda se iniciativní autorka nehodlá pokusit o podobné popularizující kompendium třeba z oblasti operní a zpěvoherní.

Vít Závodský

Hospodáři a podnikatelé města Brna

SMUTNÝ, Bohumír. Brněnští podnikatelé a jejich podniky: 1764–1948 : encyklopedie podnikatelů a jejich rodin. Vyd. 1. Brno: Statutární město Brno, 2012, 518 s. ISBN 978–80–86736–28–0.

Fenomenální význam města Brna pro rozvoj evropského průmyslu je sice v historické literatuře pevně zařizován, není ovšem mnoho současných publikací, které by takovou skutečnost potvrzovaly. V roce 1839 bylo Brno spojeno železnicí s Vídní jako první město v monarchii. Od druhého pololetí 19. století město vynikalo v textilním průmyslu, vyráběly se tu Kaplanovy vodní turbíny, proslulá byla strojírenská Zbrojovka atd. K dějinám některých odvětví výroby i jednotlivých závodů vyšla již řada publikací, nový přístup si však zvolil historik **Bohumír Smutný** zpracováním encyklopedie **Brněnští podnikatelé a jejich podniky 1764–1948**.

Doc. Smutný je pilným archivářem Moravského zemského archivu a tak pro své dílo prošel spisy moravského místodržitelství, krajského úřadu, krajského soudu, sbírky matrik a to nejen z tohoto archivu, také mnohé fondy z Archivu města Brna. Pokud

biografická hesla bylo možné vztáhnout k dosavadní literatuře, tak ji také citoval.

Publikace představuje v abecední řadě přes sedm set rodin, které v Brně podnikaly. Ke své práci musely mít živnostenské oprávnění, k tomu vstoupily do jednání s příslušnými úřady, vyplňovaly dotazníky, které podléhaly schvalovacímu řízení ke zřízení firmy a o tom se v archívních fondech různých úřadů zachovaly dokumenty, které mají značnou vypovídající hodnotu. Pokud ovšem má autor svou vizi, ví, kde všude je možné najít či ověřit potřebné údaje a věnuje tomu léta trpělivé práce, vzniká monumentální dílo jako v tomto případě.

Nejde jen o zmapování podnikatelů z pohledu nejrůznějších oborů od barvířství až po železářství, ale zejména je to sestavení biografických hesel jednotlivých podnikatelů, genealogie členů jejich rodin. Vystižena je charakteristika jejich podnikání i angažovanost ve veřejném životě. U každého hesla je vazba na archívní prameny a literaturu.

K literatuře má nejbližší tiskárenství, které mělo v Brně nejvíce provozoven na Moravě a v encyklopedii B. Smutného je uvedeno 43 podnikatelů a jejich členů rodin, kteří se v průběhu dvou století knihtiskařstvím nebo litografií zabývali. Tak se blíže dovíme o slavných brněnských knihtiskařských podnikatelích, jako byli např. např. J. G. Trassler, R. Rohrer, W. Burkart, F. Irrgang, K. Winiker, B. Pištělák aj. Také např. o Placidu Mathonovi se dozvíme, že v roce 1881 založil Papežskou knihtiskárnu benediktinskou rajhradských, co se v ní tisklo a že je po něm pojmenována

v Černých Polích ulice. Mezi nejstarší knihtiskaře patří Josef G. Trassler, o kterém se sice dovíme, že o jeho původu není nic bližšího známo, ale v literatuře se usuzuje, že šlo o levobočka vládnoucího rodu. Oboru se totiž vyučil u největšího tiskaře ve Vídni. Začínal v Kladsku, a když je Marie Terezie s Pruskem prohrála, stáhl se do Opavy a do Brna, kde získal koncesi vzdor námitkám gubernia, jak uvádí Smutný. Bylo to největší knihtiskařství, které později působilo pod jménem jeho vnuka Rudolfa Rohrera. Pozoruhodné jsou také např. údaje o osudech firmy Bohumila Pištěláka, který v roce 1929 zakoupil tiskárnu K. Winikera, přejmenoval ji na Globus a po roce 1945 byla znárodněna pro tiskové podniky Práce. Sice mezi brněnskými tiskaři nejsou v encyklopedii uvedeni např. Vilém Foustka nebo Josef Schneider, tiskaři českých novin Moravské orlice v 60. letech 19. století, ale jako v každé encyklopedii, ani v této nemůže být všechno a větší firmy nechybí.

Firmy často držely jméno podle prvního majitele, i když vlastnictví v rodu přecházelo na další pokolení. Proto je encyklopedie cenná, když lze z ní tyto změny dovodit a upřesnit.

Uznání si zaslouží také přehledné grafické zpracování encyklopedie. Mnoho hesel je doplněno firemními logy získanými často z úřední korespondence nebo reklamní inzerce. Praktické je živé záhlaví. Pomocný aparát tvoří přehled firem podle výrobních odvětví a seznam ochranných známek a výrobků.

Jaromír Kubíček

Nakladatelství Masarykovy univerzity

muni PRESS

Masarykova univerzita patří mezi největší vydavatele odborné a vědecké literatury v České republice. Otisk své téměř stoleté činnosti zanechala dosud v 10 000 titulech odborné a studijní literatury.

Historické proměny

Ediční činnost zahájily nové fakulty brzy po založení univerzity roce 1919. Právnická, lékařská, přírodovědecká a filozofická začaly vydávat své publikace v edicích *Spisy, Scripta, Acta*, které vycházejí dosud. Na právnické fakultě založil František Weyr *Sbírku spisů právnických a národohospodářských* a redigoval ji spolu s Karlem Englišem. Sběrka vycházela u Barvičevotného, kterému profesorský sbor udělil titul Knihupectví Právnické fakulty Masarykovy univerzity. V rámci Sběrky bylo vydáno téměř 100 svazků, vycházela v ní také reprezentativní *Vědecká ročenka Právnické fakulty*. Uzavření všech českých vysokých škol nacisty v roce 1939 přerušilo vlastní nakladatelskou činnost na dlouhá léta.

Po druhé světové válce byly publikace a odborné časopisy univerzity vydávány prostřednictvím Státního pedagogického nakladatelství. To se změnilo teprve v roce 1965, kdy univerzita, tehdy pod jménem Univerzita J. E. Purkyně, získala po několikaletém úsilí „Vydavatelské oprávnění pro vydávání a rozšiřování vědeckých prací jednotlivých fakult formou neperiodických publikací“. V sedmdesátých letech bylo oprávnění rozšířeno také na vydávání pomocných učebních textů. Za tím účelem bylo v roce 1965 založeno Ediční středisko, které dlouhodobě působilo jako Vydavatelský s převahou polygrafických služeb.

V roce 2007 bylo proměněno na Nakladatelství Masarykovy univerzity s hlavními úkoly: – sjednotit dosavadní solitérní edice fakult;

- dbát o kvalitu, úroveň i věrohodnost akademických publikací,
- budovat partnerské spolupráce mezi vydavateli především z vysokoškolské sféry na mezinárodní úrovni;
- vydávat reprezentativní mezioborová i mezifakultní díla pro akademickou i nejširší odbornou veřejnost;

- prezentovat celkovou univerzitní produkci a vybudovat širokou distribuční síť.

Univerzitní edice MUNIPRESS

Masarykova univerzita od počátku roku 2009 vydává knižní a časopiseckou produkci pod značkou Munipress. Ediční činnost univerzity je vykonávána podle zásady subsidiarity: Nakladatelstvím MU, fakultami a ostatními součástmi univerzity. Nakladatelství zajišťuje univerzitní produkci vydavatelsky v jedné univerzitní řadě ISBN, ISSN a DOI. O rozvoj nakladatelské činnosti pečuje Ediční rada, jež je tvořena předními odborníky z řad vyučujících Masarykovy univerzity a sleduje rozvoj hlavních univerzitních oborů.

Nakladatelství vydává vlastní ediční řady. V edici „Pocta osobnostem“ vyšly knihy připomínající dílo Elišky Wagnerové, Vladimíra Čermáka, Bohdana Laciny či Jana Fírbase. V řadě Slovníky získaly tituly „Latinitas medica“ a „Hudebně-literární slovník“ ocenění v soutěži Slovník roku 2012. Unikátní je edice „Srdeční výdej“, která otiskuje básnickou tvorbu lékařů. Její svazky několikrát zaujaly porotu soutěže Magnesia litera. Z úspěšných titulů řady VŠ učebnice zaujme překlad osvědčené a moderně zpracované „Genetiky“. V edici „Poprvé v češtině“ vychází překlad základního sociografického díla „Marienthal“.

Stálice na knižním trhu

V současnosti vydává Masarykova univerzita průměrně 320 titulů odborné a studijní literatury a 60 titulů odborných a vědeckých časopisů ročně.

Nakladatelství věnuje velké úsilí zajištění dostupnosti produkce pro studenty, knihovny, odborníky a širokou veřejnost. Navázalo partnerskou spolupráci s významnými knihkupci a distributory. Je zapojeno do projektu Česká knihovna a pečlivě buduje vztahy s akvizičními odborníky knihoven. Pravidelně se zúčastňuje knižních veletrhů v České republice i v zahraničí. Informace o nových titulech zveřejňuje v databázích České knihy, Almanach labyrint a v odborných časopisech (zvláště

Knihy a Knižní novinky). V internetovém knihkupectví Munipress nabízí kromě vlastní produkce také knihy, na kterých se jako autoři, editoři či překladatelé podílejí odborníci z MU.

O novinkách informuje na webových stránkách a v sociální síti Facebook. Pořádá křty nových knih a besedy s autory.

Podpora vědecké komunikace

Nakladatelství zprostředkovává výsledky vědecko-výzkumné a vzdělávací činnosti Masarykovy univerzity. Univerzita se jako první v České republice připojila k podepsání Berlínské deklarace o otevřeném přístupu ve zveřejňování vědeckých poznatků. Nakladatelství vytváří alternativu k tradičnímu modelu vědeckého publikování šířením vybraných děl v režimu Open Access. Archivací děl přispívá k naplňování univerzitního repozitáře jako dalšího informačního zdroje.

Pro posílení vědecké komunikace se Nakladatelství v roce 2011 stalo členem Publishers International Linking Association a zapojilo se do systému CrossRef přidělováním DOI kódů. Odborné zázemí a oporu v této oblasti získalo v Ústavu výpočetní techniky, Kabinetu informačních studií a knihovnictví i Informačním systému MU.

V nejbližší době plánuje Nakladatelství rozšířit nabídku elektronických publikací pro knihovny, zlepšit služby internetového knihkupectví, dále rozvíjet ko-ediční spolupráci s fakultami i nakladateli a přispívat k posilování prestiže univerzity u odborné veřejnosti i k pěstování dobrého jména Masarykovy univerzity ve společnosti.

Kontakt:

Nakladatelství Masarykovy univerzity

Rybkova 19

602 00 Brno-Kráví hora

www.muni.cz/press

<https://www.facebook.com/munipress>

Ředitelka: PhDr. Alena Mizerová

Ohlédnutí za dvaadvaceti ročníky knihovnického zpravodaje U nás

Byla jsem vyzvána, abych představila regionální knihovnicko-informační zpravodaj Královéhradeckého kraje U nás. Přiznávám se k mírné nostalgii, protože jsem měla tu čest být řadu let členkou redakční rady a od roku 2002 patří příprava zpravodaje do mé profesní pracovní náplně. Vzhledem k tomu, že koncem letošního roku chci zpravodaj předat některé z mladších kolegyní, dovolím si základní informace o našem zpravodaji doplnit i ryze osobním úhlem pohledu a malou vizí, jaké funkce by měl regionální knihovnický zpravodaj splňovat.

Nejprve trocha nezbytné historie

V roce 1986 začala naše knihovna (v té době Státní vědecká knihovna Zdeňka Nejedlého v Hradci Králové) vydávat Zpravodaj jednotné soustavy knihoven Východočeského kraje. První redaktorkou byla Blanka Špačková (pracovnice bibliografického oddělení knihovny) a během jejího působení v letech 1986–87 vyšla každý rok 2 čísla. Následující rok se odpovědnou redaktorkou stala Hana Fejlová (pracovnice metodického oddělení). Ta kolem sebe časem soustředila knihovníky z regionu i z odborných knihoven a od roku 1989 začala oficiálně pracovat i redakční rada. Zpravodaj v této podobě vycházel celkem 5 let a poslední, 17. číslo vyšlo v říjnu roku 1990. V uvedeném období plnil zpravodaj zejména dokumentační roli tehdejší jednotné soustavy knihoven a z dnešního pohledu zajímavě reflektuje společenskou situaci na přelomu osmdesátých a devadesátých let.

Již v dubnu roku 1990 (tedy již za půl roku) vyšlo první číslo nového knihovnicko-informačního zpravodaje východních Čech U nás. Jednalo se o nástupnický zpravodaj (zpočátku bylo i v tiráži v závorce uvedeno, že se jedná o šestý ročník) a odpovědná redaktorka

i většina členů redakční rady pokračovali v další práci. V roce 1994 se stala odpovědnou redaktorkou Alena Součková. Konec devadesátých let však s sebou přinesl nejen v kultuře celou řadu úsporných opatření, která se projevila i ve vydávání zpravodaje. V roce 1997 vyšlo pouze jedno číslo a v následujícím roce pokusně vychází 2 čísla v elektronické podobě. Další rok se zpravodaj vrátil k tištěné podobě; v této době se podařilo změnit zejména grafickou úpravu díky profesionální tiskárně. Ve funkci odpovědné redaktorky začala pracovat Lenka Málková. V roce 2001 bylo vydávání časopisu dočasně zastaveno. V letech 1991–2001 vyšlo celkem 38 čísel, která reflektovala hektický vývoj knihovnictví regionu na konci 20. století.

Menší kraj – větší zpravodaj

V roce 2001 došlo k celé řadě změn, které významně ovlivnily další vydávání našeho knihovnického zpravodaje. Místo bývalého Východočeského kraje vznikl menší Královéhradecký kraj (část knihoven přešla pod kraje Pardubický, Liberecký a Vysočín), kterému zůstalo pouze 5 bývalých okresů – Hradecko, Jičínsko, Náchodsko, Rychnovsko s Kosteleckem a Trutnovsko. Novým zřizovatelem knihovny se stal krajský úřad. V tomto roce také vešel v platnost nový knihovní zákon č. 257/2001. Následující rok dochází k vyhlášení Programu podpory zajištění výkonu regionálních funkcí, který byl schválen usnesením vlády ČR č. 68 ze dne 16. 1. 2002. Dotační program Ministerstva kultury umožnil výrazně stabilizovat síť knihoven v malých obcích a přispěl k rozvoji veřejných knihovnických služeb na venkově. V našem kraji bylo do nového systému regionálních informačních služeb zařazeno vydávání knihovnického časopisu, který bude nadále primárně určen právě malým venkovským knihovnám.

Díky výše uvedeným událostem bylo vydávání zpravodaje již po roce obnoveno. Náklad se zvyšuje na 600 výtisků a za pomoci pověřených knihoven je každé číslo dodáváno do všech knihoven kraje. Šéfredaktorkou prvních dvou čísel byla Martina Plojharová. Po jejím odchodu na jiné pracoviště se vedoucí redaktorkou stala Božena Blažková. V nově jmenované redakční radě pracují nejen pracovníci krajské knihovny, ale systematicky jsou ke spolupráci získáváni zástupci větších i menších knihoven regionu a zástupci ostatních sítí.

Knihovnický zpravodaj jako součást regionálních služeb knihoven

Redakční rada se začala scházet pravidelně nejen před každým číslem, ale přibyla navíc jedna hodnotící schůzka, na které se zároveň v hrubých obrysech začal plánovat následující ročník. Důraz začal být kladen i na zpětnou vazbu. Do prvních čísel byl pravidelně vkládán anketní lístek. Členové redakční rady byli požádáni o sledování námětů a názorů knihovníků v terénu. Téma zpravodaje se začalo pravidelně objevovat na poradách pověřených knihoven. Hodnotící a plánovací schůzka se postupně stala tzv. rozšířenou redakční radou, které se dle svých časových možností mohou zúčastnit nejen zástupci pověřených knihoven, ale knihovníci z malých knihoven i z ostatních sítí. V letech 2008–2011 jsme pořádali výjezdní zasedání redakční rady, kterého se mohli zúčastnit knihovníci z příslušného regionu (Malé Svatoňovice, Dobruška, Libčany, Stěžery). Organizace těchto jednání byla poměrně náročná zejména vzhledem k dopravě. Členové redakční rady jsou z různých míst kraje, a tak jsme museli složitě volit místa, která byla dopravně dostupná všem.

Při pravidelném vyhodnocování anketních lístků a podle informací z pověřených knihoven zatím stále s potěšením zjišťujeme, že názory čtenářů jsou v souladu s názory redakční rady, která si dala za cíl zprostředkovávat knihovnám tzv. „praktickou

odbornost“. Zejména knihovníci z menších knihoven oceňují u zpravodaje jeho praktické zaměření a pestrost. Mnozí z nich považují časopis za svého „imaginárního metodika“. Redakční rada vychází vstříc svým čtenářům a snaží se zařazovat spíše více kratších zajímavých článků než jeden dlouhý odborný text. Stále se nejvíce čtou články o jednotlivých knihovnách a zprávy z regionu. Hodně diskutovaná je i elektronická verze zpravodaje, kterou využívají spíše knihovníci z větších knihoven k dohledávání některých odborných témat. Většina knihovníků z regionu, a to i věkově mladší kategorie, stále preferuje tištěnou verzi. Není to jen otázka zvyku, ale dle mého názoru se jedná i o kvalitu a rychlost současného připojení malých knihoven na internet. Za současných podmínek je pro celou řadu knihoven tištěná verze stále základní možností získání pravidelných informací. Vzhledem ke zvyšující se ceně poštovního je zpravodaj předáván na pravidelných čtvrtletních poradách do pověřených knihoven, které ho s dalšími materiály distribuují profesionálním knihovnám v rámci porad, a do malých knihoven se pak dostává společně s výměnnými soubory. Jsme si vědomi toho, že se do některých míst dostává s větším zpožděním, ale vzhledem k úsporným opatřením jsme zatím nenašli jiné řešení.

Zpravodaj pokračuje v dokumentační činnosti, která byla stěžejní pro první polovinu jeho vydávání. V roce 2003 byla vydána první samostatná příloha „Deset a jeden Knihovnický týden Šrámkova Sobotka 1993–2003“ a v roce 2009 vychází příloha „Děti a knihovny aneb 15 let Klubu dětských knihoven SKIP u nás“. Statistická ročenka „Veřejné knihovny Královéhradeckého kraje v roce ...“ je vydávána na CD a stává se také přílohou zpravodaje. V roce 2010 oslovila redakční rada redaktory všech vycházejících knihovnických časopisů a požádala je o účast na semináři „Knihovnický tisk“. Část zástupců jednotlivých knihovnických časopisů na semináři představila svůj tisk osobně, ostatní alespoň zaslali prezentaci. Všechny získané materiály byly vydány formou CD, které bylo přílohou třetího čísla. O rok později vychází opět tištěná

příloha s názvem „Knihovny Královéhradeckého kraje v proudu času 2005–2010“. Následující rok vycházejí „Knihovnické rozhovory“ (rozhovory s dlouholetými vesnickými knihovnicí vedla členka redakční rady – studentka Univerzity Hradec Králové Vanda Vaničková) a „Malý slovník regionálních autorů – Literární tradice našeho kraje“ (doplňené medailonky regionálních autorů, které pro rubriku *Ecce homo*, připravuje regionální literární badatel Aleš Fetters).

Redakční rada zpravodaje se také podílí na některých celokrajských akcích – za jednu ze stěžejních považují slavnostní vyhodnocení krajského Knihovníka roku, které se v našem kraji koná od roku 2009. Další zajímavou akcí, která má inspiraci v komerční sféře, je „Dobré ráno s knihovnou“. Během prvních setkání si přítomní knihovníci vzájemně nabízejí své služby a propagovali zajímavé aktivity. Na další setkání chceme pozvat i zástupce jiných subjektů (kulturní a vzdělávací instituce regionu). Cílem setkání už nebude jen vzájemná nabídka služeb a aktivit, ale hlavně zjištění poptávky – tedy toho, co od nás veřejnost opravdu potřebuje a chce. Třetím krokem těchto setkávání bude vytvoření společného „balíčku“ knihovnických služeb.

Každé číslo našeho zpravodaje má své hlavní téma a v posledních ročnících se nám osvědčilo, že je dobré toto téma nahlédnout z několika úhlů pohledu, a naše téma bylo stejné pro celý ročník. V loňském roce jsme se na základě vyhlášené „retrovýzvy“ věnovali dávné i nedávné historii knihoven. Z materiálů, které nám knihovníci z regionu zaslali, jsme uspořádali výstavu „Knihovny včera, dnes a ...“ a její vernisáž jsme zakončili slavnostní vyhlášením krajského Knihovníka roku. Při přípravě výstavy se nám velice hodil právě dokumentační charakter našeho zpravodaje. Doprovodné texty k výstavě, ve kterých jsme se snažili heslovitě zmapovat významné události, jež ovlivnily činnost veřejných knihoven, jsou k dispozici na webových stránkách naší knihovny a kterákoliv z našich knihoven si může texty stáhnout, doplnit materiály z vlastní historie a uspořádat pro veřejnost vlastní výstavu.

Rok 2012 přinesl i další změny v obsahu zpravodaje. Již delší dobu jsme si uvědomovali, že se až příliš věnujeme malým knihovnám, což by postupně mohlo odradit knihovníky z větších knihoven, protože by ve zpravodaji nenacházeli žádné pro ně nové informace a inspiraci. Dohodli jsme se, že k „praktické odbornosti“ přidáme ještě jedno motto: „Učíme se navzájem“. Ve zpravodaji přibýly dvě nové rubriky. Ta s názvem „Jak na to“ je vyloženě praktická a jejím cílem je dávat dobré praktické rady a tipy. Snažíme se přesvědčit autory, aby nepopisovali jen hotový výsledek své práce, ale aby se více zaměřili na proces přípravy a vlastní tvorby jednotlivých aktivit. Druhá rubrika má výmluvný název „Nové trendy“ a autoři mají možnost si vyzkoušet psaní odborného recenzovaného článku. Učíme se tedy nejen psát odborné články, ale i psát recenze a recenzní posudky. Pokud se nám k tématu nepodaří sehnat autora z našeho regionu, chceme oslovovat i kolegy z ostatních knihoven. Tyto nové rubriky jsou tzv. v „záběhu“ a zdaleka ještě neplní vše, co si od nich slibujeme. Pro letošní rok jsme celoroční téma nazvali „Knihovna pro všechny generace“. Chceme se také více zaměřit na rubriku *Nápady a tipy*, která je k dispozici pouze v elektronické podobě a která nebyla v poslední době aktualizována. Domníváme se, že dozrál čas více propagovat elektronickou verzi, a pokud se podaří, aby tato rubrika byla skutečně živá, čtivá a návodná, mohli bychom k elektronické verzi přilákat více čtenářů-knihovníků.

A na závěr ono avizované vyznání a malá vize. Ze všech redaktorů jsem měla možnost pracovat ve zpravodaji nejdéle. Díky tomu vnímám náš regionální zpravodaj jako skutečně aktivní nástroj praktické metodiky. Metodiky, která informuje, inspiruje a pomáhá. Metodiky, která propojuje velké knihovny s malými a dává jim pocit vnitřní sounáležitosti. Věřím, že i můj nástupce bude více knihovník-metodik než redaktor a bude se opírat o aktivní a kreativní členy redakční rady, kterým tímto děkuji za to, že to se mnou tak dlouho vydrželi.

Rozhovor s Hanou Karkanovou

PhDr. Hana Karkanová je absolventkou oboru dějiny umění a prehistorie na Filozofické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně (dnešní Masarykovy univerzity). Od roku 1989 do roku 2012 pracovala jako vedoucí Knihovny Moravské galerie. V současnosti pracuje v knihovně jako správce sbírky bibliofilii a knižní vazby, která představuje významnou součást knihovnických sbírek. V popředí jejího dlouholetého odborného zájmu je problematika umělecké knižní vazby.

Profesní

Vážená paní doktorko, muzejní knihovnici a vaši kolegové z řad kurátorů a kunsthistoriků vás po dlouhá léta znali jako vedoucí Knihovny Moravské galerie v Brně. Můžete nám v krátkosti přiblížit, jaká byla vaše profesní cesta od ukončení studia dějin umění, než jste se stala vedoucí knihovny, a jak jste zpočátku vnímala knihovnické prostředí?

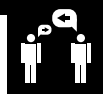
Po ukončení studia jsem pracovala v Muzeu ve Vyškově, pak krátce v Moravském zemském muzeu a poté jsem skoro deset let působila v Muzeu města Brna na Špilberku. V roce 1989 jsem nastoupila do Moravské galerie jako kurátorka sbírky grafiky 20. století a do knihovny jsem přešla v roce 1992. Knihovnu MG jsem dobře znala, strávila jsem tam velmi mnoho času nejen jako studentka, i později jako muzejní pracovník. Mé „uživatelské“ zkušenosti mi pak pomohly i při vedení knihovny. Jako historik umění jsem se orientovala v odborné literatuře a zkušené kolegyně mi byly oporou v knihovnických záležitostech.

Jako vedoucí knihovny jste se také podílela coby kurátorka na zajišťování výstav. O které výstavy se jednalo a jak se vám dařilo skloubit tuto činnost s řízením knihovny?

Během své kurátorské činnosti v Moravské galerii jsem výstavy ze svého oboru dělala a tak jsem občas byla určena jako kurátor i některých dalších výstav, které MG pořádala. Podílela jsem se na výstavních projektech svých kolegů, např. na výstavě o meziválečném Brně. Pro Bienále grafického designu jsem ve spolupráci s vídeňským galeristou J. Hummelem připravila např. výstavu Josepha Beuyse nebo Marcela Duchampa. S knihovnou jsem také po své předchůdkyni dr. Dagmar Halasové převzala i vedení sbírky bibliofilii a umělecké knižní vazby a ta se postupně stala mým hlavním odborným zájmem. Připravila jsem výstavy knižních vazeb Karla Dudačka a Jindřicha Svobody a napsala řadu článků k této problematice. Kurátorská činnost patřila do mé pracovní náplně, stejně jako vedení knihovny, a tak jsem obě oblasti musela zvládnout, pomohly mi v tom i mé kolegyně v knihovně, za což jsem jim samozřejmě velmi vděčná.

Jste jednou ze spoluvůrců oborové brány umění a architektury (ART). Můžete nám přiblížit její

počátky a možnosti, které nabízí uživatelům knihoven paměťových institucí?

Byla bych na rozpácích označit se jako spoluvůdce brány ART, byla jsem spíše členem kolektivu, který tuto oborovou bránu rozjížděl. Spolupráce knihoven v oboru umění měla dlouhou tradici, jejich knihovníci spolupracovali na oborovém tezauru a řešili společně další otázky své činnosti. Brána ART vznikla s rozvojem elektronických katalogů a její iniciátorkou a hlavním motorem byla dr. Květa Hartmanová z UPM v Praze, bez jejíhož nasazení by toto dílo asi nevzniklo. Brána nabízí paralelní prohledávání katalogů všech knihoven, uživatel se dostane ke kompletní české literatuře z jakékoli oblasti umění rychle a spolehlivě a navíc ART nabízí další informace o výstavách, publikacích a přednáškách v jednotlivých institucích i vzdálený přístup k databázím odborných článků.

Knihovna

O historii knihovny jste publikovala před několika lety v příspěvku v Univerzitních novinách. Můžete nám stručně shrnout její historii a od kterého roku se nachází v současných prostorách Pražákova paláce?

Knihovna Moravské galerie byla založena v roce 1873 jako součást Moravského uměleckoprůmyslového muzea a od počátků byla knihovnou veřejnou. V roce 1961 se stala součástí Moravské galerie a v Uměleckoprůmyslovém muzeu na Husově 18 fungovala bez problémů až do poloviny 90. let, kdy se začala potýkat s nedostatkem prostoru. Při rekonstrukci Pražákova paláce zde pro nás byly vyhrazeny nové prostory a v roce 1997 jsme do nich přestěhovali nejen všechny naše knihy ale i kanceláře. Sťahování byla velká akce a pomáhalo při ní hodně odborných i neodborných pracovníků MG a toto stmelení kolektivu bylo zakončeno velkolepým večírkem, na který účastníci dodnes rádi vzpomínají.

Knihovna Moravské galerie patří zejména svým rozsahem (cca 130 000 svazků) mezi velké muzejní knihovny. Jakým způsobem jste řešili otázku automatizace knihovny a do jaké míry je knižní fond dostupný zájemcům on-line?

S elektronickým katalogem jsme začali v roce 1996, kdy knihovna dostala první počítač a knihovnický program T-Series. Po přestěhování do Pražákova paláce, kde byla už vybudována galerijní síť s počítači, jsme začali zpracovávat přírůstky i starší práce. Získali jsme první granty, následovala spolupráce se Souborným katalogem, zpřístupnění elektronického katalogu na webu, zprovoznění výpůjčního systému. Dnes je zpracováno asi tři čtvrtiny monografií a v katalogu je i řada periodik a sborníků a naši čtenáři mohou on-line nejen vyhledávat, ale i objednávat.

Muzea využívají pro zpracování svých sbírek systém DEMUS (Dokumentace a evidence muzejních sbírek), který vyvíjí oddělení informatiky Moravského zemského muzea v Brně. Existuje pro muzejní knihovny nějaký společný program/software zejména pro věcné zpracování, případně zda byly v minulosti nějaké tendence k jednotnému zpracování, nebo používá každá knihovna svůj vlastní systém?

Věcné zpracování je v knihovnách našeho typu dost důležité. Skupina měnovědných knihoven na společném tezauru kdysi pracovala, ale s nástupem informačních technologií a rozvinutých knihovnických systémů se ukázalo, že to vlastně není to nejdůležitější. Každá knihovna popisuje ve svém systému, ale protože jich je jen několik, tak se v podstatě k sobě dost přibližujeme. Ve vyhledávání je dnes mnohem více možností, než bylo v klasických katalogích a myslím, že čtenáři mají dost cest, jak se k potřebné literatuře dostat.

Kteří uživatelé představují vaši nejčastější klientelu a jaké typy služeb u vás čtenáři nejvíce využívají?

Knihovna Moravské galerie fungovala kdysi hlavně pro studenty a odborné pracovníky a tak to je v podstatě i dnes. Paradoxně ačkoli na oboru dějin umění na Masarykově univerzitě je několikrát více studentů, než bývalo, k nám do knihovny jich přijde mnohem méně. Naši velkou konkurencí je internet a také studium dějin umění se změnilo – při několika desítkách studentů v ročníku není možné psát každý semestr písemnou práci a také jí patřičně se studentem probrat. Navíc všechny vysoké školy mají nové a velmi dobře vybavené knihovny. K nám přijdou ti, kteří potřebují naše publikace jako pramen, například k dějinám umění a uměleckého řemesla 19. století u nás najdou to, co je jen v několika málo evropských knihovnách.

Lze předpokládat, že také vaše knihovna se musela potýkat s postupným snižováním finančních prostředků na provoz a tím i na nákup knihovních fondů, případně nákup licencí k elektronickým informačním zdrojům. Jak knihovna tuto situaci řešila a jakým způsobem se vám daří zajišťovat poptávku po umělecké literatuře, která je navíc finančně náročnější než běžná literární produkce?

Finance na nákup knih klesají a s touto situací se vyrovnáváme už dlouho. Významným zdrojem pro nás byla a je především výměna literatury. Máme zhruba 100 výměnných partnerů po celém světě a za publikace MG dostáváme katalogy ze všech významných světových muzeí umění. Výměna dnes tvoří asi 40 % našeho přírůstku. Velkou část české umělecko-historické literatury získáváme za zápůjčky sbírkových předmětů z MG na výstavy, nebo za reprodukční práva za fotky našich sbírek, bez nichž se neobejde žádná velká publikace k dějinám umění u nás a často i v zahraničí. Máme také určité procento darů. Pořád se snažíme udržovat předplatné základních odborných časopisů, aby byla ve fondu nějaká kontinuita. Článekové odborné databáze jsme v minulých dobách předpláceli z konsorcií a grantů, ale dnes už i grantová spoluúčast je pro nás nedostupná, takže budeme nabízet jenom databázi EBSCO.

Od počátku vaší práce v knihovně máte na starosti sbírku bibliofilii a knižní vazby. Můžete nám tuto sbírku blíže představit včetně toho, v čem spočívá její mimořádné postavení v rámci sbírek Knihovny Moravské galerie a jaké je její využití a možná dostupnost?

Sbírka bibliofilii a umělecké knižní vazby je jednou ze sbírek Moravské galerie a patří k těm menším. V knihovně máme ještě sbírku starých tisků. Bibliofilie a knižní vazba jsou mou velkou radostí, sbírka se týká hlavně 20. století a je to jedna z nejúplnějších sbírek tohoto typu u nás. Kolekce knižních vazeb zachycuje v podstatě dějiny české knižní vazby až do současnosti, máme velmi reprezentativní kolekci knih Josefa Váchala a také zajímavé autorské knihy. Sbírka je k dispozici studentům a badatelům a také jsem ji prezentovala na několika výstavách – poslední výstavu knižních vazeb Jindřicha Svobody převážně z našich sbírek navštívilo v Národním muzeu v Praze téměř jedenáct tisíc návštěvníků.

Osobní

S ohledem na množství pracovních aktivit a úkolů věříme, že se vám daří najít čas na odpočinek a relaxaci. Jakým způsobem nejlépe trávíte volný čas, případně která kniha vás v poslední době zaujala?

Jako každý knihovník ráda čtu, a to nejen odbornou literaturu. Od Vánoc leží na mém nočním stole dva svazky souborného díla Jana Balabána, které občas prostřídám dobrou anglickou detektivkou. Jinak ráda cestuji, snažím se pohybem na lyžích a na kole kompenzovat věčné sezení u počítače a v poslední době můj volný čas vyplňují moje tři vnučky.

Děkujeme za rozhovor a přejeme hodně úspěchů v pracovním i osobním životě.

Poznáte autora a název knihy, ze které je úryvek?

K večeri jsme měli ten den kapra. Maminka s tatínkem přirozeně nemluvila, a jenom když tatínek furianty prohlásil: „Když jsme ho zaplatili, tak si ho, děti, taky sníme,“ maminka dosti vztekle podotkla, že i pro soukmenovce tatínka, pana Rothschilda, by to byla zřejmě drahá večere. A v tom

měla zřejmě pravdu. Byl to pravděpodobně nejdražší ...
TAJENKA...

Autor úryvku ze známé povídky by se v letošním roce dožil 83 let. 31. března jsme si připomněli 40 let od jeho úmrtí.

Autor: Martin Němeček	Sehra- nost	5. díl tajenky	Př	Nemocni- ní odděle- ní	Autor románu „Zapadli vlastenci“	3. díl tajenky	?! ?	Mini- sterstva Zdravot- ní	Věnovat	2. díl tajenky	Silné Zdravot- ní
Autor děts- kých románů o mravence							Romány o číslicemi 1545				
Pracovní něza							pohád- s čertem Něšto				
Staro- město			ment Zdravot- ní					zájmeno thalia			
úděl				Záře číslicemi 54					Ozvědy		
útvary					útvary zájmeno						Přiměřeně Zdravot- ní
Č šléme (ve								Přiměřeně Karla Ma- týje			
?! ?	Ovinout	řídč 1. díl tajenky						„potř,“ Autor „Vinetu“			
punčoš				Literární námět Přirovnání					č. 1000		
Znač- liampéru			souhlas Zdravot- ní			Původce 4. díl tajenky					
Omamné halucino- zy					Nevařená ho odporu						
Cvič, ,							Důležitý zápor spotř,čů				moucha
Starší zájmeno			řídč slouč					Zajisté Pseudo-			
Úder				Cilová čára Zápas					řídč. jedinec		
?! ?	Drama Jaro- Zdravot- ní				Vzdálená „jeden“						
žvý- plod							Před- určenost				
Uniové, svazové							řídč př				TĚ KIEL, UR.

Bude vás zajímat, že...

...cenu Inforum 2013 získal projekt Kramerius 4, na kterém se podílí také Moravská zemská knihovna v Brně? Kramerius je open-source program, který pracuje na bázi systému pro správu obsahu. Je určen pro prezentaci digitálních dokumentů prostřednictvím lokálních sítí a internetu, a to v souladu s autorským zákonem. Vývojový tým tvoří zaměstnanci Knihovny AV ČR, Národní knihovny ČR, Moravské zemské knihovny v Brně, Národní technické knihovny a Národní lékařské knihovny. Technologickým partnerem je firma INCAD, s. r. o. Koordinátorem je Knihovna Akademie věd ČR. Kramerius je průběžně upravován tak, aby struktura metadat odpovídala standardům vyhlášeným Národní knihovnou České republiky.

Cenou INFORUM je každoročně oceněn vybraný nejvýznamnější a nejlepší český a slovenský produkt, služba nebo čin spojený s elektronickými informačními zdroji s významem pro českou, resp. slovenskou oblast.

...Knihkupectví Barvič a Novotný slaví v letošním roce 130. výročí založení? Oslavy budou probíhat od 1. června do 19. července 2013. První české „Knihkupectví, obchod s hudebninami a zbožím uměleckým“ založil v převážně německy mluvícím Brně český vlastenec Josef Barvič (1853–1924) 12. července 1883. Obchod byl v Rudolfové (dnes České) ulici č. 4, v roce 1920 se přestěhoval do čísla 13, kde společnost sídlí dodnes. Roku 1896 do podniku nastoupil jako učeň Josef Novotný (1881–1952). Později se stal vedoucím obchodu a v roce 1909 společníkem a firma změnila název na „Barvič a Novotný“. Knihkupectví bylo vždy také vydavatelstvím a kulturním stánkem, kde se scházely osobnosti nejen brněnského kulturního života. Tuto tradici udržuje Knihkupectví Barvič a Novotný stále. Mimo bohaté kulturní programy pro veřejnost rozvíjí např. projekt Čteme rádi (www.ctemeradi.cz) a v jeho rámci aktivity Klubu moudré sovy. Snaží se zábavnou formou podpořit aktivní zájem dětí o četbu, vede je k přemýšlení o přečteném, ke schopnosti sdělovat zážitky. Z charitativních projektů je to podpora Dětského domova Dagmar. Klientům také nabízí věrnostní program a internetový obchod.

V současnosti sídlí knihkupectví ve dvou prodejnách - v ulici Česká a Masarykova. Poslední novinkou je literární kavárna otevřená v divadle Husa na provázku.

...ve čtvrtek 16. května 2013—u příležitosti Mezinárodního dne muzeí—se v Národním muzeu—Českém muzeu hudby konalo slavnostní předání cen národní soutěže Gloria musaealis 2012? Vyhlásovateli soutěže jsou Ministerstvo kultury ČR a Asociace muzeí a galerií ČR. Soutěž si klade za cíl upozornit veřejnost na přínos muzeí a galerií k zpřístupňování a využívání kulturního dědictví i k jeho ochraně a na špičkové výkony institucí i jednotlivých pracovníků v oboru muzejnictví. Soutěž je vyhlásována ve třech hlavních kategoriích—Muzejní výstava roku, Muzejní publikace roku a Muzejní počín roku. V XI. ročníku soutěžilo celkem 53 muzeí a galerií z celé České republiky se 73 soutěžními projekty. Nejvyšším oceněním v každé soutěžní kategorii je Cena Gloria musaealis, která se skládá z trofeje, diplomu a finančního ocenění ve výši 70 000Kč.

V kategorii Muzejní publikace roku 2012 získalo druhé místo Muzeum města Brna, p. o., za publikací „Mies v Brně. Vila Tugendhat“ autorek Ivety Černé a Dagmar Černouškové (eds.). Vedle toho, že publikace vyniká grafickým zpracováním, cenný je popis historie budování Vily Tugendhat, včetně obnovy a restaurování této stavby z let 2010–2012.

Zdroj:http://www.cz-museums.cz/news/gloria_musaealis/rocnik-2012/9670-vysledky-xi-rocniku-narodni-souteze-muzei-gloria-musaealis

...se dne 11. června 2013 uskutečnilo vyhlášení výsledků 19. ročníku studentské literární soutěže o nejlepší esej Cena Maxe Broda, kterou vyhláší Společnost Franze Kafky? Soutěž je zaměřena na středoškolské studenty a snaží se podporovat jejich samostatné uvažování a zamýšlení nad aktuálními společenskými a kulturními jevy. 1. cenu za rok 2013 získal Lukáš Filippi z Prahy, Gymnázium Jana Keplera, za esej na téma 130. výročí narození Franze Kafky Proč číst Kafku? 19. ročníku se zúčastnilo 40 mladých lidí.

**Hledáte možnosti, jak se dále vzdělávat
v oboru knihovnictví?**

Zajímají vás aktuality a nové trendy?

**Hledáte informace o veřejných
knihovnách Jihomoravského kraje?**

Obráťte se na

**Úsek výkonu regionálních funkcí
Moravské zemské knihovny.**

Nabízíme:

- ***metodické služby, poradenství a konzultace,***
- ***odborné vzdělávací akce (školení, semináře a workshopy),***
- ***akreditovaný Rekvalifikační knihovnický kurz,***
- ***e-learningový Knihovnický kurz,***
- ***statistiky a analýzy činnosti veřejných knihoven JMK,***
- ***exkurze knihovnického zaměření,***
- ***časopis Duha.***

***Více informací naleznete na
<http://www.mzk.cz/pro-knihovny>.***

Kontaktní e-mail: vzdelavani@mzk.cz

Moravská zemská knihovna v Brně

Podporuje Jihomoravský kraj.